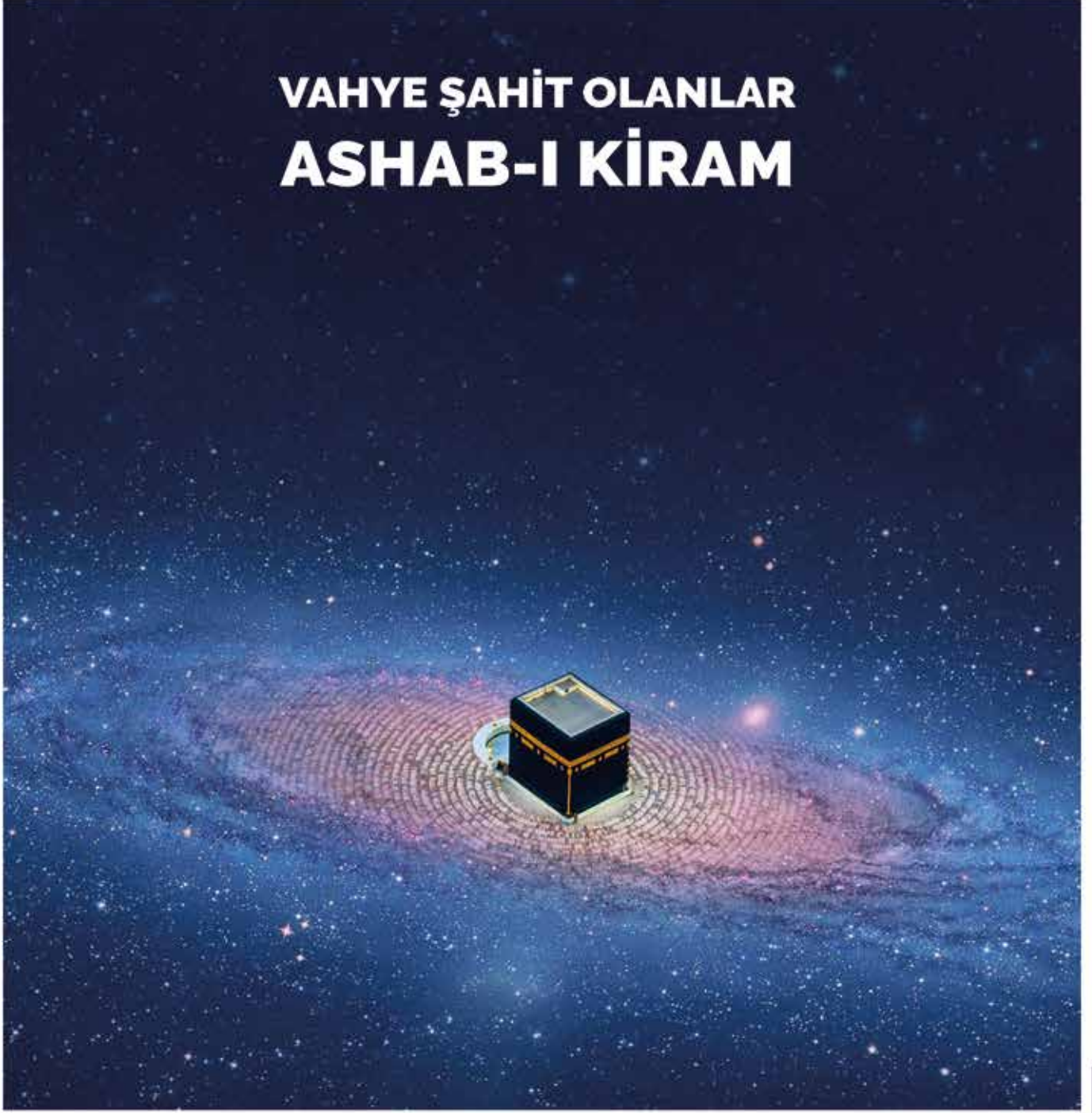

diyanet

Aylık Dergi | Aralık 2024 | Sayı: 408

VAHYE ŞAHİT OLANLAR ASHAB-I KİRAM

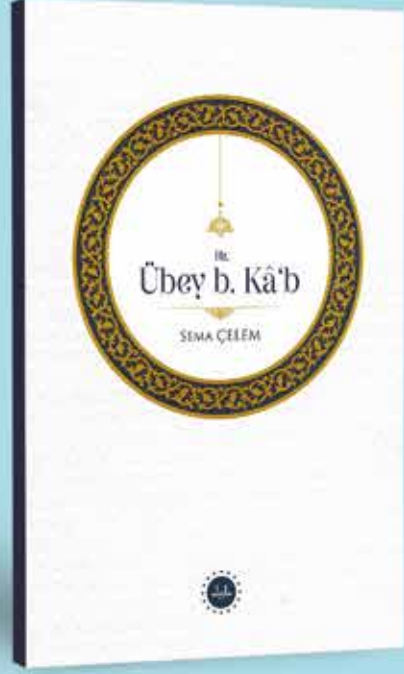
- Vahyin Korunmasında Sahabenin Rolü ve Kadim Mushaflar
- Sahabe-i Kiramın İslamiyet'i Yayma Azim ve Gayreti
- Vahyi Nasıl Anladılar ve Nasıl Yaşadılar?
- Prof. Dr. Mustafa Ağırman ile Ashab-ı Kiramın Önemi Üzerine Söyleşi
- Engellilik Engel Değildir

www.yayinsatis.diyamet.gov.tr

Yurt içinde Diyanet Yayınları satış yerlerinden,
yurt dışında müşavirlik ve ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

YAYINLARIMIZ

Allah Resulü'nün Medine'ye hicretinden vefatına kadar yakın çevresinde bulunan Übey b. Kâb, ashabın sayılı hafızları arasındadır. Vahiy kâtipliği ve Kur'an'a hizmetleriyle bilinen Übey, Kur'an sahasındaki etkinliği sebebiyle Hz. Peygamber tarafından övülen bir isimdir.

Yüce Allah, insanoğluna, onu yaratılış gayesine ulaştıracak akıl, idrak ve muhakeme kabiliyeti gibi hasletler bahşetmiş, lütfunun bir tezahürü olarak da vahiyle muhatap kılmıştır. Sayısız nimetle tezyin ettiği hayatta insanı istikametten şaşmaması için nübüvvetle desteklemiştir. İki cihan serveri Hz. Muhammed (s.a.s.) hem ilahi vahyi insanlara tebliğ etmiş hem de erdemli yaşantısıyla bizzat tefsir etmiştir. Vahyin ilk muhatapları olan ashab-ı kiram da peygamber sevgisi, Allah Resulü'ne itaat ve bağlılıkları, vahyi öğrenme, anlama ve yaşama gayretleri ile bizler için birer örnektir. Hz. Muhammed'in (s.a.s.) rahle-i tedrisinden geçen, onun mürebbiliğinin gölgesinde yetişen ashab-ı kiram, diğer Müslümanlardan farklı bir konuma ve öneme sahiptir. Yüce Allah ayet-i kerimede, "İslam'ı ilk önce kabul eden muhacirler ve ensar ile iyilikle onlara uyanlar var ya, Allah onlardan razı olmuş; onlar da O'ndan razı olmuşlardır..." (Tevbe, 9/100.) buyurarak ashab-ı kiramı ve onlara uyanları taltif etmiştir. Bu ayetin işaret ettiği üzere bir Müslüman'ın, ashab-ı kiramı tanıması ve örnek alması, hem İslam'ı daha iyi öğrenmesi hem de ahlakını güzelleştirmesi için elzemdir. Zira vahye tanıklık eden sahabiler sadece vahyi eksiksiz bir şekilde bize ulaştırmakla kalmamış; onun anlaşılmasına katkı sundukları gibi Hz. Peygamber'in sünnetinin de çağları aşarak günümüze ışık tutmasına vesile olmuşlardır.

Diyanet Aylık Dergi olarak aralık dosyamızda "Vahye Şahit Olanlar: Ashab-ı Kiram" konusunu ele aldık. Dr. Hafız Osman Şahin, "Vahyin Korunmasında Sahabenin Rolü ve Kadim Mushaflar" konusunu dosyamıza katkı sundu. Prof. Dr. Eyüp Baş, "Sahabe-i Kiram'ın İslamiyet'i Yayma Azim ve Gayreti"ni kaleme aldı. Sahabenin, gerek Hz. Peygamber'e gösterdiği bağlılık ve teslimiyet gerekse yüce Kur'an'ın mezkûr özelliğini çok iyi anladıkları için İslam'ın yayılması ve doğru anlaşılmasında önemli bir yere sahip olduğunun altını çizdi. Dr. Mustafa Güvenç "Vahyi Nasıl Anladılar ve Nasıl Yaşadılar?" sorusuna cevap arayarak ashabin hem Kur'an-ı Kerim'i anlama gayretlerine hem de örnek yaşantılarına mercek tuttu.

Bu ayki söyleşimizi Prof. Dr. Mustafa Ağırman ile gerçekleştirdik. Ağırman, Peygamber Efendimizle hem Mekke'de hem Medine'de birlikte olan, onun ardında namaz kılıp omuz omuza İslam davası için mücadele eden ashab-ı kiramı anlattı.

Sizleri aralık sayımızla baş başa bırakırken ilahi kelamı ashab-ı kiram gibi doğru anlayan ve aktaran, İslam'ı en güzel şekilde temsil eden Müslümanlardan olabilmeyi Rabbimizden niyaz ediyorum, bereketli okumalar diliyorum.

Cafer Tayyar DOYMAZ

İÇİNDEKİLER

17 GÜNDEM

VAHYİ NASIL ANLADILAR VE
NASIL YAŞADILAR?
Dr. Mustafa GÜVENÇ

6 GÜNDEM

VAHYİN KORUNMASINDA SAHABENİN ROLÜ
VE KADİM MUSHAFALAR
Dr. Hafız Osman ŞAHİN

12 GÜNDEM

SAHABE-İ KİRAMIN İSLAMİYET'İ
YAYMA AZİM VE GAYRETİ
Prof. Dr. Eyüp BAŞ

22 SÖYLEŞİ

PROF. DR. MUSTAFA AĞIRMAN:
"SAHABE-İ KİRAM, PEYGAMBERİMİZLE
MEKKE'DE VE MEDİNE'DE BERABER OLMUŞ,
ONUN ARKASINDA NAMAZ KILMIŞ, ONUNLA
CİHADA KATILMIŞ, ONUNLA BERABER İSLAM
DAVASINI YÜCELTMİŞ VE YİNE ONUNLA BİRLİKTE
MEDİNE'DE İSLAM DEVLETİNİ KURMUŞTUR."
Mahir KILINÇ

26 DİN DÜŞÜNCE YORUM

KUDÜS'ÜN KANDİLLERİ
Betül ALTUN ERİNCİK

30 DİN DÜŞÜNCE YORUM

ENGELLİLİK ENGEL DEĞİLDİR
Dr. Hale ŞAHİN

32 VAHYİN AYDINLIĞINDA

İBRET ALMAZ MISINIZ?
Doç. Dr. Bayram KÖSEOĞLU

34 HADİSLERİN İŞİĞİNDE

AİLEDE HUZUR VE MUTLULUĞUN ANAHTARI
Dr. Ahmet OĞUZ

36 DİYANET ARŞİVİ

"DİYANET ARŞİVİ"
Dr. Mehmet BULUT

diyanet

SAYI

408

ARALIK

2024

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına
Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Cafer Tayyar DOYMAZ

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Lamia LEVENT ABUL

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Zeynel Abidin AKDUMAN

Yayın Kurulu
Cafer Tayyar DOYMAZ
Dr. Lamia LEVENT ABUL
Dr. Hüseyin ARI
Dr. Mahmut KAYIŞ
Dr. Halil KILIÇ

Editör
Dr. Esmâ GÜNER

Yayın Koordinatörleri
Mustafa Mirza DEMİR
Mahir KILINÇ
Sema BAYAR
Nisanur Mukaddes UYANIK

Sosyal Medya
Asuman AYDIN

Dijital Medya
Ömer GÜÇLÜ
Şahin BODUR

Arşiv
Ali Duran DEMİRCİOĞLU

Grafik - Tasarım
Arketip Ajans
www.arketipajans.com

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel : 0312 295 86 61 - 62
Faks: 0312 295 61 92
dergi.diyanet.gov.tr
diyanetdergi@diyanet.gov.tr

Sosyal Medya Hesapları
Facebook: /diyanetdergisi
Twitter: /diyanetdergisi
Instagram: /diyanetdergisi

38 YARININ DÜNYASI

ÇEVRE SORUNLARINDA İHMAL
EDİLEN METAFİZİK BOYUT
Doç. Dr. Murat AKIN

42 KISSADAN HİSSE

SAMİMİ OL VE
ALLAH'A GÜVEN

Prof. Dr. Güldane GÜNDÜZÖZ

44 BUNU KONUŞALIM

HAKİ YILMAZ:

"NEY ÜFLEYEREK, UD ÇALARAK
VE SOLİST OLARAK KATILDIĞIM
BİRÇOK MECLİSTE CAMİ CEMAATİMİN
DIŞINDAKİ HALKLA DA İLETİŞİM
KURMUŞ OLUYORUM. GÖZÜMÜZÜN
AYDINLIĞI YARINLARIMIZ OLAN
GENÇLERİMİZLE DE SPOR SAYESİNDE
YAKIN TEMAS KURUYORUM."

Mahir KILINÇ

46 DİN TARİH TOPLUM

MEHMET AKİF ERSOY'UN ŞİİRLERİNDE
AİLE

Musa TEKTAŞ

50 KUR'AN SURELERİ

NUR SURESİ

Doç. Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

MİRAS 53

rengâhenk 54

56 KÜLTÜR SANAT EDEBİYAT

BİR KÜLTÜR AKTARIMI OLARAK
USTA-ÇIRAK İLİŞKİSİ
Nagihan AYDIN

60 KÜLTÜR SANAT EDEBİYAT

DİVAN ŞİİRİNDE AHLAKİ DEĞERLERİMİZ
TEVEKKÜL
Dr. Halil İbrahim HAKSEVER

ASBİN İDRAKİ

64 NAMAZ VE HAYAT
Abdurrahman AKBAŞ

68 KIRILMA NOKTASI

ŞANLI MÜDAFAA: PLEVNE
Alparslan AKÇA

70 KAFAMA TAKILANLAR

İNSANIN ÜSTÜNLÜĞÜ NE İLEDİR?
Prof. Dr. Çağfer KARADAŞ

72 ÇAĞIN ÂLİMLERİ

MUHAMMED SAİD RAMAZAN EL-BÛTÎ
MODERN ÇAĞIN ÇOK YÖNLÜ BİLGİNİ
Enbiya YILDIRIM

76 İNSAN HÂLİ

KURAL TANIMAYAN ÇOCUKLAR
Dr. Psk. Esra CEYLAN

78 HATIRA DEFTERİ

DERDE DEVA OLABİLME MUTLULUĞU
Şenol KÜÇÜKKAHVECİ

80 KİTAPLIK

DURUSUNU BOZMAYAN ADAM
MEHMET AKİF ERSOY
Mustafa Mirza DEMİR

Abone İşlemleri

Tel: 0312 295 71 96 – 97
0312 295 72 05 – 06
Faks: 0312 285 18 54
e-mail: dosim@diyanet.gov.tr
dosabone@diyanet.gov.tr

Online Abonelik

dergiabone.diyanet.gov.tr
yayinsatis.diyanet.gov.tr

Hesap No

Döner Sermaye Daire Başkanlığı TC Ziraat Bankası,
Mustafa Kemal Mahallesi Şube IBAN:
TR61 0001 0024 8605 9943 0850 57

Temsilcilikler; Yurt İçi: İl Müftülükleri, İlçe Müftülükleri -
Yurt Dışı: Din Hizmetleri Müşavirlikleri, Din Hizmetleri Ataşelikleri.

Yayın Türü:

Aylık, Yaygın, Süreli Yayın, Diyanet Aylık Dergi (Türkçe)

Baskı

İhlas Gazetecilik A.Ş.
Merkez Mah. 29 Ekim Cad. İhlas Plaza No: 11 A/41
Yenibosna Bahçelievler, İstanbul
Tel: 0 212 454 30 00

Basım Tarihi: 25.11.2024

Yayımlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Diyanet Aylık Dergi, Diyanet İşleri Başkanlığı yayınıdır. Dergide yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak gösterilmeden her türlü ortamda alıntı yapılamaz.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın Adıyla.

VAHYE ŞAHİT OLANLAR: ASHAB-I KİRAM

Prof. Dr. Ali ERBAŞ
Diyanet İşleri Başkanı

Vahiy, Yüce Allah'ın peygamberleri aracılığı ile insanlığa ulaştırdığı evrensel mesajı; varoluşa ve hayata dair ilahi beyandır. Vahyin temel amacı, insanlığı cehaletin karanlıklarından bilginin, hikmetin ve irfanın aydınlığına çıkarmak (Hadid, 57/9.), doğru yola iletmek (İsra, 17/9.) ve insanın dünyaya ahiret mutluluğunu temin etmektir. (Yunus, 10/64.)

Yüce Allah, ilk yaratılıştan itibaren insanlara hidayet yolunu gösterecek ve rehberlik edecek elçiler seçmiş ve ilahi mesajlar göndermiştir. Söz konusu vahiy zincirinin son halkası Kur'an-ı Kerim, nübüvvet silsilesinin sonuncusu ise Hz. Muhammed (s.a.s.)'dir. Önceki peygamberler, kendi kavimlerini tevhid dinine davet etmekle görevlendirilmişken, Hz. Muhammed (s.a.s.), bütün insanlığa bir müjdecî ve uyarıcı olarak gönderilmiştir. Bu gerçek Kur'an'da "Biz seni ancak bütün insanlara müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik." (Sebe, 34/28.) ayetiyle ifade edilmiştir. Bir başka ayette ise Cenab-ı Mevla, "(Allah o peygamberi) onlardan henüz kendilerine katılmayan başkalarına da göndermiştir." (Cuma, 62/3.) beyanıyla Hz.

Muhammed (s.a.s.)'in kendisinden sonraki insanlar için de bir peygamber olduğunu haber vermiştir.

Peygamberimizle gönderilen Kur'an-ı Kerim, rahmetinin bir tecellisi olarak yüce Allah'ın insanlığa gönderdiği en büyük öğüt, doğru yolu gösterici bir rehber (Âl-i İmran 3/138.), müminler için şifa ve rahmet kaynağıdır. (İsra, 17/82.) Sözlerin en güzeli, en hayırlısı ve en doğrusudur. İnsanlığa hidayet veren bir nur, hakka ve hakikate ulaştıran bir kılavuzdur. (Bakara, 2/2.) İnsanoğlunun için yaratıldığını anlayabilmesi, kâinatı, eşyayı, etrafında olup bitenleri doğru algılayabilmesi hususunda en sağlam referanstır. Son vahiy olması ve insanlığı karanlıklardan aydınlığa, güçlü ve övgüye layık olan Allah'ın yoluna çıkarmak üzere (İbrahim, 14/1.) tüm insanlığa hitaben gönderilmesi hasebiyle Kur'an vahyi, kıyamete kadar geçerli olacak yegâne ilahi buyruktur. Bu itibarla âlemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Peygamber, İslam inanç sisteminin ana kaynağı olan vahyin hakikatlerini eksiksiz ve doğru bir şekilde insanlara ulaştırmış, tebliğ etmiştir. (Nahl, 16/44.) O, vahiy sa-

dece tebliğ etmekle kalmamış vahyin bizatihi ilk uygulayıcısı olmuş ve Kur'an'ı yaşayan bir hayata dönüştürmüştür.

Kur'an'ın nazil olduğu dönemden bugüne gelmesi ve gelecek nesillerin de ondan haberdar olması hususunda ise vahyin ilk muhataplarının, sahabe neslinin önemli bir rolü vardır. Peygamber Efendimizi görerek, sohbetinde bulunarak ona iman eden, vahiy sürecine bizzat şahitlik eden ve Hz. Peygamber'in tebliğ ettiği ilahî emir ve yasaklara doğrudan muhatap olan sahabe nesli, Allah'ın övgüsüne ve mükâfat vaadine mazhar olmuş mümtaz bir nesildir. (Enfal, 8/75.) Nitekim "Muhacirlerin ve ensarın ilkleri ile onlara güzelce uyanlardan Allah hoşnut olmuştur, onlar da O'ndan razıdırlar..." (Tevbe, 9/100.) ayeti, sahabenin Allah katındaki seçkin konumunu beyan etmektedir. Peygamber Efendimiz de onların bu ayrıcalığını, "İnsanların en hayırlıları benim asrım da yaşayanlardır. Sonra onların peşinden gelenler, daha sonra onların peşinden gelenlerdir." (Müslim, Fedailü's-sahabe, 212.) ifadesiyle ortaya koymuş; Müslümanların onları örnek almasını tavsiye etmiş ve onların yoluna uyanların doğru yolu bulacağını ifade etmiştir (Tirmizi, İman, 18.)

Hiç şüphesiz ashab-ı kirama yapılan bu övgünün temelinde onların vahye karşı takındıkları tavır vardır. Zira Hz. Peygamber'e gönülden inanan ve teslim olan, onun davasını benimseyip hayatlarını bu davaya adayan sahabe nesli, vahiy sürecinde ve sonrasında olağanüstü bir hizmet sergilemişler, vahyin anlaşılmasında üstlendikleri müstesna rolleriyle Kur'an-ı Kerim'in gele-

cek nesillere aktarılması hususunda emsalsiz bir çaba ortaya koymuşlardır. Onlar vahyin canlı şahitleri ve İslam'ın inanç, fıkıh ve ahlak ilkelerinin ilk uygulayıcılarıdır. Vahyin hayat veren umdeleri ekseninde ömürlerini İslam'a hizmete adayan ve en zor dönemlerde bile bütün varlıklarıyla Hz. Peygamber'in yanında duran Allah dostlarıdır. Sarsılmaz imanları ve yıkılmaz dirayetleriyle Hz. Peygamber'i her türlü taciz karşısında korumaya ve onun kutlu davasını yeryüzüne yaymaya yönelik fedakâr tavırları, onları, sonraki nesilleri imrendirecek bir konuma yükseltmiş ve onlara insanlık için birer numune-i imtisal hüviyeti kazandırmıştır.

Kur'an-ı Kerim'in kayıt altına alınıp muhafaza edilmesi, hükümlerinin anlaşılması, evrensel değerlerinin hayata taşınması ve geniş kitlelere ulaştırılması hususunda gösterdikleri olağanüstü gayretle ashab-ı kiram, Peygamber Efendimizin risaleti ile kendilerinden sonraki toplumlar arasında köprü vazifesi görmüşlerdir. Hiç şüphesiz bunda onların vahyin ve Peygamber Efendimizin terbiyesinde yetişmiş ilk Müslüman toplum olmalarının önemli bir payı vardır. Zira onlar, yüce dinimiz İslam'ın vahiy-sünnet bütünlüğünden oluşan prensipleriyle yaşanması hususunda Hz. Peygamber'i bizatihi görerek örnek almışlardır. Böylece vahyin hakikatleri ve Resul-i Ekrem'in rehberliğiyle geçmişin tüm olumsuzluklarından arınarak kendilerine yeni bir dünya kurmuşlar; İslam medeniyetinin inşasında öncü olmuşlardır.

Cenab-ı Mevlânın son mesajına şahit olanlar, hayatlarını imanlarına şahit kılmışlardır. Onlar, nü-

büvvetin ilk yıllarından itibaren son peygamberin mesajını insanlığa ulaştırmak için büyük bir gayret ortaya koymuşlardır. İ'lâ-yi kelimetullah uğrunda âdeta seferber olmuşlar ve bu uğurda canlarını, mallarını feda etmekten çekinmemişlerdir. İslam tarihine baktığımızda ilk Müslümanların bu maksatla büyük bir mücadele verdiklerini görüyoruz. Öyle ki onlar, Çin'den Batı Afrika'ya, Kafkaslardan Orta Asya'ya kadar devasa bir coğrafyaya İslam'ın mesajını taşımışlar; insanları hakikate ve hidayete çağırmışlardır. Nitekim İslam'ın kutlu nesli ashab-ı kiramın ve onları izleyen iki neslin gayretleri sayesinde İslam, ilk vahiyden bir asır sonra bir dünya dini haline gelmiş ve birçok millet topyekûn İslam'ı benimsemiştir.

Ashab-ı kiramın İslam'ı yaşama, yaşatma ve peygamberimizden öğrendiklerini gelecek nesillere aktarma konusundaki fedakârlığı ve hassasiyeti sebebiyle ilim geleneğimizde sahabe sözlerine ayrı bir önem atfedilmiştir. Onların görüşleri, düşünceleri, Kur'an'ın ve sünnetin anlaşılmasında başvuru kaynağı olmuştur. Dinin sahih bir şekilde öğrenilmesi ve öğretilmesi noktasında sahabenin uygulamaları delil kabul edilmiş, hizmetleri ve yaşantıları her daim örnek alınmıştır. Bu gerçek, İslam tarih ve medeniyetinin kurucu önderleri olarak iman ve itaat konusunda Allah'ın methüsenasına mazhar olan ashab-ı kiramın, sadece tarihin belli bir döneminin önemli şahsiyetleri değil aynı zamanda çağları aşan bir değere sahip olduklarını göstermektedir. Onlar her türlü iltifata layık kahramanlar zümresidir. ■

VAHYİN KORUNMASINDA SAHABENİN ROLÜ VE KADİM MUSHAFLAR

Dr. Hafiz Osman ŞAHİN

DİB Mushafları İnceleme ve Kıraat Kurulu Başkanı

XI. Yüzyılda parşömen üzerine kûfi hat ile yazılmış bir Kur'an-ı Kerim nüshasıdır.

Kur'an-ı Kerim, Allah (c.c.) tarafından Hz. Peygamber'e (s.a.s.) Cebrail (a.s.) vasıtasıyla 23 yılda indirilmiştir. Müslümanlar için bir hayat rehberi, şifa kaynağı ve insanlık için bir rahmet vesilesidir. İlahi kitaplar arasında Kur'an'dan başka, nazil olduğu gibi muhafaza edilen hiçbir kitap yoktur. Nazil olduğu andan itibaren sahabe tarafından hem ezberlenen hem de yazıya geçirilen tek kitap Kur'an-ı Kerim'dir. Tahrife uğramadan hem sadırlarda hem satırlarda asr-ı saadetten günümüze kadar gelmiş ve kıyamete kadar da böylece korunacaktır. Vahiy yoluyla nazil olan Kur'an ayetlerinin, günümüze ulaşmasında elbette ki başta sahabe-i kiramın katkıları çok büyüktür. Onlar, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) etrafında pervane gibi döner ve sürekli ondan bir şeyler öğrenmeye çalışırlardı. Onu dinlerken sanki başlarında birer kuş varmış da hareket edince uçup kaçacakmış gibi pür dikkat kesilirlerdi.

Kur'an-ı Kerim'in gerçek koruyucusu Allah'tır. Zira Hicr suresinin 9. ayetinde, "Kesin olarak bilirsiniz ki bu kitabı kuşkusuz biz indirdik ve onu mutlaka koruyan da yine biziz." buyrulmaktadır. Bu ayet, Kur'an'ın korunmasının Allah'ın garantisini altında olduğunu göstermektedir. Yüce Yaradan'ımız Kur'an'ı koruma görevini dünyada hafız kulları vasıtasıyla gerçekleştirmekte ve aynı zamanda hafız kullarını Kur'an ile şereflendirmektedir. "Ümmetin şerefli hamele-i Kur'an'dır." (Taberani, *el-Mu'cemu'l-Kebir*, 12/125.) hadis-i şerifinde bu husus vurgulanmaktadır. Hz. Peygamber, Kur'an ayetlerinin ezberlenmesine büyük önem verirdi. Bu minvalde Cebrail'in vahiy yoluyla kendisine getirdiği ayetleri bizzat kendisi de ezberler ve o ayetleri namazda tilavet ederdi. Namazlardaki kıraatini uzun tutar, özellikle tehecüd ve sabah namazlarında 60-100 ayet arası tilavette bulunurdu. (Buhari, *Salat*, 104.) Her ramazanda, o zamana kadar inen ayetleri Cebrail ile birlikte karşılıklı mukabele ederlerdi. İrtihal ettiği yıl ise bu karşılıklı okuma işlemi iki defa yapılmıştır. Kur'an tarihinde buna arz, son yapılan arza da arza-i ahîre denilmiştir. Kur'an okuma kültürümüzde bu usul, mukabele okuma geleneği olarak yerini almıştır. Ashabını da Kur'an ezberlemeye teşvik eden Hz. Peygamber Kur'an'dan hiçbir şey ezberleyenleri uyarılmış ve "Kalbinde

Dünyanın farklı müze ve kütüphanelerinde Hz. Osman'a ve Hz. Ali'ye nispet edilen Mushaf nüshaları bulunmaktadır. Ülkemizde de farklı müzeler, kütüphaneler ve depolarda yüzlerce orijinal yazma eski Mushaflar bulunmakla birlikte Topkapı Sarayı Müzesi ve Türk İslam Eserleri Müzesi'ndeki Mushaflar, kadim Mushaflar açısından büyük önemi haizdir.

Kur'an'dan herhangi bir şey olmayan kimse harap bir eve benzer." (Tirmizi, *Fezailü'l-Kur'an*, 18.) buyurmuş, "Kur'an'ı ezberleyenlerin ve onun hakkını vererek okuyanların çok değerli meleklerle beraber olacağını" (Müslim, *Müsaferin*, 244; Buhari, *Tefsir* (Abese), 1.) haber vermiştir. Kur'an-ı Kerim'i çok miktarda ezberleyenleri başta imamet görevi olmak üzere birçok görevde önceleyerek ashabı Kur'an ezberlemeye teşvik etmiştir. (Buhari, *Megazi*, 53.) Uhud Savaşı'nda şehit düşen sahabileri, ikili üçlü defnederken en çok Kur'an bilenleri kabirde en öne koydurtmuştur. Hz. Peygamber, şehitlerin şefaati hakkı olduğu gibi hafızların da şefaati hakkı olacağını bildirmiş ve "Kim Kur'an'ı okur ve ezberlerse Allah onu cennete koyar ve ailesinden 10 kişi için o hafıza şefaati hakkı verir." (Tirmizi, *Fezailü'l-Kuran*, 3/2905.) buyurmuştur. Ayrıca Hz. Peygamber'in, "Sizin en hayırlınız Kur'an'ı öğrenen ve öğretenidir." (Buhari, *Fezailü'l-Kur'an*, 21.); "Kur'an'ı zorlanarak okuyan kimseye iki kat ecir vardır. Kur'an okumakta mahir hafız, vahiy getiren şerefli meleklerle beraberdir." (Müslim, *Müsaferin*, 243; Buhari, *Tevhid*, 52.) gibi hadis-i şerifleri asr-ı saadetten beri milyonlarca Müslümanın Kur'an'ı ezberlemede en önemli ilham kaynağı ve motivasyon unsuru olmuştur. Allah Resulü döneminde bütün sahabiler farklı derecelerde Kur'an'ı ezberleme gayretinde olmuşlardır. Sahabiler, Kur'an'ı genellikle onar ayet-

lik bölümler hâlinde ezberler ve ezberledikleri ayetlerin anlamını ve o ayetlerdeki emir ve yasakları öğrenmeden diğer ayetlere geçmezlerdi.

Kur'an'ın nazil olduğu dönemde, Araplar yazıdan çok ezberle değer verirdi. Sözlü kültür daha hâkimdi. Buna rağmen Kur'an-ı Kerim; nazil olduğundan itibaren hem ashab-ı kiram tarafından ezberlendi hem de vahiy kâtipleri tarafından yazıya geçirildi. Önceki kitapların tahrife uğrayış sebeplerinden biri de nazil olduğu anda ezberlenmeyip şifahi aktarımlarla sonradan yazıya geçirilmesidir. Nüzulünden itibaren aynı anda hem ezberlemek hem de vahiy kâtipleri tarafından yazıya geçirilmek sadece Kur'an-ı Kerim'e nasip olmuştur. Hz. Peygamber (s.a.s.) kendisine vahyedilen ayetleri Cebrail'in okuması ardından ezberlemek için üstün gayret sarf ediyor hatta okurken iyice zapt etmek ve unutmamak için acele edince Allah Teâlâ Kıyâmet suresindeki "Onu zihnine bir an önce kaydetmek için okumada acele etme. Onu zihninde toplayıp okumanı sağlama işi bize aittir." (Kıyâmet, 75/16-17.) ayeti ile ayetleri muhafaza etmek için aceleci davranmamasını tembihliyor ve Kur'an'ı Hz. Peygamberin kalbinde cem etme, ezberleme ve okumasını bizzat kendisi tekeffül ediyordu.

Hz. Peygamber hayatta iken Kur'an'ın tamamı hem ezberlendi hem de yazıya geçiril-

ذکر
آزجة فی الاعراف
فیفس علیہ

ذکر
تلفف فی الاعراف
وطه
صبر اسم علی الخبر
هی کوف
لناقون مؤطون

di. Vahiy kâtipleri, inen ayetleri o günün şartlarında parşömenler, tabaklanmış deri, ince beyaz taşlar, hurma yaprakları, kürek kemikleri ve tahta parçaları gibi bulabildikleri malzeme üzerine yazıyorlardı. Bu yazılı malzeme, Hz. Peygamber'in vefatından sonra Hz. Ebubekir döneminde Zeyd b. Sabit başkanlığında kurulan bir heyet marifetiyle iki kapak arasına toplandı. Fetihlerin artması, İslam coğrafyasının genişlemesi ve dilleri farklı toplumların İslam'la buluşması Kur'an'ın kıraati ile ilgili ihtilafları da ortaya çıkarmış oldu. Özellikle Azerbaycan-Ermenistan seferi esnasında Iraklılarla Şamlılar arasında bazı ayetlerin okunuşu ile ilgili ihtilaflar büyüyünce Mushaf'ın çoğaltılmasına ihtiyaç duyuldu. Hz. Ebubekir döneminde iki kapak arasında cem edilmiş olan ve Hz. Ömer'in kızı Hz. Hafsa'nın elinde bulunan Mushaf'tan çoğaltma yapıldı. Halife Hz. Osman'ın talimatıyla Zeyd b. Sabit başkanlığında kurulan ve Zeyd b. Sabit, Abdullah b. Zübeyr, Said b. el-As ve Abdurrahman b. el-Haris b. Hişam'dan oluşan heyet bu çoğaltmayı gerçekleştirdi. Hz. Osman'ın yaptırmış olduğu bu çoğaltma faaliyeti, Kur'an tarihi ve Müslümanların vahdeti açısından büyük önem arz etmektedir. Hz. Osman döneminde çoğaltılan bu Mushaf- lar Mekke, Medine, Basra, Kûfe, Şam gibi önemli İslam merkezlerine gönderilmiştir. Bu Mushaf- ların sayısı konusunda

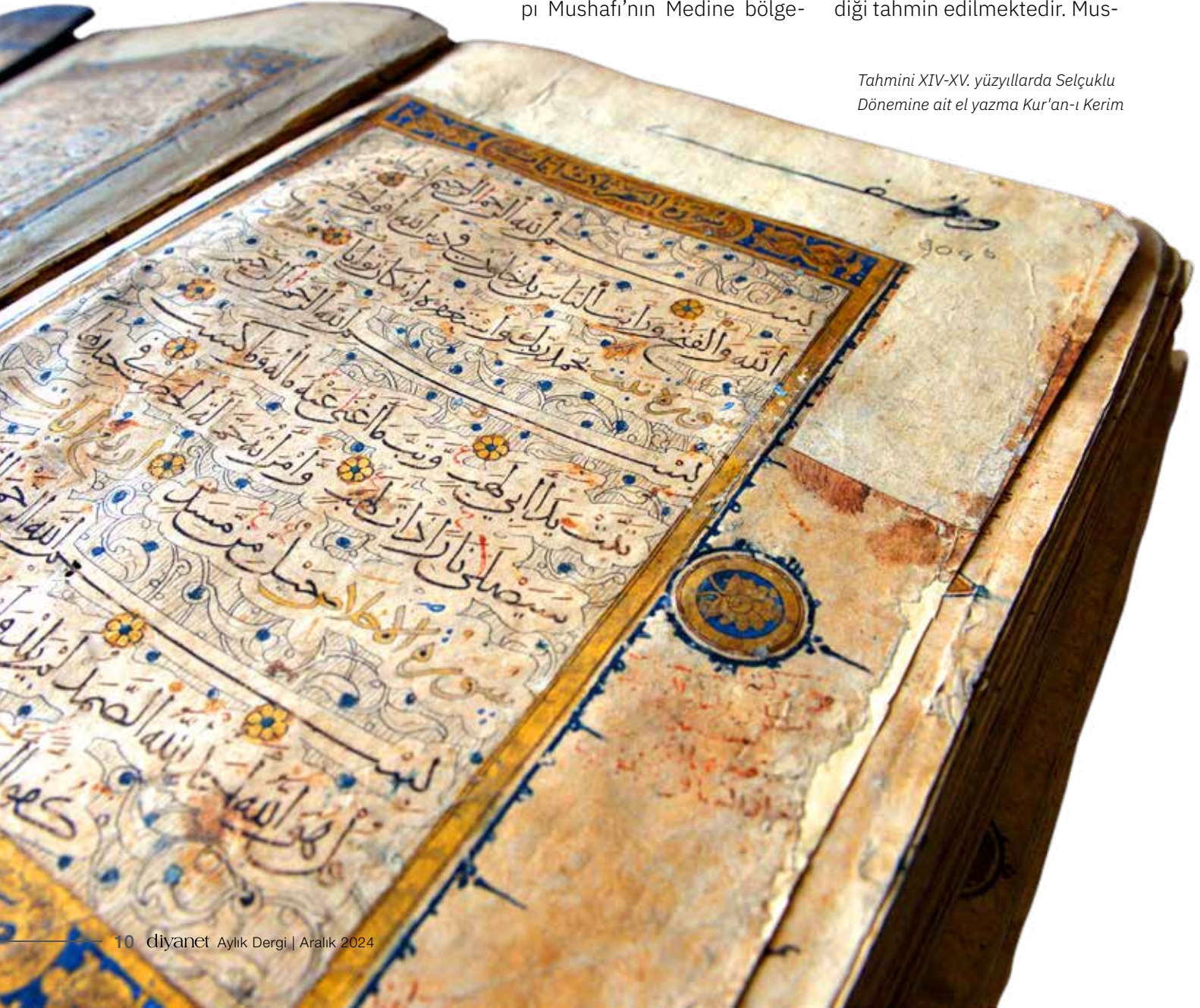
dört diyenler olduğu gibi ye-diye çıkarırlar da bulunmaktadır.

Dünyanın farklı müze ve kütüphanelerinde Hz. Osman'a ve Hz. Ali'ye nispet edilen Mushaf nüshaları bulunmaktadır. Ülkemizde de farklı müzeler, kütüphaneler ve depolarda yüzlerce orijinal yazma eski Mushaf'lar bulunmakta birlikte Topkapı Sarayı Müze-

si ve Türk İslam Eserleri Müzesi'ndeki (TİEM) Mushaf'lar, kadim Mushaf'lar açısından büyük önemi haizdir. Topkapı Mushafı, İstanbul Topkapı Sarayı Müzesinde 44/32 envanter numarasında kayıtlı olup, 41x46(32x40) cm. ebadında 11 cm. kalınlığındadır. 408 varaktan oluşmakta ve her sayfada 18 satır bulunmaktadır. 1987 yılında İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Cilt ve Patoloji Bölümünde onarıp tamiri yapılmıştır. Topkapı Mushafı'nın Medine bölge-

sinde ve Hz. Osman'ın Medine Mushafı'ndan yazılmış bir başka Mushaf'tan istinsah edildiği belirtilmektedir. (Tayyar Altıkulaç, *Mesahif-i Kadime*, s. 197-231.) TİEM Mushaf'ı ise Türk ve İslam Eserleri Müzesine 12 Haziran 1914'de Ayasofya Kütüphanesinden intikal etmiş, 457 numarada envantere kayıtlıdır. Mushaf'ın birinci yaprağında Osmanlı padişahı I. Mahmud'un mührü bulunmaktadır. Mushaf'ın, Mekke'den padişaha hediye olarak gönderildiği tahmin edilmektedir. Mus-

Tahmini XIV-XV. yüzyıllarda Selçuklu Dönemine ait el yazma Kur'an-ı Kerim

haf'ın ebadı; 32x23 (22x16) cm., kalınlığı 13 cm. olup, 438 sayfadır. Her sayfası deri üzerine siyah mürekkeple kûfi hatla yazılmıştır. Miladi 1437 yılında Davud b. Ali el-Geylani tarafından Kâbe'nin karşısında kâğıt üzerine eksik sayfalar yazılarak ikmal edilmiştir. İki sayfası hariç her sayfasında 15 satır bulunmakta olup surelerin başlarında sure adları, ayet sayıları ve onların Mekkî ve Medenî olduklarına dair bilgiler yer almaktadır. Mushaf'ın Hz. Osman'ın Basra'ya gönderdiği nüshaya yakın olduğu, o Mushaf'tan ya da Basra Mushaf'ını esas alan Mushaf'tan istinsah edilmiş olabileceği hatta bu Mushaf'ın Hz. Osman'a nispet edilen Mushaf'ların en eskisi olabileceği düşünülmektedir. (Tayyar Altıkulaç, a.g.e. s. 232-256.)

Hz. Osman dönemine nispet edilen bir Mushaf da Özbekistan'ın Taşkent kentinde muhafaza edilmektedir. 2003 yılında Taşkent ziyaretimde bu Mushaf'ı namazdan önce büyük çabalar sarf ettiğim hâlde göremedim. Ancak Mushaf'ın muhafaza edildiği camide okuduğum ezan, aşr-ı şerif ve Fatih Camii Başımam Hatibi olmam hasebiyle eski caminin alt katında özel bir camekân içerisinde muhafaza edilen Mushaf'ı camin arkasından da olsa görme imkânı buldum. 2022 yılında bir Türk televizyon kanalında ramazan ayı iftar programında bu Mushaf'ı konuşmak için gittiğimde eski caminin yıkılıp yerine ye-

**Vahiy kâtipleri,
inen ayetleri
o günün
şartlarında
parşömenler,
tabaklanmış
deri, ince beyaz
taşlar, hurma
yaprakları, kürek
kemikleri ve
tahta parçaları
gibi bulabildikleri
malzeme üzerine
yazıyorlardı. Bu
yazılı malzeme,
Hz. Peygamber'in
vefatından sonra
Hz. Ebubekir
döneminde
Zeyd b. Sabit
başkanlığında
kurulan bir heyet
marifetiyle iki
kapak arasına
toplandı.**

ni cami yapıldığını ve yanı başına da halkın rahat bir şekilde ziyaret edebileceği kubbeli özel bir yapı içerisinde camekânlı bir platformda muhafaza edildiğini görmekten mutlu oldum. Dr. Tayyar Altıkulaç Hocamızın, *Mesahif-i Kadime* adlı kitabında ifade ettiği gibi tarihte birçok badireler atlatan ve üçte ikisi zayi olan bu Mushaf bugün titizlikle korunmaktadır. Bu Mushaf'ın dijitale aktarılması da güzel olur.

Yazma Mushaf'ların bakımından ülke olarak büyük bir zenginliğe sahibiz. Kütüphaneler ve müzelerimizdeki çok kıymetli Mushaf'larımızın yanında, depolarda restore edilmeyi bekleyen yüzlerce çok kıymetli Mushaf'ların bulunduğu bir hakikattir. Bu Mushaf'ların tespit, inceleme ve restorasyonunun yapılarak kültür dünyamıza kazandırılması, araştırmacıların istifadesine sunulması bu kültür zenginliğinin ortaya çıkarılması büyük önem arz etmektedir. Bu Mushaf'ların akademik anlamda gerek Mushaf imlası ve zaptı açısından gerekse hat, tezhip, kâğıt ve cilt açısından ilim, kültür ve sanat birikimimize büyük katkı sunacaktır. Bu zengin birikimimizin gelecek nesillere aktarılabilmesi açısından bu Mushaf'ların metin doğruluğu, hat, tezhip, kâğıt ve cilt uzmanlarından oluşan bir heyet marifetiyle tespit, inceleme ve restorasyonlarının yapılarak çok nitelikli bir Mushaf müzesi tesis etmek de mümkündür.■

SAHABE-İ KİRAMIN İSLAMİYET'İ YAYMA AZİM VE GAYRETİ

Prof. Dr. Eyüp BAŞ

Kopenhag Din Hizmetleri Müşaviri

Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed'in (s.a.s.) örnekliliği Müslümanlar için her zaman çok değerli oldu. Özellikle onun İslamiyet'i her insana ulaştırma sorumluluğuna bağlı olan gayreti daha Mekke'deki zor zamanlarda örnek alındı. İnanç olarak İslamiyet'i seçen her Müslüman, Hz. Peygamber'den öğrendiklerini etrafındakilerle paylaşıp onların da hidayete ermeleri için özel çaba gösterdi. Hicret sonrası Medine hayatında ise bu konuda oldukça fazla imkân ve fırsat bulundu. Hemen her konuda olduğu gibi İslam öğretisini yayma konusunda da Hz. Peygamber'e son derece bağlı olan ashab-ı kiram, öğrenilen doğru ve güzel şeylerin başkalarına öğretilmesi gerektiğini onun pek çok hadisinden öğrendi. Bunun belki de en etkili olanı İslam'ın kıyamete kadar bütün insanlığa hidayet kaynağı olacak Cenab-ı Hakk'ın buyruklarını içeren Kur'an-ı Kerim'in öğrenilmesi

ve öğretilmesi ile ilgili hadisiydi: "Sizin en hayırlınız, Kur'an'ı öğrendeniniz ve öğreteninizdir." (Tirmizi, Fedâilü'l-Kur'ân, 15.)

Hz. Peygamber'in 632 yılında ahirete irtihalinden sonra artık Müslümanlar kendilerine emanet edilen İslam öğretisini yaşatmak durumundaydılar. Başta Allah Resulü'nün hicret arkadaşı ve ilk halifesi Hz. Ebubekir olmak üzere, daha sonra Müslümanların yöneticiliğini yapacak olan Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali, bu uğurda çok gayret gösterdiler. Ashab-ı kiramın önde gelen isimleri de onlara her zaman yardımcı oldular. Hz. Peygamber aracılığıyla tüm insanlığa son bir uyarıda bulunmuş ve bu uyarının bütün ayrıntıları Kur'an-ı Kerim'de toplanmıştı. İşte sahabe nesli, gerek Hz. Peygamber'e gösterdiği bağlılık ve teslimiyet gerekse yüce Kur'an'ın mezkûr özelliğini çok iyi anladıkları için İslam'ın yayılması ve doğru anlaşılmasında önemli bir yere sahip oldu.

İslam'a girmeye zorlanmadıkları hâlde büyük bir kısmı ömrünü Resulüallah'ın yanında geçirmiş, onunla İslam'ın yayılması için gayret göstermiş olan sahabe nesli, ilk halife Hz. Ebubekir'den itibaren aynı uğurda Müslüman idarecilerin yanında yer aldı.

Hz. Peygamber vefat etmeden önce Arap Yarımadası'nın tamamında sağlanan İslam hâkimiyetinin karşısında dönemin iki büyük devleti Bizans ve Sasaniler vardı. Artık sınır komşusu olunan bu siyasi otoritelerle, eskisinden daha fazla karşı karşıya gelmek mecburiyetinde kalınmıştı. Böyle bir durumda kimi zaman gerginlikler yaşanıyor, Müslümanların bölgede kısa sürede elde ettikleri başarılar Bizans ve Sasanî yönetimlerinde kaygı oluşturuyordu. Bu nedenle iki imparatorluk hem sınır bölgelerinde yaşayan halklarına baskı uyguluyorlar hem de askerî anlamda tedbirler alıyorlardı.

Dolayısıyla Hz. Ebubekir döneminde Bizanslılarla yapılan ilk savaşların hedefi bölgenin güvenliğini sağlamak, orada yaşayanların uğradığı zulüm ve haksızlığa son vermek olmuştur. Hz. Ebubekir, bu amaçla 633 yılı sonbaharında her biri 3000 kişiden oluşan üç ayrı birliği Suriye'nin güney ve güneydoğu sınırlarına göndermeyi kararlaştırdı. Ashap içerisinde askerî maharetleriyle bilinen Yezid b. Ebu Süfyan ile Şürahbil b. Hasene'yi Tebuk-Maan istikametinde; Amr b. As'ı Eyle üzerinden sahil istikametinde yola çıkardı. Kısa bir müddet sonra orduların mevcudu 7500'e ulaştı. Başkumandanlığa önce Amr b. As, daha sonra ise Ebu Ubeyde b. Cerrah getirildi. Vadilarabe, Filistin'deki Kaysariye ve Gazze şehirleri fethedildi. Bu sırada Halife'den emir alan Halid b. Velid, Dımaşk şehri yakınlarına ulaşıp Mercirahit karargâhındaki Bizans askerlerini mağlup etti. Daha sonra Dımaşk'ın güneyine doğru ilerleyerek diğer kumandanlarla birleşti ve Busra şehrini fethetti. Bizans'a karşı 634 yılında Suriye'de yapılan Ecnadeyn Savaşı sonunda Filistin'in kapıları Müslümanlara açılmış oldu.

İkinci halife Hz. Ömer de Bizans İmparatorluğu'na karşı Suriye cephesindeki savaşlara ara verilmeden devam edilmesini tercih etti. Suriye bölgesine gönderilen orduların başında ise Ebu Ubeyde b. Cerrah yer aldı. Onun sayesinde Dımaşk, Humus, Hama, Lazkiye, Halep, Antakya ve Kudüs başta olmak üzere Suriye bölgesindeki bir-

çok şehrin fethi gerçekleştirildi. Gönderdiği birlikler Urfa ve Maraş'a kadar ilerlediler. Ebu Ubeyde fethedilen yerleri Hz. Ömer'in valisi olarak hayatının sonuna kadar da idare etti. Sasaniler'e karşı oluşan Irak cephesinde ise sahabe-i kiramdan Ebu Ubeyd es-Sekafi ile başlayıp Sa'd b. Ebu Vakkas ile devam eden fetihler gerçekleşti. Ashap arasında seçkin bir yere sahip olan Sa'd b. Ebu Vakkas, sağlığında Resul-i Ekrem tarafından cennetle müjdelenen on sahabiden biriydi. Güçlü bir vücut yapısına sahip olduğu rivayet edilen Sa'd haksızlıklara sert bir şekilde karşı koyardı. Gözleri son derece keskindi ve Arapların usta binicilerinden idi. 636 yılında Kadisiye Savaşı'nı kazanan Sa'd, Sasani ordusunu takip ederek 637 yılında da Medain'i ele geçirdi. Fetihlerin bu aşamasında Hz. Ömer, Sa'd b. Ebu Vakkas'a Hîre yakınlarında Kûfe'yi, Utbe b. Gazvan'a da Basra'yı ordugâh şehir olarak kurmalarını emretti. 641 yılındaki Tüster fethinin ardından ise Celûlâ, Hulvan, Sûs, Huzistan ve Musul'u ele geçiren Müslümanlar 642 yılındaki Nihavend zaferiyle Irak'ın fethini tamamladı. Irak cephesi başkumandanı olan Sa'd b. Ebu Vakkas sayesinde Sasani İmparatorluğu'ndan gelecek tehlikeler ortadan kaldırılmış oldu.

Dönemin Kuzey Afrika bölgesindeki fetih hareketlerinde ise Amr b. As öne çıkmıştı. Hz. Ömer'e Mısır fethinin stratejik açıdan zaruri olduğunu, Filistin ve Suriye bölgesinde mağ-

lup olan Bizans kumandan ve askerlerinden bir kısmının Mısır'a kaçtıklarını ve her an Mısır tarafından bir tehlike gelebileceğini söyleyerek onu bu ülkenin fethine ikna eden de kendisi idi. O, 640 yılında 4000 kişilik bir süvari birliğiyle sınır kasabası Ferema'yı aldıktan sonra Zübeyr b. Avvam kumandasındaki 5000 kişilik takviye kuvvetlerinin de yardımıyla Aynişems'te güçlü bir Bizans ordusunu imha etti. Buradan Babilon Kalesi üzerine yürüdü ve yedi aylık bir kuşatmadan sonra bu müstahkem kaleyi fethetti. Daha sonra 642 yılında da İskenderiye'yi teslim alarak Mısır'a hâkim oldu. Üstün başarılarından dolayı "Mısır fatihi" ünvanını aldı ve bu yeni eyalete Hz. Ömer tarafından vali tayin edildi.

Üçüncü halife Hz. Osman zamanındaki fetih hareketlerinde de ashab-ı kiramdan pek çok isim farklı bölgelerde görev aldı ve bu görevlerini büyük bir gayretle yerine getirdi. İran bölgesinde Horasan, Toharistan, Belh, Herat ve daha iç kesimlere doğru gerçekleşen fetihler eş zamanlı olarak Kuzey Afrika bölgesinde devam etti. Oradaki fetih hareketlerinde ise ashaptan Abdullah b. Sa'd b. Ebu Serh öne çıktı. O, Sübeytilâ'da Gregorios karşısında büyük bir zafer kazanarak Kartaca bölgesini fethetmiş, Kayrevan şehrinin kurulduğu yere kadar ulaşmıştı. Abdullah b. Zübeyr, Abdullah b. Ömer ve Abdullah b. Amr'ın da büyük kahramanlıklar gösterdiği bu savaş "Abdullahlar Sa-

vaşı” (Harbü’l-Abadile) adıyla meşhur olmuştu. Abdullah b. Sa’d’ın fetih hareketlerindeki üstün başarıları daha sonraları Muaviye’nin Kıbrıs üzerine gönderdiği orduda; 652 yılında Nube’nin ele geçirilmesinde ve Bizans donanmasına karşı Finike açıklarında kazandığı deniz savaşında da görülecekti. Nitekim o, Bizans İmparatoru II. Konstans’ın, Mısır’ın elden çıkmasından sonra Kuzey Afrika’daki İslam hâkimiyetine son vermek üzere 652 yılında büyük bir donanma hazırlayarak gemilerin direkleri uzaktan âdeta bir orman gibi görüldüğü için Zâtüssavârî adıyla anılan savaşta, ordusuyla Bizans donanmasını tamamen imha etmiş ve böylece Bizans’ın Doğu Akdeniz’deki hâkimiyetine son vermişti.

Hz. Ali’nin hilafeti döneminde (656-661) ise yaşanan bazı iç sorunlar nedeniyle hemen hiçbir fetih hareketine teşebbüs edilmemişti. Ondan sonra 661 yılında hilafet görevine gelen Muaviye b. Ebu Süfyan, Hz. Osman hilafetinin son yıllarında başlayan iç karışıklıklar dolayısıyla yaklaşık on yıldan beri durmuş olan fetih hareketlerini üç ayrı cepheye yeniden başlattı. Muaviye, Mekke’nin fethi sırasında Müslüman olmuş, sonrasında Hz. Peygamber’e kâiplik ve onun vefatının ardından Suriye üzerine gönderilen dört ordudan birinde kumandan yardımcılığı yapmış; Hz. Ömer zamanında Dimaşk valiliğine tayin edilmiş ve onun emriyle Filistin’in sahil şehirlerinden Kaysariye, Aska-

İslam’a girmeye zorlanmadıkları hâlde büyük bir kısmı ömrünü Resulüllah’ın yanında geçirmiş, onunla İslam’ın yayılması için gayret göstermiş olan sahabe nesli, ilk halife Hz. Ebubekir’den itibaren aynı uğurda Müslüman idarecilerin yanında yer aldı.

lan ve Trablusşam’ı fethetmiş; Hz. Osman döneminde ise Filistin, el-Cezire, Humus ve Kinnesrîn’in de uhdesine verilmesiyle Suriye genel valiliğine getirilmiş bir sahabe idi. O, valiliği döneminde kendisine çok bağlı, disiplinli bir ordu kurmanın yanında başarılı yönetimiyle bölge halkının gönlünü kazanmış, 648 yılında Kıbrıs’a bir donanma gönderilmesi hususunda Hz. Osman’ı ikna ederek yolladığı 1700 parçalık filo ile adayı kan dökmeden İslam hâkimiyetine bağlamıştı. Milletimizce Hala Sultan ismiyle maruf Ümmü Haram bint Milhan (r.a.) da bu Kıbrıs seferine katılmış ve şehit düşerek oraya defnedilmiştir.

Muaviye kendi halifeliği döneminde ise Hz. Ali ile mücadelesi sırasında vergi vermek zorunda kaldığı Bizans üzerine 662 yılından itibaren yeniden seferler düzenledi. Onun döneminde 669 yılında karadan ve denizden İslami dönemdeki ilk İstanbul kuşatması gerçekleştirildi. Hz. Peygamber’in Hendek Savaşı’nda Kureyşliler, Hayber yahudileri, Gatafanlılar, Fezareliler, Esedoğulları ve Süleymoğulları gibi birçok grubun Medine’ye saldırdığı ve Kur’an’da, “Hani onlar (düşmanlarınız) yukarıınızdan ve sizden aşağıda bulunan bölgeden üzerinize gelmişlerdi; korkudan gözler kaymış, yürekler ağızlara gelmişti. Bu esnada Allah hakkında olmadık zanlara kapılmakta idiniz.” (Ahzab, 33/10.) şeklinde anlatılan zor bir ortamda ashabını sevindirmek, yaşanan sıkıntıların ge-

çici olduğunu hissettirmek ve bunlara karşı sabırlı olunması gerektiğini öğütlemek maksadıyla söylediği rivayet edilen, “Kostantiniye elbet bir gün fethedilecektir. Onu fetheden emir ne güzel emir, ordusu da ne güzel bir ordudur.” (Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 335.) şeklinde müjde içeren hadisin bu kuşatmanın başlatılmasında çok etkili olduğu yüzyıllarca yazılı ve sözlü anlatılarda yer aldı. Hz. Peygamber’in mezkûr hadisini bilen ashabin ileri gelenlerinden bazılarının bulunduğu bu kuşatmaya katılanlardan biri de hicret sırasında Hz. Peygamber’i Medine’de evine misafir eden ve Türkiye’de “Eyüp Sultan” ünvanıyla anılan sahabi Ebu Eyyüb el-Ensari idi. Sağlıklı olan herkesin Allah yolunda savaşa katılması gerektiğine inanan Ebu Eyyub el-Ensari, “Kendi elinizle kendinizi tehlikeye atmayınız.” (Bakara, 2/195.) mealindeki ayette sözü edilen tehlikeyi savaşa gitmeyip işiyle gücüyle meşgul olmak şeklinde açıklardı. Bu sebeple ihtiyarlık döneminde bile her yıl bir savaşta bulunmaya gayret etmiş, katıldığı seferlerin sonuncusu da Müslümanların bu ilk İstanbul kuşatması olmuştu. Nitekim o, 674-678 yılları arasında dört yıl kadar süren muhasarada hastalanarak orada vefat etmişti.

Muaviye döneminde ikinci cephe olan Basra’ya bağlı Horasan ve Sind bölgelerinde de hâkimiyetten çıkan bazı merkezlerin itaat altına alınmasından sonra yeni fetihler gerçekleştirildi. Sicistan’daki mer-

**Sahabe nesli,
gerek
Hz. Peygamber’e
gösterdiği
bağlılık ve
teslimiyet
gerekse yüce
Kur’an’ın bütün
uyarılarını çok
iyi anladıkları
için İslam’ın
yayılmaması
ve doğru
anlaşılmasında
önemli bir yere
sahip oldu.**

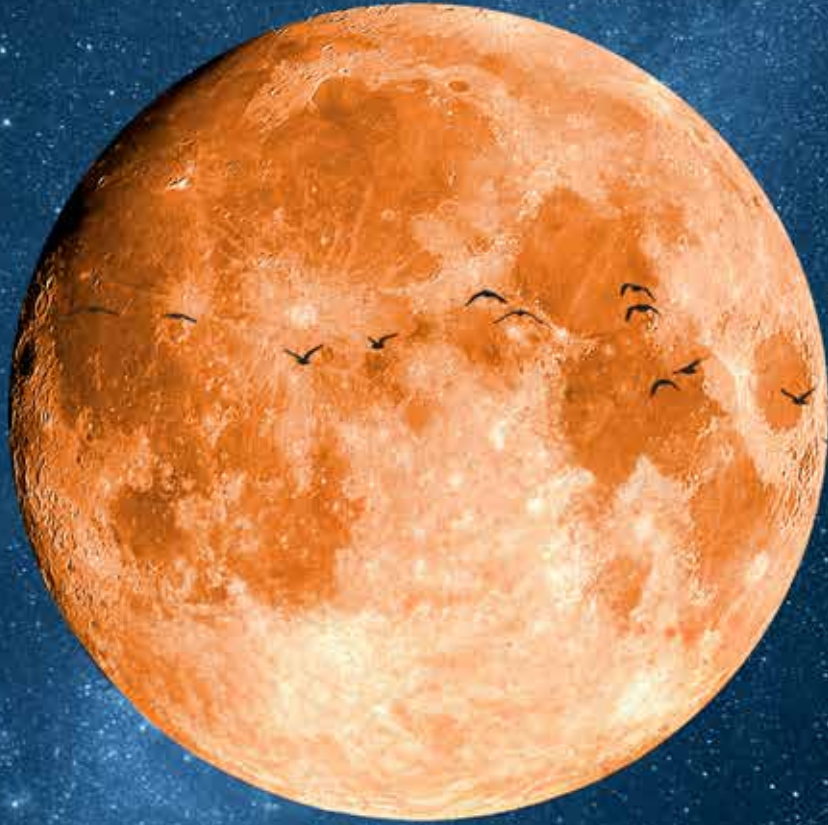
kezlerin ardından Kâbil (664), Toharistan, Kuhistan, Buhara (674) ve Semerkant (676) alınarak bazı Doğu hükümdarları vergiye bağlandı. Üçüncü cephe olan İfrîkiye’de ashab-ı kiramdan Muaviye b. Hudeyc 665 yılında bölgeyi yeniden hâkimiyet altına aldı; onun halefi Ukbe b. Nafi’ de Mağrib fetihleri için üs olarak kullanmak amacıyla Kayrevan karar-gâh şehrini kurdu ve harekâtını Atlas Okyanusu’na doğru genişletirken başarılı politikasıyla bölge halkı Berberîler’in İslam’a girmesini hızlandırdı.

Halifeler devrinde artan fetih hareketlerinde, sahabeden oluşan veya sahabilerin öncülük ettiği ordularla Irak, Suriye ve Filistin, İslam topraklarına katılmış oldu. 642 yılında Mısır, ardından Kuzey Afrika fethedildi ve böylece İslam toprakları batıda Atlas Okyanusu’na, doğuda Hindistan’a dayandı. Kısa sürede gerçekleşen bu fetihler sırasında Allah Resulü’nün yanında İslamiyet’i her yönüyle öğrenip hayata geçiren ashab-ı kiramın önde gelenleri, önce cihad ederek, ardından ilim öğreterek İslam’ı yaymak için çeşitli yerlere gitmiş ve o dönem için İslam dünyasında en önemli merkezler olan Medine ve Mekke dışında Kûfe, Basra, Kahire, Dimaşk, Humus ve el-Cezire gibi şehirlere yerleşmişlerdi. Onların İslam’ı yayma gayretlerinde örnek aldıkları yegâne kişi hiç şüphesiz âlemlere rahmet Hz. Muhammed (s.a.s.) idi. ■

VAHYİ NASIL ANLADILAR VE NASIL YAŞADILAR?

Dr. Mustafa GÜVENÇ

Saraybosna Din Hizmetleri Müşaviri

Peygamberimizin çevresinde yaşamış olan sahabe-i kiramin, vahyin doğru anlaşılması ve hayata yansıtılması bağlamında güzide bir konuma sahip olduğu herkesçe malumdur. Zira onlar, vahyin indiği ortamı bizatihi müşahede ederek hem Kur'an'ın doğrudan muhatabı olmuşlar hem de Kur'an'ı açıklama görevi kendisine tevdi edilen Peygamberimizin (Nahl, 16/44.) rahle-i tedrisinde yer alarak onun terbiyesi altında yetişmişlerdir. Bu kapsamda sahabe efendilerimiz, hayat suyunun (vahiy ve risaletin) tatlı, saf, serin olarak fışkırdığı kaynağının başında bulunan nesil olması (İbn Kayyim el-Cevziyye, *I'lamü'l-Muvakkiin*, c.2/8.) hasebiyle diğer tüm zamanların Müslümanlarından daha üstün ve farklı bir konuma sahip olmuşlardır. Dolayısıyla onların Peygamberimizin rehberliğinde şekillenen vahiy anlayışı ve vahyi hayata yansıtma biçimleri, sonraki Müslümanlar için örnek teşkil etmiştir. Bu örneklik hiç şüphesiz günümüze de sirayet etmekte olup onların vahyi kavrayışlarını ve risalet vazifesine bakışlarını yaşadığımız çağa taşımak, dinin doğru anlaşılması noktasında bizler için son derece önemlidir. Zira "İslam'ı ilk önce kabul eden muhacirler ve ensar ile iyilikle onlara uyanlar var ya, Allah onlardan razı olmuş; onlar da O'ndan razı olmuşlardır..." (Tevbe, 9/100.) ayeti, sahabe neslinin örnek alınması manasını da içermektedir. (Kur'an Yolu, 3/52.) Ayrıca onlar, "İman edip hicret eden ve Allah yolunda cihat edenler ve (muhacirleri) barındırıp (onlara) yardım edenler var ya; iş-

te onlar gerçek müminlerdir..." (Enfal, 8/74.) ayeti ile Yüce Allah tarafından taltif edilerek örnek bir nesil olmuşlardır.

Bütün bunlar ışığında şunu rahatlıkla söyleyebiliriz ki İslam'ın ilk yıllarında yaşanan zorluklar karşısında sebat gösteren, canıyla ve malıyla Peygamberimizin yanında duran ve onun diliyle en hayırlı nesil (Buhari, Fezailü Ashabi'n-Nebi, 1.) olarak vasıflanan sahabenin, vahyin anlaşılması ve dinin yaşanması hususunda her bir Müslüman tarafından referans alınması elzemdir. Zaten ilim geleneğimizde sahabenin sözlerine ayrı bir önem verilerek Kur'an'ın ve sünnetin doğru anlaşılmasında son derece önemli bir başvuru kaynağı olmuştur. Bu bağlamda tefsir, hadis, fıkıh ve kelam gibi İslami ilim literatüründe sahabenin sözlerine önem atfedilmiştir. Çünkü sahabe, vahyin indiği şartlara vâkıf olma, ayetlerin iniş sebeplerini gözleme ve Kur'an'ın hayata yansımaları bağlamında canlı bir örnek olan Peygamberimizi bizatihi tanıma, onunla mülaki olma ve onun hayatını müşahede etme gibi önemli ayrıcalıklara sahip olmuştur. Onların sahip olduğu bu nimetin bereketiyle de sonraki nesiller, sahih bir din anlayışı için onları ölçü ve örnek almışlardır.

Sahabe, tevhid inancına ve imana kendisi vesilesiyle ulaşmış oldukları Hz. Peygamber'e son derece bağlı kalmış ve onatabi olmaya özen göstermiştir. Zaten "De ki: 'Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın...'" (Âl-i İmran,

3/31.) ayetiyle Peygamber'e itiba, Allah sevgisinin ayrılmaz bir parçası olarak nitelenmiş olup onun gösterdiği yolu gönülden benimsemeyen kişinin Allah'ı sevdiğini iddia edemeyeceği belirtilmiştir. (Kur'an Yolu, 1/542.) Sahabenin Hz. Peygamber'e bağlılığını Hudeybiye'de müşahade etme imkânı bulan Kureyş'in ileri gelenlerinden Urve b. Mes'ud, "Ey kavmim! Ben, birçok krallar gördüm, heyet olarak Kayser'e, Kisra'ya ve Necaşi'ye gittim. Ama Muhammed'in ashabının ona tazim ettiği kadar hiçbir kralın adamlarının tazim ettiğini görmedim." demiştir. (İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, 7/387.) İşte bu sevgi esasen Allah sevgisinden ve O'nu razı etme gayretinden kaynaklanmış, daima onu örnek almaya çalışmışlardır. Zira ilahi beyan ile de Peygamberimizin bizler için en güzel örnek ve rol model olduğu ifade edilmiştir. (Ahzab, 33/21.)

Bu anlayış doğrultusunda Allah Resulü'nün (s.a.s.) yaşadığı dönemde sahabe, Kur'an'ı anlama ve dini öğrenme hususunda bizatihi ona müracaat ediyor ve gerekli dinî bilgiyi ondan öğrenerek hayatına aktarıyordu. Bu bağlamda vahyin tebliğinin yanı sıra onun anlaşılması ve uygulanması hususunda bizatihi çaba sarf eden Hz. Peygamber'in sözleri ve sünneti, sahabenin gözünde Kur'an ile birlikte dinin temel kaynaklarını oluşturmaktaydı. Bu vesileyle Hz. Peygamber'den işittikleri veya gördükleri hususları öğrenme ve hayatlarında uygulama noktasında son derece hırslı idiler. Ondan öğrendiklerini zaman za-

man kendi aralarında da müzakere ederek (Kadi İyaz, *el-İlma'*, s. 142.) bu bilgilerin iyice pekişmesini sağladılar. Mesela Said b. Cübeyr, hadislerin müzakeresi hususunda İbn Abbas'tan, "Hadisi müzakere edin ve kaçırmayın. Zira hadisler, Kur'an gibi bir arada ve ezberlenmiş değildir. Müzakere etmediğiniz takdirde onları kaçırsınız. Kimse dün hadis okudum bugün okumadım demesin. Bilakis dün okudum, bugün okudum, yarın da okuyacağım, desin." sözünü aktarmıştır. (Bağdadî, *Şerefu Ashabi'l-Hadis*, s. 94.) Esasen yapılan bu müzakereler, yalnızca hadisleri ezberlemeye yönelik olmayıp bir hadisin ya da fıkhi bir konunun derinlemesine anlaşılmasını da ihtiva etmekteydi.

Hz. Peygamber'in vefatından sonra ise sahabe, karşılaştıkları sorunları vuzuha kavuşturmak için yine Kur'an ve sünnetin rehberliğine müracaat ediyorlardı. Bu iki kaynaktan doğrudan bulamadıkları meseleler hakkında ise yine onların ışığında içtihadla yönelerek sonraki kuşaklara da örneklik teşkil edecek şekilde nasrlara dayalı içtihat ve akıl yürütmenin ilk örneklerini ortaya koyuyorlardı. Çünkü onlar, Peygamberimizden böyle öğrenmişlerdi. Zira Hz. Peygamber (s.a.s.), Muaz b. Cebel'i Yemen'e vali olarak gönderirken ona orada ne ile hükmedeceğini sormuş, o da "Allah'ın kitabı ile..." cevabını vermiş. Hz. Peygamber, "Eğer Allah'ın kitabında bulamazsan ne ile hükmedersin?" diye sorunca da "Allah Resulü'nün sünnetiyle..." diye yanıt vermiştir. Hz. Peygamber

**Sahabe, vahyin
indiği şartlara
vâkîf olma,
ayetlerin iniş
sebeplerini
gözleme
ve Kur'an'ın
hayata yansımaları
bağlamında canlı
bir örnek olan
Peygamberimizi
bizatihi tanıma,
onunla mülâki
olma ve onun
hayatını
müşahade etme
gibi önemli
ayrıcılıklara
sahip olmuştur.**

(s.a.s.), "Bu sefer ikisinde de bulamazsan ne ile hükmedersin?" diye sorunca Muaz b. Cebel, "O zaman kendi görüşümle ictehad ederim ve meseleyi cevapsız bırakmam." deyince Peygamberimiz sevinmiş ve "Allah Resulü'nün elçisini, Allah Resulü'nün hoşuna gidecek şekilde muvafık kılan Allah'a hamd olsun." diye duada bulunmuştur. (Ebu Davud, *Kitabu'l Akdiye*, 11.)

Sünnetin dinde delil oluşu hususunda sahabenin icması vardır ve onlar hüküm çıkarma konusunda ona tabi olmuşlardır. Mesela sahabeden biri Kur'an ve sünnette hükmüne doğrudan ulaşamadığı bir konuda ictehad yapıp fetva verdikten sonra şayet kendisine, bu içtihadına muhalif bir hadis ulaşacak olursa kendi görüşünü terk ederek bu hadise uyardı. Zira onlar sadece Kitap ve sünnette bizatihi bulamadıkları konularda yine onlara dayanarak kendi fikir ve tecrübeleriyle ictehad yapmışlardır. Bu bağlamda sünneti, teşri kaynağı görmeyip sadece Kur'an ile yetinmeyi veya sünnete muhalif olsa bile onu bir kenara bırakarak kendi rey ve düşüncesi ile hareket etmeyi savunan hiçbir sahabe bilinmemektedir. Diğer taraftan Hz. Peygamber ve ilk halifeler sonrası dönemde sahabenin rivayet ettiği bazı hadislere, "Biz bunu Kur'an'da bulamıyoruz." şeklinde bireysel düşüncelerin dile getirildiği olmuştur. Fakat sahabiler, "Peygamber size neyi verdiyse onu alın, neyi de size yasakladıysa ondan vazgeçin." (Haşr, 59/7.) ayetini delil getirerek iti-

raz sahiplerine Hz. Peygamber'in dindeki konumunu izah etmişlerdir. Mesela bir defasında İmran b. Husayn'in (r.a.) bulunduğu ortamda şefaati meselesi konuşulurken orada bulunanlardan biri, "Siz bizlere hadisler anlatıyorsunuz fakat biz bunlarla ilgili Kur'an'da bir asıl bulamıyoruz." deyince İmran (r.a.) kızar ve adama, "Sen Kur'an'ı okudun mu?" diye sorar. O da "evet" cevabını verince "Peki Kur'an'da yatısı namazının farzının dört, akşam namazının üç, sabah namazının iki, öğle ve ikindi namazlarının da dört rekât olduğuna rastladın mı?" diye sorar. O da "hayır" deyince "Peki bunları kimden öğrendiniz? Siz, bizden öğrenmediniz mi? Biz de Resulullah'tan öğrenmedik mi?" der. İmran daha sonra adama, "Peki, Kur'an'da kırk koyunda bir koyun, şu kadar sayı deve de şu, şu kadar dirheme şu kadar zekât düştüğüne rastladın mı?" diye sorar. O da yine "hayır" cevabını verince İmran (r.a.), "Öyleyse bunları kimden öğrendiniz? Bizden öğrenmediniz mi? Biz de Resulullah'tan öğrenmedik mi?" diyerek yanıt verir. İmran, şu sorularla devam eder: "Aynı şekilde Kur'an'da, 'Beyt-i Atik'i (Kâbe'yi) tavaf etsinler.' (Hac, 22/29.) ayetini okumadınız mı? Peki, orada Kâbe'yi yedi defa tavaf edin, Makam'ın arkasında iki rekât namaz kılın diye bir ifadeye rastladınız mı? Aynı şekilde Allah Resulü'nün buyurduğu, 'Zekât tahsildarının bir yerde konaklaması ve zekât düşenlerin mallarını yanına getirmelerini istemesi, zekât vereceklerin mallarını uzağa götürüp tahsildara me-

Vahyin tebliğinin yanı sıra onun anlaşılması ve uygulanması hususunda bizatihi çaba sarf eden Hz. Peygamber'in sözleri ve sünneti, sahabenin gözünde Kur'an ile birlikte dinin temel kaynaklarını oluşturmaktaydı.

şakkat vermeleri, kız kardeşleri değişmek suretiyle mehirsiz evlenmek İslam'da yoktur.' (Ebu Davud, Kitabu'z-Zekât, 1.) hadislerini Kur'an'da buldunuz mu? Peki, Allah Teâlâ'nın, 'Resul size neyi verdiyse onu alın, size neyi yasakladıysa da ondan kaçınınız.' (Haşr, 59/7.) buyurduğunu da duymadınız mı?" İmran'ın bu soruları ve açıklamalarından sonra o kişi de hatasını anlamış ve İmran'a, "Sen bana hayat verdin, Allah da sana hayat versin." şeklinde duada bulunmuştur. (Suyuti, *Miftahu'l-Cenne*, s. 10.) Haşr suresinde yer alan bu ayet (Haşr, 59/7.), siyak-sibak doğrultusunda ele alındığında ganimet mallarıyla ilgili özel bir durum içeriyor olsa da bu misalde de görüldüğü üzere sahabe nazarında Hz. Peygamber'e itaat noktasında genel bir ilke olmuştur.

Peygamberimiz, insanlar için örnek teşkil eden mümtaz bir şahsiyet olarak bir bütünlük içerisinde Kur'an'ı hayatına uygulamış ve pratik olarak İslam'ın hayata yansımalarını insanlara göstermiştir. Bu sebeple Kur'an ile sünnet, et ile kemik gibi ayrılmaz bir bütünlük oluşturmuştur. Hz. Peygamber'in de bu bütünlüğe dikkat çekmek üzere zaman zaman bir açıklama yaptıktan sonra onunla aynı muhtevaya sahip bir ayeti okuduğu müşahede edilmiştir. Mesela bir keresinde, "Kıyamet gününde zekâtını vermeyen herkesin karşısına boynuna dolacak bir yılan dikilir." sözünü söyledikten sonra bunu tasdik mahiyetinde, "Allah'ın kendilerine lütfundan verdiği nimetlerde cimrilik edenler, bunun,

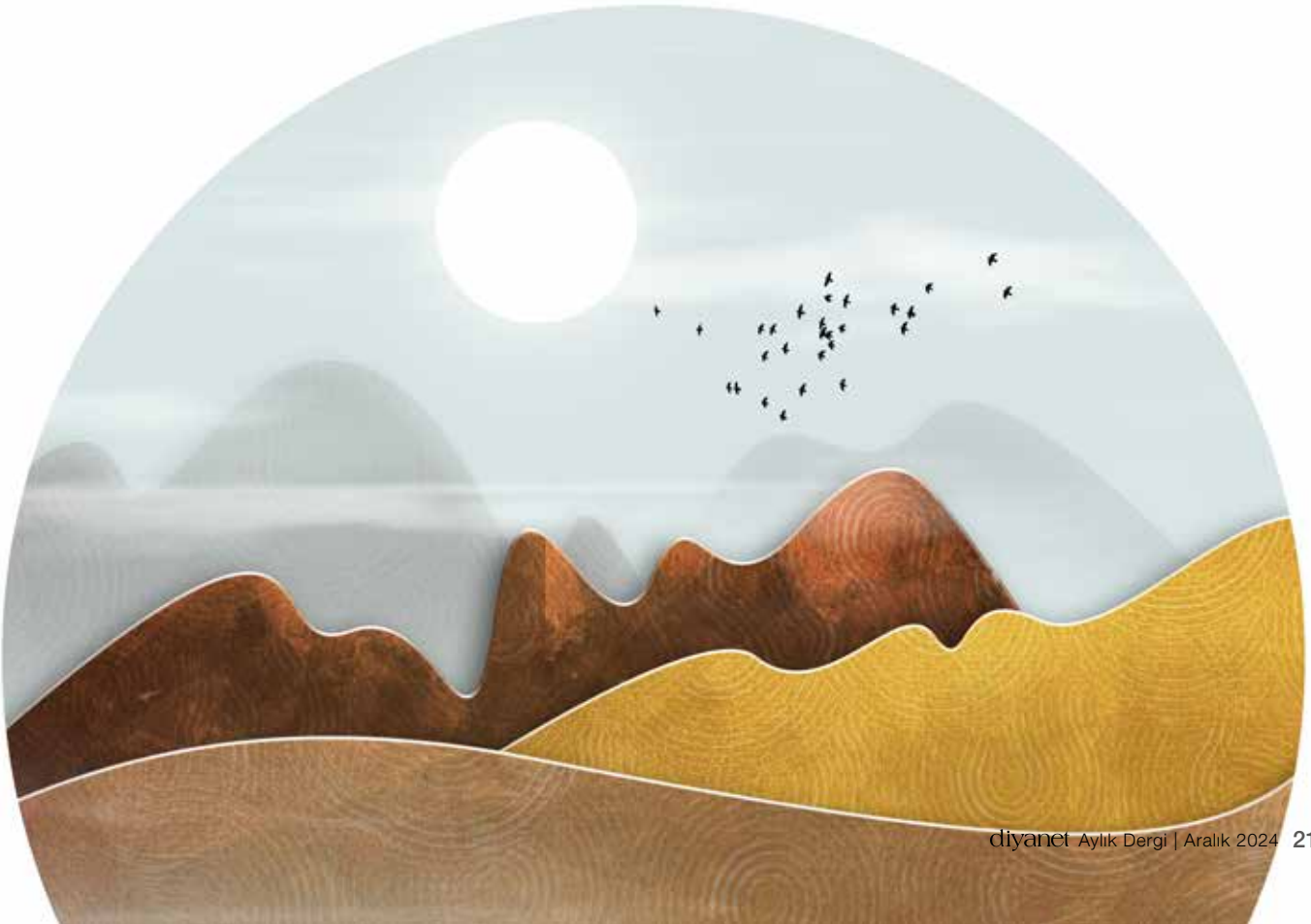
kendileri için hayırlı olduğunu sanmasınlar. Hayır! O kendileri için bir şerdir. Cimrilik ettikleri şey, kıyamet gününde boyunlarına dolanacaktır.” (Âl-i İmran, 3/180.) ayetini okumuştur. (Nesai, Kitabu’z-Zekât, 2.)

Sahabe, Allah Resulü’nün, “Sizze iki şey bırakıyorum. Bunlara sım sıkı sarıldığınız sürece doğru yoldan asla sapmazsınız. Bunlar: Allah’ın kitabı ve benim sünnetimdir.” (İmam Malik, *Muvatta’*, Kader, 3.) vasiyetine sadakat göstermiş ve onun vefatından sonra bize sadece Kur’an yeter şeklinde bir anlayışa asla düşmemişler ve karşılaştıkları herhangi bir durumda Hz. Peygamber’in benzeri bir olayda ne dediğini ve ne yaptığını öğrenmeye çalışmışlardır. Onun nasıl davrandığını ve ne söylediğini öğrendikleri zaman da onunla amel

etmeye özen göstermişlerdir. Mesela ilk halife olan Hz. Eubekir (r.a.), ninenin mirastaki payı hususunda Kur’an’da bilgi bulamayınca bu meselenin sünnetteki durumunu sormuş ve kendisine yeterli bir cevap gelince o bilgiyi almış ve nineye mirastan altıda bir oranında pay vermiştir. (Zehebi, *Tezkiratü’l-Huffaz*, 1/9.) Aynı şekilde Hz. Ömer’in, Hacerü’l-esved taşını, sadece Hz. Peygamber’in öptüğünü görmesi sebebiyle öpmesi (Buhari, *Kitabu’l-Hac*, 50.), Hz. Ali’nin, “Birbirinizi ziyaret ediniz ve çokça hadis müzakeresinde bulununuz. Eğer böyle yapmazsanız hadis kaybolur gider.” (Neysaburi, *Ma’rif*e, s. 60.) demesi onların sünnete olan bağlılığını göstermektedir. Abdullah b. Ömer, kendisine sorulan, “Hazarda ve korku hâlinde kılınacak namaz hakkın-

da Kur’an’da bilgi bulurken sefer namazı hakkında bilgi bulamıyoruz.” şeklindeki soruya, “Ey kardeşim! Allah bize, Muhammed’i (s.a.s.) gönderdi. Biz bilmediğimiz bir şeyde onu nasıl yapıyor gördüysek öyle yaparız.” diyerek (Suyuti, *Miftahu’l-Cenne*, s. 43.) sünnetin teşri değerine temas etmiştir.

Sonuç olarak bu izahlar ve örnekler, vahyin anlaşılması ve dinin yaşanması hususunda sahabenin sünnete bağlılığını ve Kur’an sünnet bütünlüğü çerçevesinde bir din anlayışına sahip olduklarını açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Ümmet-i Muhammed’in ilk nesli olan, nüzul ortamına vâkıf olan ve Nebevi terbiye ile yetişen bu seçkin topluluk, bizler tarafından hayatımızın her döneminde örnek alınmalıdır. ■

Söyleşi
Mahir KILINÇ

PROF. DR. MUSTAFA AĞIRMAN:

“Sahabe-i kiram, Peygamberimizle Mekke’de ve Medine’de beraber olmuş, onun arkasında namaz kılmış, onunla cihada katılmış, onunla beraber İslam davasını yüceltmış ve yine onunla birlikte Medine’de İslam devletini kurmuştur.”

Bir hadis-i şerifte insanların en hayırlıları olarak nitelenen (Müslim, Fedailu’s-Sahabe, 12.) Sahabeyi ve onların önemini Kur’an-ı Kerim ve hadisler çerçevesinden anlatabilir misiniz?

Sahabe, Peygamber Efendimizin (s.a.s.) arkadaşları, onunla birlikte olup onun sohbetine katılanlardır. Sahabe-i kiram, Peygamberimizle Mekke’de ve Medine’de beraber olmuş, onun arkasında namaz kılmış, onunla cihada katılmış, onunla beraber İslam davasını yüceltmış ve yine onunla birlikte Medine’de İslam devletini kurmuştur. Sizin de işaret ettiğiniz gibi Sevgili Peygamberimiz, bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyurmuştur: “İnsanların en hayırlısı benim zamanımda yaşayanlar, sonra onları takip edenler, sonra da onları takip edenlerdir.” (Müslim, Fedailu’s-Sahabe, 12.) Biz de bu hadisi-i şerife binaen deriz ki Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.) üç nesli methetmiştir. Bunların birincisi kendi zamanında yaşayanlar ki onlara sahabe diyoruz; ikincisi sahabe nesline yetişenler ki onlara da tabiun diyoruz. Nasıl ki sahabe, Peygamber Efendimizi görmek ve ona tabi olmakla diğer insanlardan ayrılıyorsa tabiun nesli de sahabeyi gör-

Peygamber Efendimiz sahabeye İslami ilimlerin kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'i ve İslam dinini âdeta ilmek ilmek işledi. Sahabe de Kur'an-ı Kerim'i öğrendikten sonra Peygamberimizin söylediklerini, tavsiyelerini tek tek ezberlediler ve bunları hayatlarına tatbik ettiler.

mek ve onlara tabi olmakla diğer insanlardan ayrılır. Peygamberimiz tarafından methedilen üçüncü nesil ise tabiun neslini gören etbauttabiin neslidir. Sahabe, Hz. Peygamber tarafından övülen bu üç nesil içerisinde en üstünüdür. Kur'an-ı Kerim'de bu nesil hakkında çok ayet-i kerime vardır. Yüce Allah, bu nesil hakkında şöyle buyurmaktadır: "İslam'ı ilk önce kabul eden muhacirler ve ensar ile onlara güzelce uyanlar var ya, Allah onlardan razı olmuş; onlar da O'ndan razı olmuşlardır. Allah onlara içinden ırmaklar akan, içinde ebedî kalacakları cennetler hazırlamıştır. İşte bu büyük başarıdır." (Tevbe, 9/100.) Dikkat edilirse Yüce Allah burada muhacir, ensar ve bir de onlara güzelce tabi olanları zikretmiştir. Allah, onlardan razı; onlar da Allah'tan razıdır ve bunlar cennetlidir. Şimdi biz, sizinle cennetlik bir nesli konuşuyoruz. Diğer bir ayetin meali de şöyledir: "Muhammed, Allah'ın Resulü'dür. Onunla beraber olanlar, inkârcılara karşı çetin, birbirlerine karşı da merhametlidirler. Onların, rükû ve secde hâlinde, Allah'tan lütuf ve hoşnutluk istediklerini görürsün. Onların secde eseri olan alametleri yüzlerindedir. İşte bu, onların Tevrat'ta ve İncil'de anlatılan durumlarıdır:

Onlar filizini çıkarmış, onu kuvvetlendirmiş, kalınlaşmış, gövdesi üzerine dikilmiş, ziraatçıların hoşuna giden bir ekin gibidirler. Allah kendileri sebebiyle inkârcıları öfkelenmek için onları böyle sağlam ve dirençli kılar. Allah, içlerinden iman edip salih amel işleyenlere bir bağışlama ve büyük bir mükâfat vadetmiştir." (Fetih, 48/29.)

Yüce Allah, Fetih suresinin bu son ayetinde, Hz. Peygamber ve ashabının ilk ve son durumlarını bir benzetme ile anlatmaktadır. İlk defa yere atılan bir dâne gibi filizlenmeye başlayan Müslümanlar, gittikçe güçlenerek koca bir ordu olmuşlar, İslam tohumunu ekenler bu duruma son derece sevinirlerken onların bu güçlü durumunu gören kâfirler de öfkeden çatlar hâle gelmişlerdi.

Vahyin ilk şahitleri ve İslamiyet'in tarih sahnesindeki ilk kurucu nesli olan sahabe-i kiramın Kur'an-ı Kerim'i anlamada, hayatına tatbik etmede ve onunla nasıl ilişki kurması gerektiği hususundaki örneklikleri hakkında neler söylersiniz?

İslam dininin iki otoritesi vardır. Bunların birincisi Allah (c.c.)

ikincisi ise Resulü Allah'tır. Allah'ın Kitabı ve Peygamber Efendimizin sünneti iki kaynaktır. Allah, dini Kur'an-ı Kerim'le insanlara bildirdi ve hudutlarını çizdi. Kur'an-ı Kerim'i de insanlara Hz. Peygamber tebliğ etti. Sahabe, Allah'ın (c.c.) İslam dinini vazettiği ve Peygamberimizin tebliğ ettiği o yüce kitabına birebir muhatap olmuştur. Onlar, Allah'ın vahyiyle inşa olmuş bir nesildir. Onlar, Allah tarafından bizzat seçilmiş o yüce Peygamberi tanıdılar ve onunla birlikte yaşadılar.

Düşünün ki bir iş yaptınız ve yaptığınız o işe Allah tarafından bir takdir geldi ya da bir hata yaptınız, o yapılan hataya istinaden ayet nazil oldu ve o hatayı düzelttiniz. Veya "Ya Rabbi, şu konuda bir çözüm yolu göndersen de bizim bu problemimiz çözülsün!" diye dua ettiniz, hemen ona dair bir ayet geldi. Ne kadar mutlu olursunuz değil mi? İnsan, bu hadiseleri yaşarken ne kadar etkilenir değil mi? Her gün, hatta her an acaba şimdi hangi vahye muhatap olacağız diye Yüce Allah'tan gelecek mesajı dikkatle beklersiniz. İşte sahabe-i kiram böyle bir hayat yaşadı. Hz. Peygamber ile birlikte vahye muhatap oldular. Ashabın ayrıcalığı işte buradan geliyor. Onlar, vahyin

kuşattığı bir hayatın tam içerisinde yaşadıkları. Vahye muhatap olan, vahye kulak veren ve âdeti vahiyle nefes alıp veren sahabe, her yeni gün “Acaba bugün Peygamberimiz bize hangi vahiyi tebliğ edecek, Peygamberimiz bize ne söyleyecek?” diye dikkat kesilmiş bir şekilde bekliyorlardı. Allah katından nazil olan bir ayeti dinleyip özenle hayatlarına geçirmenin sevincini ve huzurunu yaşıyorlardı. Kıyamete kadar devam edecek İslam’ın kaynağında, gözesinde bulunan ashab-ı kiram, bu dinin seçilmiş peygamberiyle bir hayat yaşadılar. Beraber güldü, beraber ağladılar. Birlikte sofraya oturdular. Günlerce birlikte yol yürüdüler. O güzel peygamberi kendi gözleriyle gördüler, onun mübarek dudaklarından dökülen sözleri kulaqlarıyla işittiler. Onunla hemhâl olup onunla sevindi, onunla üzüldüler. Sonra da onu, “Anam, babam sana feda olsun ya Resullallah!” diyebilecek kadar hem kendi canlarından hem de sevdiği bütün insanların canlarından üstün tuttular. İşte böylesi bir aşkla Allah’a (c.c.), O’nun kitabına ve peygamberine bağlı olan sahabe, Allah’ın (c.c.) Kur’an-ı Kerim’de akladığı, tezkiye ettiği, kendilerinden razı olduğunu beyan ettiği, belli bir yere çıkardığı ve ayrıca Hz. Peygamber’in de övgüsüne mazhar olmuş üstün şahsiyetlerdir.

Vahyi imbik imbik özümsemiş, hayatına tatbik etmiş ve Hz. Peygamber’in (s.a.s.) tedrisinden geçmiş sahabenin İslami ilimlerin teşekkülünde rolü ve çalışmaları kuşku götürmez bir gerçektir. Bunlardan da bahsedebilir misiniz?

Peygamber Efendimiz, Kur’an-ı Kerim’in ifadesiyle resuldür yani elçidir ve kendisini tarif ederken “Ben ancak öğretmen olarak

gönderildim.” (İbn Mace, Sünnet, 17.) diye buyuruyor. Hâlbuki kendisi peygamberdir, Medine’de kurduğu devletin başkanıdır, ordularının komutanıdır bununla birlikte bir öğretmen olarak gönderildiğini söylüyor. Aslında İslam dininin ilimle kaim bir din olduğunu insanlara işaret ediyor. Şunu çok iyi bilelim ki ilmin olmadığı yerde cehalet vardır. Hz. Peygamber (s.a.s.), Mekke’deyken Müslümanları Darü’l-Erkam’da toplamış; onlara orada İslam’ı öğretmiş ve kendilerini yetiştirmişti. Medine’ye geldiğinde de yaptırmış olduğu Mescid-i Nebi’nin yanında Suffe’yi kurmuş ve burada gençleri toplamıştı. Hz. Peygamber burada gençleri yetiştiriyor ve aralarından öğretmenlik yapabilecek kimseler seçiyor; Kur’an-ı Kerim’i ve İslam’ı kendisinden sonraki nesillere aktaracak, öğretecek bir nesil yetiştiriyordu. Zeyd b. Sabit, Übey b. Kab, Ubade b. Samit, Abdullah b. Mesud, Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Ömer gibi isimler bunların en güzel örnekleridir. Peygamber Efendimiz sahabeye İslami ilimlerin kaynağı olan Kur’an-ı Kerim’i ve İslam dinini âdeti ilmek ilmek işledi. Sahabe de Kur’an-ı Kerim’i öğrendikten sonra Peygamberimizin söylediklerini, tavsiyelerini tek tek ezberlediler ve bunları hayatlarına tatbik ettiler. Peygamberimiz (s.a.s.) irtihal etmeden önce sahabe, dinin iki kaynağını; Kur’an-ı Kerim’i ve hadis-i şerifleri hem yazmışlar hem de zihinlerine nakşetmişlerdi. Hz. Ali ve Abdullah b. Mesud der ki: “Biz, Kur’an-ı Kerim’deki ayetlerin her birinin nerede, ne zaman ve hangi olaya istinaden geldiğini biliriz.” İşte sahabe, ayetlere bu kadar vâkıf ve Kur’an’ı bu derece iyi bilen insanlardı.

Peygamberimizin Medine Dönemi’yle başlayan ve onun vefatından sonra da devam eden fetih hareketleriyle İslam toprakları genişledi. Sahabe nesli, genişleyen bu İslam topraklarındaki şehirlere gitti ve oralarda ki insanlara İslam’ı, Kur’an’ı ve hadisleri öğrettiler ve bu uğurda çok çalıştılar. İşte bu çalışmalar, çeşitli ilimlerin de teşekkülünü sağladı. Kur’an ilimlerine tefsir, Hz. Peygamber’in sözlerine hadis denildi. Allah’ın (c.c.) bilinmesine yönelik sorulara verilen cevaplar ve imanla ilgili sorulardan hareketle kelimeler ve akaid ilmi, ibadetlerin yapılması ve hayata dönük sorular dâhilinde fıkıh ilmi gelişti. Kaynağını Kur’an-ı Kerim’den ve Hz. Peygamber’in sözlerinden alan ve yeni Müslüman olan insanlara anlatılırken daha da şekillenen İslami ilimler, sahabeden tabii nesline aktarıldı. Tabii zamanında ilimler sistematik bir hâle dönüştü. Bu dönüşümü sağlayan da bizatihi insanların kendisi olmuştur. İlimle kaim bir dinin mensupları olan sahabe, “Biz, miras olarak altın veya gümüş bırakmayız; bizim bıraktığımız miras, ilimdir.” (Tirmizi, İlim, 19.) buyuran Efendimizden aldıkları bu mirası diyar diyar gezerek başka insanlara anlatma, aktarma gayreti içerisinde olmuşlardır ve bunu yaparken kesinlikle bir dünyalık kazanma hevesi içerisinde de girmemişlerdi.

Kur’an’ın ve Peygamberimizin (s.a.s.) sünnetinin sıhhatli anlaşılması ve hayata taşınması hususunda rol model olan sahabe, günümüzde yaşasaydı sizce nelerden kaçınır ve neleri çok yapardı? Modernizmin içerisinde bocalayan Müslümanlara ne gibi örneklik teşkil ederdi?

Sahabe günümüzde yaşasaydı her şeyden evvela imanımızı zedeleyen hususlardan korunur ve bize bunu tavsiye ederdi. Çünkü dinde asıl olan, esas olan imandır. Allah Resulü de muhataplarına hep imanın önemini vurgulamış ve önce putların yıkılmasını emretmiştir. Sahabe, Peygamberimizin zamanında mücessem ve müheykel olan putlardan kendilerini ve kalplerini nasıl arındırıp arı-duru, kâmil bir imana sahip oldularsa günümüzde yaşasaydılar modern dünyanın insanlara dayattığı putlardan kendilerini uzak tutarlardı. Modern dünyanın insanların önüne sürmüş olduğu birçok put var ancak günümüz insanı bu putları göremiyor veya görmek istemiyor. Günümüzdeki putlar, eskiden olduğu gibi mücessem ve müheykel olmayabilir. Dünyayı, malımızı, paramızı, makamımızı dinimizden daha çok sevmek ve kalbimizi bu gibi şeylerle doldurmak günümüzün görünmeyen putlarıdır. Günümüz insanının da bu görünmeyen putlara yönelik bir meyli söz konusudur. Çünkü modern dünya dedikleri, sürekli bu putların propagandasını yapmaktadır. Sahabe, imanı tehdit eden, zedeleyen tüm saldırılara ve 'izm'lere karşı en büyük silah olan namazı bırakın terk etmeyi ya da aksatmayı tam vaktinde ve cemaatle kılardı.

Sahabe sadıktı, adil, emindi, imanları amellerine aksetmişti. Asrımız insanına bu hâllerile örneklik teşkil ederdi. Sahabe neslinin zamanında herkes bir güven ortamı içerisinde yaşardı.

Müslümanların Kur'an'ı ve sünneti anlama gayretinde sahabeyi örnek almasına yönelik neler söylemek istersiniz? Sahabeyi örnek alırken dikkat edilmesi gereken hususlar var mıdır?

Allah'ın kitabını çok okuyalım ve O'na karşı huşu duyalım. Allah'ın kitabını okuduğumuz gibi Peygamber Efendimizin sünnetini, hadislerini ve hayatını da okuyalım. Kendimizi, çevremizi, ailemizi korumak için sık sık Kitabullah ve sünnet ile beraber olalım. İşte o zaman biz kendimizi etrafımızın kuşatıldığı şu hayatta emniyete alabiliriz. Her birimiz her gün şeytanın oklarına muhatap oluyoruz. Şeytanın okları bizi bir gün yaralıyor, bir gün öldürüyor. Bu yüzden bizim bir zırhla kendimizi korumamız gerekiyor ki bu zırh Kur'an-ı Kerim ve hadis-i şeriflerdir. O yüzden Allah'ı daima anmalıyız. Bundan dolayı Allah namazı günün muhtelif saatlerine yaydı ki O'nu hatırlayalım ve O'nunla beraber olalım.

Bizim örneğimiz Hz. Muhammed'dir (s.a.s.). Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de bize numune-i imtisal olarak onu gösteriyor. Ancak insanlar diyebilirler ki: "Hz. Muhammed (s.a.s.) peygamberdir, Allah'ın koruması altındadır ve onu Allah terbiye etmiştir. Biz onun gibi nasıl olabiliriz?" İşte bu sebepten Allah (c.c.), Peygamber Efendimizin çevresinde bir sahabe halkası oluşturdu. Sahabe aynı bizim gibi insandır ancak onlar masum yani günahsız değildir. Onların da hataları, kusurları olabilir ancak onlar adildir. Dolayısıyla sahabe, günümüz insanına İslam'ı yaşama konusunda herhangi bir bahanesinin söz konusu olmadığını bir göstergesidir. Onlar, İslam öncesi hayatlarına âdeta bir sünger çekip Allah'ın ve Hz. Peygamber'in övgüsüne mazhar bir hayata nasıl sahip oldular ve ortaya koydularsa; böyle bir hayatın bütün insanlar için de mümkün olabileceğini göstermiş oldular. Biz de onlar gibi bir hayat yaşayabiliriz ancak şunu bilelim

ki biz onların seviyesine çıkmayız. Vahye adanmış, Hz. Peygamber'in sünnetiyle kuşanmış böyle bir ömrü her birimizin yaşamaya duasıyla... ■

Öz Geçmiş

Prof. Dr. Mustafa Ağırman, 1954'te Erzurum'un Oltu ilçesinde doğdu. 1966 senesinde İstanbul Gaziosmanpaşa Küçükköy İlkokulunu, 1969 senesinde Sakarya İmam Hatip Okulunun orta kısmını, 1972 senesinde de aynı okulun lise kısmını bitirdi. 1976 senesinde İstanbul Yüksek İslam Enstitüsünü bitiren Mustafa Ağırman, bir dönem Samsun Alaçam İmam Hatip Lisesinde öğretmenlik yaptı. 1987 senesinde Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsünde "Hz. Muhammed Döneminde Mescidin Fonksiyonları" isimli teziyle yüksek lisansını, 1992 senesinde aynı üniversitede "Hz. Muhammed'in Savaş Stratejisi" isimli tezi ile doktorasını tamamlayan Ağırman, aynı sene Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde 1982 senesinden beri sürdürmüş olduğu öğretim görevliliği vazifesinde yardımcı doçent oldu. 2002 senesinde doçent, 2008 senesinde profesör olan Ağırman, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü İslam Tarihi Anabilim Dalı öğretim üyesi olarak çalışmalarını sürdürdü. 2022 yılında bu fakülteden emekli olan Prof. Dr. Mustafa Ağırman, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümünde Prof. Dr. Öğretim Üyesi olarak görevine devam ediyor.

KUDÜS'ÜN KANDİLLERİ

| Betül ALTUN ERİNCİK

Filistin'i yurt edinmiş ve bu topraklarda tevhid, adalet mücadelesi vermiş peygamberan-ı izam ve sahabe-i kiram ile işgal ve soykırıma direnirken can veren Filistin şehitlerinin aziz ruhlarına rahmet niyazıyla...

Ey Kudüslülerin talebi üzerine muzaffer bir devlet başkanı olarak teslim almak üzere geldiği şehre, hizmetçisinin bineğinin yuları elinde yürüyerek giren Ömerü'l-Faruk...

Allah'ın Sevgili Elçisi'nin bu fâni dünyadan ayrılmadan önceki son sefer hazırlığı, komutanlığına Üsâme b. Zeyd'i atayarak Suriye-Filistin bölgesinin fethine memur kıldığı bir ordu hazırlamak olmuştur. Hz. Ebubekir'in hilafetiyle başlayan Biladüşşam-Filistin topraklarının fethi, senin hilafetinde tamamlandı. Haçlı işgalinde geçen 88 yıllık bir ara dönem hariç 1917'de başlayan İngiliz manda yönetimine kadar kesintisiz on üç yüzyıl kadar devam etmiştir şehirde senin başlattığın Müslüman idaresi. Böylece erken dönemlerden itibaren çok sayıda sahibi bereketin merkezi olan bu mukaddes topraklarda bulundu askerî ve idari görev, ziyaret ve ilim tahsili gibi sebeplerle...

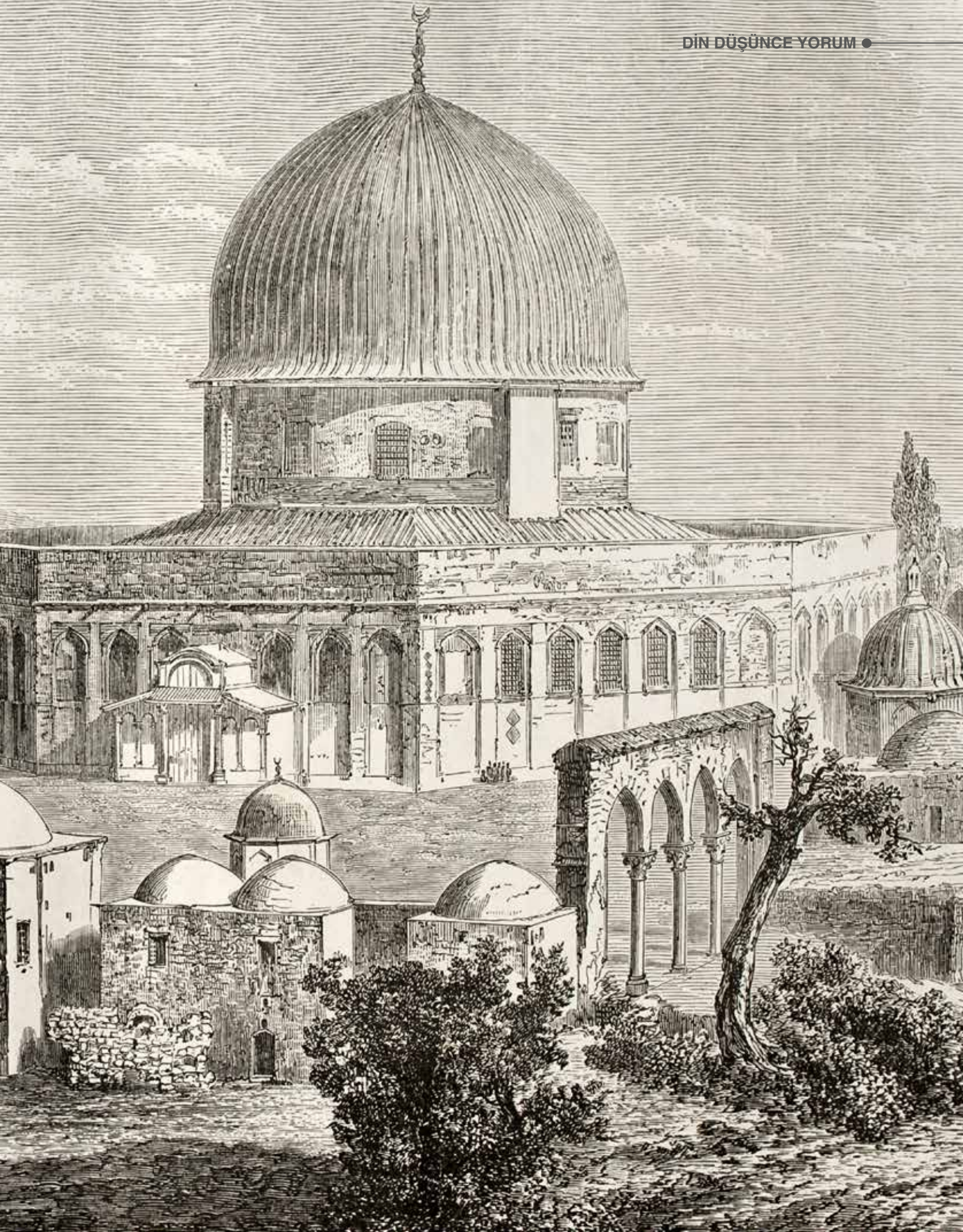
Kudüs dışında hiçbir yerin fethine bizzat iştirak etmediğin hâlde onbinlerce askerle beraber şehre gelerek bizzat Bizans İmparatorluğu'nun siyasi ve dinî temsilcisi konumundaki Patrik Sophronios'tan teslim aldın Beytülmakdis'in anahtarlarını ey Halife! Patrikle tarihe "Ömer Emannamesi" olarak geçen bir anlaşma imzaladın Halid b. Velid, Abdurrahman b. Avf, Amr b. As ve Muaviye b. Ebi Süfyan'ın şahitliğinde.

Şehirdeki her dinden ve milletten insana can ve mal emniyeti, din ve mabet dokunulmazlığı tanıdı tarihin gördüğü en adil, en cömert anlaşmalardan birisi olan bu emanname. Yüzyıllar boyunca devam edecek huzur ve barış ortamını tesis etti, bugün sınır tanımaz bir zalimin elinde, en olmaz zulüm ve hakaretlere maruz kalan selam şehri Kudüs'te.

Bir kez göreni kendisine meftun eden bu büyüleyici şehre girerken ilk gördüğün tepede tekbir getirince sen, "Cebel-i Mükebbir" (Tekbir Getirilen Dağ) olarak anılır oldu artık bu kutlu tepenin adı tarihte. Kulak verdiğimizde bu kadim şehre, senin tekbir getiren sesini duyarız hâlâ Cebel-i Mükebbir'den, bir sonsuzluk yolculuğunda Mekte-i Mükerrreme'den Beytülmakdis'e getirilen Hatemü'l Enbiya'nın ayak sesleri eşliğinde. Onun cümle nebi ve resullere namaz kıldırırken okuduğu Kur'an ayetlerini dinleriz vecd içinde.

Hz. Peygamber'in vefatından sonra ezan okumaya yüreği dayanmayan Bilal-i Habeşi, fetih günü senin ısrarınla Mescid-i Aksa'da ezan okuduğunda İslam mührü vurulmuş oldu Kudüs semalarına. Şehrin anahtarlarını teslim aldığında, Titus'un askerleri tarafından yıkılan Mescid-i Aksa'nın moloz yığını hâline gelen arazisinde aynı anda 3000 kişinin namaz kılabilceği bir ahşap mescit inşa

ettirmiştin askerleriyle beraber bizzat çalışarak sen de. Aksa'nın temelleri yeniden yükselmiş oldu göklere böylece.

Fay hatlarını harekete geçirmeden şehrin hassas dinî dengesini koruyabilmeyi senden öğrendi, üç din için de kutsal olan bu mübarek şehrin tüm Müslüman yönetimleri. Barış ve huzurun garantörü olan bu yönetim tarzı 20. yüzyılın başındaki İngiliz manda yönetimine kadar devam etti. Dünya durdukça ümmete senin yadigârın ve emanetin olarak kalacak selam şehri Kudüs, bugün de kendisine tekrar adalet ve barış getirecek Ömer'leri beklemekte ümitle, hasretle...

Ey Muhammedü'l-Emin'in yarsarken cennetle müjdelediği "eminü'l-ümme", Kudüs'ü fetheden İslam ordularının başkomutanı ve Kudüs'ün ilk valisi Ebu Ubeyde bin Cerah...

Kudüs yakınlarındaki Amvas'ta 638-639 yıllarında ortaya çıkıp daha sonra tüm bölgeye yayılan İslam Tarihi'nin bilinen ilk veba salgınında vefat edinceye kadar sürdürmüştün görevini. Senin ardından bu görevi üstlenen, ashabin Kur'an'ın ahkâmını, helal ve haramı en iyi bilenlerinden fakih sahabe Muaz b. Cebel ve tamamı Kudüs ve Filistin topraklarının fethine katılan Şurahbil b. Hasene, Süheyl b. Amr, Resul-i Ekrem'in amcasının oğlu Fazl b. Abbas ve Şam valisi Yezid b. Ebu Süfyan gibi birçok güzide sahabinin de aralarında olduğu 25.000'i aşkın kişi hayatını kaybetmişti bu salgının bitiminde...

Ey Kudüs'ün kadısı, Resul-i Ekrem'in Bizans kralına gönderdiği davet mektubunun elçisi, vahiy kâtibi Ubade bin Samit el-Ensari...

Peygamber Mescidi'nde ashabı suffenin kıymetli bir öğretmeni olan kadılık vazifesinin yanı sıra Kudüslülere İslam'ı öğretmek için görevlendirilmiştin Kudüs'te. Efendimizin süt teyzesi olan eşin Ümmü Haram da seninle beraber katılmıştı Biladüşşam ve Kıbrıs seferlerine. Vefatınızla Kudüs'le Kıbrıs'ın kaderi birleşmişti âdeta. Kudüs surlarının dibinde "Babu'r-rahme Mezarlığı"nda yer alırken senin kabrin, Kıbrıs'ta şehit olan eşinin kabri de bugün hâlâ "Hala Sultan" namıyla Larnaka'da ziyaret edilmekte...

Ey Hz. Peygamber'in fethini müjdelediği Şam ve Beytü'l-makdis'te yönetici olması için kendisine dua buyurduğu Şeddad bin Evs el-Ensari...

Kudüs'ün tarihî ve dinî kimliğini yok etmek isteyen İsrail'in taciz ve tahriplerine uğrayan, bugün artık yeni definlerin yapılmadığı ve ziyaretin kısıtlandığı şehrin en büyük Müslüman mezarlığı Babu'r-rahme'de ismi bilinen iki sahabe kabrinden birisi senin kabrin. Fethine geldiğiniz Kudüs'te nöbet tutan kabirleriniz, sürmekte olan işgalin sona ereceğinin bir müjdesi ve aynı zamanda Kudüs'ün İslam yurdu olduğunu hatırlatan bir tapu senedi hükmünde...

Ey Efendimizin "ehl-i beytimdendir" iltifatıyla tebciyle eylediği dostu, İslam'ı kabul eden Fars asıllı ilk sahabe Selman ibnü'l-İslam el-Farisi...

Fetih ordusu ile beraber şehre geldikten sonra bir müddet daha burada yaşamıştın. Üzerinden Kudüs ve Mescid-i Aksa'nın en güzel manzaralarına şahit olunan tarihî Zeytin Dağı'nda bir makam inşa ettirdi 'Şarkın Sevgili Sultanı' Selahaddin Eyyubi senin için ey kendisine nesebini soranlara Selman ibnü'l-İslam olarak cevap veren sahabe...

Ey Mescid-i Nebevi'nin ilk vazisi, Hz. Peygamber'in Filistinli sahabisi Temim ed-Dari...

Hz. Peygamber tarafından el-Halil şehri yakınlarındaki Beyt Aynun, Mertum ve birkaç köyün iktası verilmişti sana henüz Filistin toprakları fethedilmeden önce...

Biladüşşam bölgesinden getirdiğin kandiller aydınlatmıştı Mescid-i Nebevi'yi hicretin 9. yılında kabilenden temsilcilerle beraber geldiğinde. Âlemlere rahmet olan Nebiy-i Ekrem, kıyamete dek sönmesin Aksa'nın göğü aydınlatan kandilleri diye, Kudüs'ü ziyarete imkân bulamayanların zeytinyağı göndermelerini tavsiye buyurmuştu kandillerde yakılmak üzere...

Ey Resul-i Ekrem'in ilk vahiy kâtibi, Akka, Sur ve Taberiyeye'nin fatihi Şurahbil bin Hasene...

Filistin ve Suriye'nin kapılarını Müslümanlara açan Ecnadeyn (634) ve Yermük (636) savaşlarının muzaffer komutanlarından Kudüs'ün Bizanslılar tarafından tesliminde Hz. Ömer'le beraber girmiştin şehre. Kabrin bugün Ürdün'ün Vadiyabis adlı bir köyünde...

Ey büyük komutan, Urfa, Malatya, Nusaybin, Diyarbakır, Silvan, Mardin, Musul, Bitlis gibi şehirleriyle Doğu Anadolu'nun fatihi sahabi İyaz bin Ganm el-Fihri...

Fethini gerçekleştirdiğin Silvan'ın gelirini, Kudüs'ün fakirleri için vakfetmişti, raşid halifelerin üçüncüsü, Zî'n-nureyn Osman b. Affan. Kudüs'ü ve Kudüslüyü koruma ve kollama görevi vermişti bu tatbikatıyla âdeta Anadolu'nun sakinlerine...

Ey İslam tarihinde ilk deniz seferine çıkan, bu seferde çıkan fırtınada boğulan, şehit komutan Alkame bin Müceziz el-Kinani...

Filistin taraflarına gönderilen orduda Amr b. As'a bağlı bir komutan olarak görev yaparken Hatemü'l-Enbiya'nın büyük dedesi Haşim, ticaret amacıyla geldiği Gazze'de vefat edince buraya defnedildiğinden, "Gazzetü Haşim" diye anılır olan Gazze'yi İslam topraklarına katmış ve Filistin topraklarının yarısında idarecilik yapmıştı. Haşim'in vefatından henüz bir asır geçmişken torunu Son Nebi'nin İslam mesajıyla buluşmuş oldu şehitler ve şehadet diyarı Gazze böylece...

Ve ey askerî ve idari görevlerin yanı sıra ziyaret veya eğitim öğretim gibi çeşitli vesilelerle Kudüs ve Filistin topraklarına gelen, Kudüs ve Filistin'in mukaddes ve mübarek topraklarına ebediyen İslam mührü vuran Hatemü'l-Enbiya'nın seçkin dostları...

Hulefa-i raşidin döneminde insanlık tarihinin en büyük, en geniş ve süratli, bariz vasfı de-

vamlılık ve kalıcılık olan fütuhatının başkumandanı, Sevgili Peygamberimizin isimlendirilmesiyle Allah'ın kılıcı Halid b. Velid el-Mahzumi...

Diplomatik deha ve kabiliyetiyle Filistin'in kesin olarak hâkimiyet altına alınmasında ve Kudüs halkının şehri sulh ile tesliminde büyük rol oynayan Arapların dâhisi, İslam'ın büyük komutanı Amr b. As es-Sehmi...

Hız. Ömer'in kız kardeşinin Resul-i Ekrem'e iman edenlerin ilklerinden ve aşere-i mübeşşereden olan eşi Said b. Zeyd el-Kureşi...

Kudüs'ün ilk vaizi, abid ve zahid Ebu Reyhane Şem'un b. Zeyd el-Ezdi...

Medineli bir Yahudi bilginiyken Efendimize biat ederek Müslüman olan Abdullah b. Selam...

Yol kesen bir kavmin ferdiyken İslam terbiyesiyle fakir ve düşkünlerin hamisine dönüşen Ebu Zer el-Gıfari...

Bir bayram gününde yetimliğinin hüznüne bürünmüşken Medine sokaklarında kâinatın efendisi tarafından hüznü fark edilen, "İstemez misin ey Bişr! Baban ben olayım, Aişe annen?" iltifatıyla Efendimizin hanesine misafir olan Bişr b. Akrebe el-Filistinî...

Etkili hitabeti ile maruf "kadınların hatibi", sahabi hanımların sözcüsü, Yermük'te bir çadır direği ile dokuz Bizans askerini yere seren yiğit kadın Esmâ bint Yezid el-Ensari...

Ebubekir es-Sıddık'ın kızı, ümmü'l müminin Hz. Aişe'nin ablası ve Hz. Peygamber'in Medi-

ne'ye hicretinde gösterdiği yararlılıklar sebebiyle kazandığı ünvanıyla "Zâtü'n-nitâkayn" Esmâ bint Ebubekir es-Sıddık el-Kureşi...

Ve zühd ehli komutan Said b. Âmir el-Cumahi... Dünya durdukça da ümmete sizin yadigârınız ve emanetiniz olarak kalacak selam şehri Kudüs ve Mescid-i Aksa.

Kudüs Müslümanlarıdır. Ve siyonist rejimin tüm kısıtlama ve tacizlerine rağmen sabır ve namazla mahzun ve tenha Mescid-i Aksa'da nöbet tutan ribat ehli Kudüslüleridir. Şu anda dillerinde "hasbünallah" zikri, evlerinin enkazında, çadırlarda, harabeye dönmüş şehrin sokaklarında sahabe ahlakı ve cihad ruhu ile direnen izzet ehli Filistinlileridir. Bombalarla katledildiklerinde, cenazeleri tanınıp adları sanlarıyla defnedilebilsinler diye kara toprağın bağrına, kollarına isimleri yazılan Gazze'nin güzel çocuklarıdır. Doğum belgesi olmayan ancak ölüm belgesi olan henüz birkaç günlük Filistinli bebekleridir.

Kudüs Müslümanlarıdır. İslam'ın ilk kıblesi, Mescid-i Haram'dan sonra içinde insanların Allah'a ibadet etmeleri amacıyla yapılan en eski ikinci mabedi, üçüncü harem-i şerifi, her türlü zorluk göze alınarak ziyaret edilmeye değer görülen üç mescidinden biri olan Mescid-i Aksa'yı bağrında taşıyan mukaddes, mübarek ve muazzez şehirdir. İsrâ mekânı, miraç durağıdır. İlelebet Filistin'in başkentidir.

Vesselam... ■

ENGELLİLİK ENGEL DEĞİLDİR

Dr. Hale ŞAHİN

DİB Diyanet İşleri Uzmanı

Hazrec kabilesine mensup Medineli bir gençti. Mekkeli bir başka genç olan Mus'ab b. Umeyr'in takdir edilecek gayreti sayesinde Akabe'de Resulüllah'a (s.a.s.) iman edip söz veren erdemli topluluktan biriydi. Ne pahasına olursa olsun Allah'ın elçisine kucak açmaya, onu kendi canlarını, mallarını, çocuklarını ve kadınlarını korudukları gibi korumaya, zorlukta da kolaylıkta da üzerlerine düşeni layıkıyla yerine getirmeye söz veren yetmiş beş kişiden biri... Söz verdiği üzere daima Hz. Nebi'nin ya-

kınında bulunmaya çabalayan samimi bir mümindir o. Resulüllah'ın katıldığı her gazvede o da vardı. Geçici dünya nimetlerine aldanarak geride kalan ve tarifsiz bir pişmanlık duyan kimi sahabinin aksine zorlu Tebük gazvesinde Hz. Peygamber'i hiç yalnız bırakmadı.

Allah Resulü onu her nerede görevlendirdiyse, emanet aldığı yükümlülüğü hakkıyla ifa etmenin derdindeydi. Medine'de Peygamber mescidinde namaz kılma imkânından yoksun kalanlar, onun arkasında saf tutmuştu. Mekke'nin fethiyle kazanılan gönüller, onun sa-

yesinde Kur'an'ı daha iyi kavramıştı. Heyetler yılında Allah Resulü'nün çağrısını nezaketle karşılayan ve İslam'ı öğrenmek isteyen Yemenliler, imanlarını onun önderliğinde pekiştirmişti. Nitekim Yemen'e doğru yola koyulduğunda kulaklarında çınlayan son söz, Resulüllah'ın, "İnsanlar için ahlakını güzelleştir." tavsiyesiydi. (Malik, *Muvatta'*, Hüsnü'l-huluk, 1.)

Yemen'e giderken Hz. Peygamber kendisine, "Bu sene den sonra benimle karşılaşamayabilirsin, belki de ancak şu mescidime veya kabrime uğrarsın." dediğinde onu bir da-

ha dünya gözüyle göremeyecek olmanın hüznüyle ağlayıvermişti. Kendisini biraz olsun teskin eden ve çok sevdiği Resul'ün nezdindeki kıymetine de işaret eden ise şu sözlerdi: "İnsanların benim gözümde en üstün olanları, kim olurlarsa olsunlar ve nerede bulunurlarsa bulunsunlar, takva sahibi olanlarıdır." (Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, c.5, 236.)

Allah'ın Elçisi'yle geçirilen her anın zayi edilemeyecek kadar değerli olduğunun bilincindedi. Ondan talep ettiği her nasihatı kıymetli bir inci gibi saklamıştı bağrında. İlmi, ahlakı, takvası, vefası ve cesaretiyle Allah Resulü'nün hem sevgisini hem de güvenini kazanmıştı. Hz. Peygamber'in, "Kur'an'ı şu dört kişiden alın." dediği kimselerden biriydi o. (Müslim, *Fedailü's-Sahabe*, 117.) Helal ve haramla ilgili hükümleri en iyi o biliyordu. (Tirmizi, *Menakıb*, 32.) İlim meclislerinin en tanınmış simalarındandı. İnsanlar bir konuda şüpheye düştüklerinde ona gelir ve sorarlardı. Uzun boyu, beyaz teni, güzel ve iri gözleri, çekik kaşları, kıvrıkcık saçıyla bulunduğu ortamlarda dikkatleri üzerine çekerti. (İbn Sa'd, *Tabakat*, 3/589-590.)

Hadis ve tarih kitaplarından hareketle çizdiğimiz bu kısa portre, Kâ'b b. Malik'in deyişiyle Medine'nin en hayırlı gençlerinden Muaz b. Cebel'e (r.a.) aittir. Çoğumuzu imrendirecek bu güzel tabloda bilmemiz gereken küçük bir ayrıntı ise Muaz b. Cebel'in ayağında ortopedik engelinin olmasıdır. Bu teferruat, başka bir pencereden baktığımızda çeşitli olumsuzluklara rağmen bire-

yin isterse ve kendisine fırsat verilirse neler başarabileceğini gösteren son derece önemli bir ayrıntıdır.

Resulullah, Muaz b. Cebel ve nice engelli sahabiye verdiği önemli vazifelerle onları yürekendirip toplumsal hayatın içinde tutmaya gayret göstermiş, zihinlerdeki engelleri ortadan kaldırarak Müslüman toplumun sağlıklı bir bakış açısı kazanmasını sağlamıştır. Onun, Muaz nezdinde tüm İslam ümmetine verdiği

Her şeyin görünürden ibaret sayıldığı günümüz dünyasında görünürde kusursuzluk arayışına kapılıp giden, engellilik gerçeğini ve engellilerin varlığını görmezden gelip ihmal eden modern insana bu konuda farkındalık kazandıracak olan yine Hz. Peygamber'dir.

tavsiyeler, nesiller boyu aktararak sünnetine uymak isteyen müminlerin yolunu aydınlatmıştır. Kıyamet günü âlimlerin bir adım önünde yer alacağı müjdesine (İbn Sa'd, *Tabakat*, 3/590.) mazhar olan Muaz b. Cebel'in eşsiz ilminden başta Hicaz bölgesi olmak üzere Yemen ve Şam'daki Müslümanlar istifade etmiş, öğrencileri arasında görme engelliler de yer almıştır.

Bedenen, zihnen ve ruhen sağlıklı olmak, bir imtihan yeri olarak hayırla da şerle de sınanmış dünyada sahip olduğumuz en önemli nimetlerden biridir. Bununla birlikte günün birinde bu nimetten mahrum kalmak da ihtimal dâhilindedir. Öyle bir an gelir ki gören gözlerimiz görmez, tutan elimiz ayığımız tutmaz, işiten kulaklarımız işitmez olabilir. Dolayısıyla engellilik asla ötekileştirilecek bir durum değildir.

İnsan, özü itibarıyla bizatihi değerli bir varlıktır. İnsanın değerini belirlemede geçici maddi ölçüler aldatıcıdır, hiçbiri dikkate alınmaz. Esas olan niyet ve davranışlardır. Her şeyin görünürden ibaret sayıldığı günümüz dünyasında görünürde kusursuzluk arayışına kapılıp giden, engellilik gerçeğini ve engellilerin varlığını görmezden gelip ihmal eden modern insana bu konuda farkındalık kazandıracak olan yine Hz. Peygamber'dir. İnsan sözü konusu olduğunda asırlar geçse de değişmeyecek olan ilkeye o, şu sözlerle dikkat çeker: "Allah sizin dış görünüşlerinizi ve mallarınıza bakmaz, bilakis kalplerinize ve amellerinize bakar." (Müslim, *Birr*, 34.) ■

İBRET ALMAZ MISINIZ?

Doç. Dr. Bayram KÖSEOĞLU
DİB Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةً لِأُولِي
الْأَلْبَابِ مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَى وَلَكِنْ
تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ كُلِّ
شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ.

“Andolsun ki, onların kıssalarında akıl sahipleri için ibret vardır. Kur'an uydurulabilecek bir söz değildir. Fakat kendinden öncekileri tasdik eden, her şeyi ayrı ayrı açıklayan ve inanan bir toplum için de bir yol gösterici ve bir rahmettir.”

(Yusuf, 12/111.)

İnsanlığın kurtuluşu için gönderilmiş son ilahi kitap olan Kur'an-ı Kerim, iman esasları, ibadetler, ahlaki ilkeler yanında pek çok öğüt ve tavsiyeleri, ibretlik örnekleri içeren bir hidayet rehberidir. Hüda (Bakara, 2/2, 185.), Zikir (Yusuf, 12/104; Hicr, 15/6, 9.) ve Mev'iza (Âl-i İmran, 3/138; Yunus, 10/57.) gibi vasıflarıyla Kur'an, bütün bir insanlığı, dünya ve ahirette huzura, kurtuluşa ulaştıracak ilahi bilgiler ve yönlendirmelerle doludur. Bu vesileyle Kur'an her fırsatta kendine çağırır insanlığı, aydınlığında yürümelerini ister. Zira, onu gönderen Allah'a, tebliğ eden Hz. Peygamber'e iman edilmediği, ihtiva ettiği bu değerler okunup anlaşılmadığı, benimsenip yaşanmadığı sürece Kur'an'ın hidayet, rahmet, öğüt ve ibret verici vasıfları tecelli edemeyecektir insanlık nezdinde. Bugün bütün dünyada yaşanan akıl almaz zulümlerin, eşi görülmemiş haksızlıkların, izahı mümkün olamayan dünya hırsının; merhamet, hoşgörü, saygı ve tahammül gibi değerlerin yok oluşunun ve dünyanın âdeti bir kaos sürüklenmesinin önüne geçmek mümkün olmayacaktır.

Akıl sahibi bir varlık olarak insan bu akli kullanmakla, gereğince hareket etmekle yükümlüdür aynı zamanda. Aksi hâlde diğer varlıklardan bir farkı olmayacaktır. Çevreyi gözlemleme, olayları tahlil etme, bunlardan sonuçlar çıkarma, aklın ve muhakemenin bir gereğidir. Bu sayede insan hatalardan ders alıp bunları tekrar etmemeyi, öncekilerin tecrübelerinden istifade edip aynı yanlışlara düşmemeyi öğrenir. En azından buna gayret eder. Bu bağlamda Kur'an-ı Kerim, aktardığı kıssalarla, verdiği misallerle ve yaptığı teşbihlerle insanların akıllarına hitap etmiş, geçmişte yaşananlardan

dersler çıkarmamızı, ibret almamızı istemiştir. “Andolsun onların kıssalarında akıl sahipleri için ibret vardır...” (Yusuf, 12/111.) mealindeki ayet de bu hakikatin açık bir ifadesidir. Aksi hâlde insan akıl, melekelerini kullanmamış ve “Andolsun biz, cinlerden ve insanlardan birçoğunu cehennem için yarattık. Bunların kalpleri vardır ama onlarla kavrayamazlar; gözleri vardır ama onlarla göremezler; kulakları vardır ama onlarla işitemezler...” (A’raf, 7/179.) buyruğunun muhatabı olmuş olacaktır.

Olaylardan ibret almak, kendimize dersler çıkarmak, sadece geçmişte yaşananlarla alakalı değildir. İbret alınmadığında tarihin tekerrür ettiği bir vakiadır ancak her gün gördüğümüz, duyduğumuz ve yaşadığımız olaylar da ibret almak için birer araçtır hakikatte. “Kur’an’ın gerçek olduğu kendileri için apaçık belli oluncaya kadar onlara çevrelerinde ve kendilerinde bulunan kanıtlarımızı hep göstereceğiz. Rabbinin her şeye tanıklık etmesi (onlar için) yeterli değil midir?” (Fussilet, 41/53.) buyrulduğu üzere akıllı ve şuururlu bir varlık olarak yaratılışımızdan, vücudumuzda cereyan eden harikulade düzen ve işleyişe, güneşin doğuş ve batışından ayın ve yıldızların ahengine ve bütün bir kâinatta var olan mükemmelliğe kadar her biri ibretlik olaylardır aslında. Kur’an’da yer alan “akletmez misiniz” (Bakara, 2/44; Âl-i İmran, 3/65; En’am, 6/32.), “düşünmez misiniz” (En’am 6/50.), “yok

mu öğüt alan” (Kamer, 54/17, 22.), “içinizde akli başında bir adam yok mu” (Hud, 11/78.) tarzındaki hitap ve uyarılar bizleri akletmeye, muhakemeye, olayları iyi tahlil edip dersler çıkarmaya davet etmektedir her fırsatta.

Dünya ve ahiret hayatının hakiki manasını veciz bir şekilde ifade eden, “Dünya hayatı bir oyun ve eğlenceden başka bir şey değildir. Müttaki olanlar için şüphesiz ki ahiret yurdu daha hayırlıdır. Hâlâ aklınızı kullanmayacak mısınız?” (En’am, 6/32.) mealindeki ayet, dünya hayatının anlamını ortaya koymakta ve ona karşı tavrımızı belirleyecek bir bakış açısı sunmaktadır bizlere. Bunun yanında, Allah’a karşı nankörlük eden, kibirlenen, isyan eden kavimlerin dünya hayatında başlarına gelen örnekleri aktaran Kur’an bütün bunların bir ibret vesilesi olduğunu vurgulamaktadır. Akıllı kullananlar (Yusuf, 12/111), Allah’a karşı gelmekten sakınanlar (Naziât, 79/26.) için. Aynı şekilde, çevremizde her gün müşahede ettiğimiz, gece ve gündüzün düzenli bir şekilde birbirini takip etmesi (Nur, 24/44.) gibi kevnî hadiselerden; etinden, sütünden yararlanmak, yanında yük taşımak ve ulaşım gibi farklı alanlarda da kendilerinden istifade ettiğimiz hayvanlara (Nahl, 16/66; Mü’minun, 23/21.) varıncaya kadar ibret alınacak, dersler çıkaracak nice örnekler vardır.

Çevremizde yaşanan sosyal hayata da ibret olacak şekil-

de bakmalıyız. Şu dünya hayatında herkesin imtihanı farklı farklı olabilmektedir. Kimi hastalıklarla boğuşurken bazıları sağlığını kaybetmek için her şeyi yapabilmektedir. Farkında olarak veya olmayarak. Kiminin imtihanı ailesiyle olurken kimi bir aile kurmanın, çoluk çocuk sahibi olmanın hayaliyle yaşamaktadır. Bazı bölgelerde insanlar bir bardak temiz suya ulaşabilmek için kilometrelerce yol yürürken bazıları suyu hiç bitmeyecekmiş gibi israf etmektedir. Bütün bunları görüp idrak edebilmek ne kadar önemlidir. İbret alabilmenin amacı da bu değil midir? Başımıza bir sıkıntı gelmeden, felaketlerle yüzleşmeden önce hakikatleri idrak edip tedbir alabilmek. Akıl ve düşünce sahibi olmak bunu gerektirir aslında.

O hâlde, ibret almak için bizim de başımıza bir şeyler gelmesini beklemeyelim. Kibriyle şeytanlaşan İblis örneği varken kibrimizden kurtulmak için yoldan çıkmayı beklemeliyiz. Tarih boyunca ihtilafa düşen toplumların başına gelenleri bile bile Müslümanlar olarak birbirimize düşmek, İslam âleminde yaşananlara kayıtsız kalmak gibi bir lüksümüz hiç yok. Her gün ölümlere tanıklık ederken ölümü ve ahireti unutup dünya hayatına aldanmanın da izahı yok. O hâlde, sahip olduğumuz akli, Kur’an ve sünnetin rehberliğinde kulllanmak huzur ve kurtuluş için vazgeçilmezdir.■

AİLEDE HUZUR VE MUTLULUĞUN ANAHTARI

Dr. Ahmet OĞUZ

Suudi Arabistan Cidde Din Hizmetleri Ataşesi

أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا،
وَخَيْرُهُمْ خَيْرُهُمْ لِنِسَائِهِمْ

“Müminlerin iman bakımından en olgun olanları, ahlaki en iyi olanlarıdır. Sizin en hayırlılarınız da hanımlarına karşı en iyi davrananınızdır.”

(Tirmizi, Rada', 11 [1162].)

Aile, toplumun temel taşıdır ve bireylerin mutlu bir hayat sürebilmeleri büyük ölçüde aile içindeki huzura bağlıdır. Allah Teâlâ'nın insanlığın devamı için vesile kıldığı bu müessese, ilk insan ve peygamber olan Hz. Âdem (a.s.) ile başlamış, son peygamber Hz. Muhammed'in (s.a.s.) örnekliliğiyle en üstün mertebeye ulaşmıştır. Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de, “Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindedir...” (Rum, 30/21.) buyurarak ailede sevgi ve merhametin önemini vurgulamıştır.

Hz. Peygamber (s.a.s.), aile bireyleri arasında huzuru ve uyumu sağlamak için pek çok tavsiyede bulunmuştur. “Sizin en hayırlınız, ailesine karşı en hayırlı olanınızdır. Ben de aileme karşı en hayırlı olanıyım.” (Tirmizi, Menakıb, 64 [3895].) buyurmuş, Müslümanlar için ailenin önemini ve aile bireylerine karşı güzel muamelelerin değerini beyan etmiştir. Peygamberimiz (s.a.s.), eşler arasındaki uyumun, karşılıklı anlayış ve hoşgörülle pekişeceğini bildirmiştir. “Mümin bir kimse eşine nefret beslemesin; çünkü onun bir huyunu beğenmezse bir başka huyunu beğenir.” (Müslim, Rada', 61 [1469].) hadisi, aile huzurunun korunması için eşlerin birbirlerinin eksikliklerini hoş görmeyi tavsiye etmektedir. Allah Resulü'nün hadisleri eşler arasındaki sevgi ve saygının değerini gösterir.

Aile bireylerinin birbirine karşı hoşgörülü olmaları ve küçük meseleleri büyütmemeleri, bireysel mutluluğu artırırken toplumsal huzura da katkı sağlar. Eşlerin birbirine karşı saygılı ve şefkatli davranışları, aile içindeki mutluluğun en önemli dayanak noktasıdır. Bu konuda Peygamberimizin (s.a.s.) Hz. Aişe (r.a.) ile olan nezaket dolu ilişkisi, müminler için örnek teşkil eder. Bir gün Peygamberimiz (s.a.s.), Hz. Aişe ile koşu yarışı yapmış ve aradan yıllar geçtikten sonra bu yarışı tekrarlamıştı. İlk yarışta Hz. Aişe galip gelirken ikincisinde Peygamberimiz kazanmış ve

tebessümle, “Bu, vaktiyle kazandığın müsabakanın rövanşıdır.” (Ebu Davud, Cihad, 67 [2578].) buyurmuştur.

Ailenin sorumluluklarını paylaşan bireyler arasında uyum ve güven gelişir. Ekonomik zorluklar karşısında dayanışma, ailenin gücünü artırır ve ortak sorunları çözme yeteneğini geliştirir. Çocukların eğitimi ve ahlaklı yetiştirilmeleri de İslam’da büyük bir önem taşır. Hz. Peygamber (s.a.s.), “Her doğan çocuk İslam fıtratı üzerine doğar; sonra anne ve babası (Yahudi ise) onu Yahudi, (Hristiyan ise) Hristiyan veya (Mecusi ise) Mecusi yapar.” (Buhari, Cenaiz, 92 [1385].) buyurarak ebeveynlerin çocukların manevi gelişimindeki rolünü belirtmiştir.

Aynı zamanda, “Küçüklerimize merhamet etmeyen, büyüklereimize saygı göstermeyen bizden değildir.” (Tirmizi, Birr, 15 [1920].) diyerek çocuklara karşı şefkatin ve büyüklere saygının önemini vurgulamıştır. Peygamberimizin (s.a.s.), torunları Hasan ve Hüseyin’e olan sevgisini her fırsatta göstermesi, çocukların ruhsal ve ahlaki gelişimi için şefkatin ne denli önemli olduğuna işaret eder. Peygamberimiz, çocuklara güzel ahlak kazandırma sorumluluğunun birinci derecede babaya ait olduğunu öğütleyerek, “Hiçbir baba, çocuğuna güzel ahlaktan daha kıymetli bir miras bırakmamıştır.” (Tirmizi, Birr, 33 [1952].) buyurmuştur. Ancak bu konuda anne ve babanın yaşantılarıyla çocuğa örnek olmaları oldukça önemlidir. Çocukların yetişme dönemlerinde duydukları sevgi ve şefkat, onların sağlıklı bir psikolojiye ve sağlam bir ahlaki yapıya sahip ol-

malarını sağlar. Peygamberimiz (s.a.s.), “Çocuklarınıza ikramda bulunun. Onlara güzel bir terbiye verin.” (İbn Mace, Edeb, 3[3671].) diyerek çocuklara gösterilen özenin ve verilen eğitimin ailede huzuru artırdığına işaret etmiştir.

Aile içinde zaman zaman sorunlar yaşanabilir. Bu durumlarda sabır, aile düzenini korumada temel bir role sahiptir. Peygamberimiz (s.a.s.), aile içindeki anlaşmazlıklarda sabrı teşvik ederek, “Şüphesiz ki öfkelenmek şeytandandır, şeytan ateşten yaratılmıştır. Ateş ise suyla söndürülür. Öyleyse sizden biri öfkelenğinde hemen abdest alsın.” (Ebu Davud, Edeb, 4 [4784].) buyurmuştur. Ayrıca, “Sizden biriniz öfkelenğinde ayakta ise otursun, öfkesi geçerse ne âlâ; geçmezse uzansın.” (Ebu Davud, Edeb, 4 [4782].) diyerek öfkenin kontrol edilmesi gerektiğine ve özellikle aile ortamında sakın kalmanın önemine işaret etmiştir. Kur’an-ı Kerim’de, “Onlar bollukta ve darlıkta Allah yolunda harcayanlar, öfkelerini yenenler, insanları affedendirler...” (Âl-i İmran, 3/134.) buyurularak affediciliğin değeri vurgulanmıştır.

Şiddeti genellikle kişinin öfkesine hâkim olamaması sonucu ortaya çıkan öfke kontrol bozukluğu tetikler; bu durum aile içinde huzursuzluğa hatta daha kötü sonuçlara yol açabilir. Şiddet, aile bireyleri arasında tamamen kapanmayan yaralar bırakabilir. Hz. Peygamber (s.a.s.), öfkeyle başa çıkma konusundaki tavsiyelerinde gerçek gücün öfke anında kendine hâkim olmakta olduğunu belirterek, “Gerçek pehlivan güreşte

rakibini yenen değil, öfkelenmediği zaman nefesine hâkim olan kimsedir.” (Buhari, Edeb, 76 [6114]; Müslim, Birr, 107 [2609].) buyurmuştur.

Hz. Aişe (r.a.) der ki: “Allah Resulü (s.a.s.) ayakkabısını tamir eder, elbisesini diker ve evinde sizden birinin evinde yaptığı gibi işler yapardı.” (İbn Hanbel, Müsned, 42/209 [25341].) Bu örnek, aile içinde işlerin paylaşılmasının, karşılıklı yardımlaşmanın huzurlu bir ortam oluşturmadaki önemini göstermektedir. Bu tür dayanışma hem eşlerin hem de çocukların kendilerini değerli hissetmelerini sağlar. Kur’an-ı Kerim’de, “Kadınların, yükümlülükleri kadar meşru hakları vardır.” (Bakara, 2/228.) buyurularak ailedeki hak ve sorumluluk olgusuna dikkat çekilmiştir. Ayrıca “Onlar, size örtüdürler, siz de onlara örtüsünüz.” (Bakara, 2/187.) ayeti, elbisenin kişinin ayıp yerlerini örttüğü, sıcak ve soğuktan koruduğu gibi eşlerin de birbirlerinin kusurlarını örtmelerinin ve destek olmalarının önemini belirtir. Aile bireylerinin karşılıklı saygı ve sevgi ile sorumluluk paylaşımı yapması, huzurlu bir yaşamın temel taşlarını oluşturur.

Sonuç olarak; ailede sevgi, saygı, sabır, empati, kanaat, hoşgörü ve yardımlaşma huzurlu bir yaşamın temelini teşkil eder. Bu ahlaki erdemler, bireylerin manevi huzurunu artırır, evinde mutluluk sağlar ve bu mutluluğu topluma da yayar. Yazımıza bir dua ile son vermek istiyoruz: “...Ey Rabbimiz! Eşlerimizi ve çocuklarımızı bize göz aydınlığı kıl ve bizi Allah’a karşı gelmekten sakınanlara önder eyle.” (Furkan, 25/74.) ■

“DİYANET ARŞİVİ”

Dr. Mehmet BULUT

DİB Emekli Başkanlık Müşaviri

Takip edebilenlerin malumu olduğu üzere “Diyanet Arşivi” benim, Ocak 2018 tarihinden beri bu dergide sürdürdüğüm yazılarımın üst başlığı... Köşemin adı...

Diyanet Aylık Dergi'de yazacağım yazılar için bu üst başlığı dergi çalışanlarımız seçmişti ve kanaatimce bu ad gayet isabetli bir seçim olmuştu. Nitekim bu seçimden duyduğum memnuniyeti, arkadaşlarıma birçok kez ifade ettim. Allah'ın inayetiyle yedi yıl boyunca, sanıyorum bir veya iki ay dışında aksatmadan bu köşede sürdürdüğüm yazılarda ben de bu üst başlığın içini doldurmaya çalıştım. Biri hariç bütün yazılarım, geçmişte Diyanet İşleri Başkanlığı ve sunduğu hizmetlerle ilgili oldu. İstisna teşkil eden yazıma aşağıda ayrıca değineceğim.

Belirttiğim gibi bu köşede ele aldığım konular köşe adına uygun olarak Diyanet İşleri Başkanlığının geçmişiyle, özellikle de 1950 öncesiyle ilgili oldu. Başkanlığın kuruluşu, gelişmeleri, birimleri ve sunduğu hizmetler... Ülkemizin darlık, kıtlık ve zorlu yıllarında cami ve mes-citlerimizin perişan durumu, mabetlerimizin bakım ve onarımları için harcanan çabalar... Bu yıllarda son derece basit bir teşkilata, çok kıt imkân-lara, yetersiz sayıda personele rağmen yine de Reisliğin Dini Mübin-i İslam için canhıraş çalışmaları... Camiler ve hayrat hademesinin idaresinin Vakıflarda olduğu yıllar... Bir çeyrek asır sayıları ve maaşları artırılmayan hayrat hademesinin maruz kaldığı mağduriyetler... Köy imamları... Bütün namüsa-

it şartlara rağmen Reisliğin sunabildiği din hizmetleri... Vaaz, imamet ve hitabet hizmetleri... Kur'an öğretim çabaları... Müşavere Heyeti ve bu heyetin, süreçte Reisliğin hemen bütün hizmetlerini deruhte etmesi... Başkanlığın basılı ve süreli yayın faaliyetleri... Reislikçe yayımlanmış bazı eserlerin tanıtımı... Ülkemizde Mushaf basımı ve Mushafların tetkiki... Reisliğin ilk yıllarında müftü ve vazizlerin, hayrat hademesinin seçim ve tayin usulleri... Süreçte ramazanlar, ramazan hizmetleri... Merkez teşkilatında kütüphane oluşturma çabaları... Dönemde hizmetleriyle temayüz etmiş bir kısım Reislik mensubunun biyografileri... Bu sayılanlar ve benzerleri yedi yıl boyunca bu köşede ele alınan konular oldu.

Konu seçerken tekrara düşmemeye azami dikkat gösterdim. Ancak bazı bilgilerin farklı bağlamlarda tekrar dile getirilmiş olması tabiidir. Öte yandan, bütün ihtimamıma rağmen yazılarda hatalı bilgiler yer almışsa okuyucularımızdan helallik isterim.

Örneklendirme ihtiyacı duymuyorum; bu köşede çıkan yazılarımın büyük çoğunluğu, ele alınan konuları itibarıyla ilk defa yazılan şeylerdi. Bu yazılar arşiv araştırmalarına, otantik belgelere dayanmaktaydı. Yazmak amacıyla bu konuları araştırırken Başkanlığımız hakkında bizzat kendim yeni şeyler öğrendim. Okuyucularım da istifade edebilmişlerse bundan mutluluk duyar, Rabbime sonsuz hamdüsenada bulunurum.

Az önce de belirttiğim gibi bu köşede çıkan yazıların çoğu arşiv belgelerine ve resmî kaynaklara dayanıyordu. Ancak yazılarda geçen bilgilerin kaynaklarına metinlerde genelde yer vermedim. Aktüel bir dergi yazısını akademik bir havaya büründürerek ağırlaştırmayı uygun görmedim. Bununla birlikte, yazılanların tamamının bir kaynağı olduğunu, indi mütalaa ve yorumlardan uzak durduğumu belirtmek isterim.

Yukarıda “biri hariç” diye sözünü ettiğim ve köşemin üst başlığının alanı dışında kalan makaleme gelince o, sevgili anacığımın vefatı dolayısıyla kaleme aldığım ve dergimizin Aralık 2021 tarihli sayısında yayımlanan, “İkinci Oldu Anne!” başlıklı yazı idi. Bu yazı için dergi yönetiminden izin ta-

lep etmiştim, idarecilerimiz de mûsamaha gösterip kabul etmişlerdi. Kendilerine bu vesileyle bir kez daha teşekkürlerimi ve minnettarlığımı arz ederim. Diyebilirim ki bunca yıl yazdıklarım arasında en büyük ilgiyi de bu yazım gördü. Duygusal dönüşler aldım. Arkadaşlarım bunu, kalbe hitap eden, gönle dokunan bir yazı olmasına bağladılar. Bu yazı vesilesiyle anacığımıza dualar derledim. Bana gelince sanki aneme karşı önemli bir evlatlık vazifesi ifa etmişçesine huzur duydum. Belki de günümüz şartlarında annelerimize yeterli hizmette bulunamamış olmanın açtığı vicdan sızısıdır. Böyle bir kavram varsa bu yönüyle söz konusu yazımı “taç yazım” olarak nitelemek istiyorum. Bu vesileyle okuyucularımın vefat etmiş annelerine Rahman ve Rahim olan Allah’tan rahmet ve mağfiretler diliyorum.

Emekliliğimi müteakip kaleme alıp dergimizin Eylül 2021 sayısında yayımlanan, “Bu Teşkilatta Çalışmak, Bu Teşkilattan Emekli Olmak” başlıklı yazım da Başkanlığımızda çalışmış, din hizmetinde bulunmuş ve emekli olmuş hemen her kademedeki mensubumuzun dile getirebileceği nitelikte bir yazı idi ve bu hâliyle kısmen hissiyat içeriyordu.

Bu vesileyle; edebî bir üslupla gönüllere dokunan yazı yazabilen kalem erbabına imrendiğimi ifade etmek istiyorum.

Her başlangıcın bir sonu vardır; bu yazı da “Diyanet Arşivi” üst başlığı altında yazdığım yazıların hatimesi oluyor.

Ancak ömrümüz ve sağlığımız elverdiği ölçüde ve ihtiyaç duyulması hâlinde Başkanlığımızın süreli yayınlarına katkım ileride de devam edecektir inşallah.

Okuyucularımın şunu bilmesini arzu ederim: Fakirin, Başkanlık süreli yayınlarında ilk yazısı 1981 yılında, Başkanlığın süreli yayınları arasında ayrı ve özel bir yeri ve tarihî bir hatırası olan *Diyanet Gazetesi*’nde yayımlandı. O tarihten beri bazen sık bazen seyrek aralıklarla dergilerimize yazı yazdım, Allah’ın izniyle. Ancak yedi yıl aralıksız yazmak, memuriyet hayatımın son ve emekliliğimin ilk yıllarına nasip oldu. Rabbime sonsuz hamdederken bu imkânı tanıyan Başkanlığımızın her kademedeki yetkililerine, emeği geçen dergi çalışanlarına teşekkür ediyorum. Sadece yazmak şeklinde değil, uzun yıllar Başkanlığın basılı ve süreli yayınlarının mutfağında da fiilî olarak çalışmış bir kişi olarak yayın hizmetlerinin, dergi çıkarmanın ne kadar özveri ve çaba gerektiren bir hizmet olduğunun bilincindeyim. Binaenaleyh bu hizmetlerin içinde olanlara ayrı bir muhabbet ve saygı duyuyorum. Kendilerine kolaylıklar ve üstün başarılar diliyorum.

En büyük teşekkürü, kuşkusuz okurlarımız hak ediyor. Okur olduğu için kitaplar, dergiler ve yazılar vardır. Mahiyeti itibarıyla makalelerime ayrı bir ilgi gösteren ve teşvik eden bhusus Başkanlığımızdan emekli olmuş hocalarımıza ve büyüklerimize minnettarım, kendilerine sıhhat ve afiyetler dilerim. ■

ÇEVRE SORUNLARINDA İHMAL EDİLEN METAFİZİK BOYUT

Doç. Dr. Murat AKIN

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

İslam'da yeryüzü ve gökyüzüne dair verilen mesajlar, bu dinin insan dışındaki varlıklara yüklediği anlam bakımından son derece önemlidir. Çünkü bu anlam, Allah'ın varlığına dair delillerin sunulduğu alan olmaktadır. Yani insanın duyularına konu olan fiziki âlem, onun yaratıcısının ispatı açısından önemlidir. Bundan dolayı âlemde görülen düzenin arka planında görülmeyen bir Yaradan'ın müdahalesi açıktır. Bu düzenin gerçekleşmesine sebep olan Allah Teâlâ'dır. İnsandan beklenen ise bu düzenin arkasındaki anlamı bulmaktır. İşte tabiatın, bu anlamın bulunmasında temel alan olması son derece önemlidir. Bunun içindir kelâm ilminde âlem -ki kendi başına bir gerçekliği yoktur- bir yaratıcıya muhtaç olması yönüyle incelenmekte-

dir. Hatta bu yönüyle incelenmesi ve üzerinde düşünülmesi Kur'an'da inananların özelliği olarak zikredilmektedir. (Âl-i İmran, 3/191.) Üzerinde yaşadığımız bu dünyanın ve çeşitli nimetlerden istifade etmemize vesile olan tabiatın, insanlık için yaratan ve onun hizmetine veren Yaradan ile irtibatı bulunmaktadır. Dolayısıyla âlem, sadece kendisinden istifade edilen ve müşahede edilen bir alan değil aynı zamanda onu müşahede edeni metafizik bir boyuta taşımaktadır. Evrendeki galaksilerin, yıldızların, gezegenlerin velhasıl bütün varlıkların düzenli bir sistem içerisinde meydana gelmeleri ve ahenkle devam etmeleri, Allah'ın varlıkla arasına koyduğu mükemmel bir dengeye delalet etmektedir. Çevre ile ilişki de bu kudretin müdahalesi düşünülerek kurulmalıdır.

Çevre sorunlarıyla ilgili öncelikle şunu belirtmek gerekir ki Batı'da Aydınlanma hareketiyle başlayan, tabiat üzerinde güç kullanımına izin veren bilim anlayışı, madde ile ruhu tamamen birbirinden ayıran kartezyen düalizmi ve mekanik âlem anlayışı, birçok din ve düşünce insanının ortak kanaatine göre ekolojik bunalımın en önemli sebebi olarak gösterilmektedir. Şöyle ki sanayileşme ve aşırı nüfus artışı ile beraber insanın tabiata bakışında köklü değişimler yaşanmış, insanoglu kendisine sınır tanımayan boyutta dev hedefler belirlemiştir. Kapitalist sistemin taleplerine uygun şekilde dizayn edilen ve zamanla küreselleşen bu yaşam tarzı, tabiatı yaratıcının varlığına işaret eden bir ayet olmaktan ziyade tüketilmesi gereken bir hammadde yığını olarak görmüştür. Kanaatimizce bunda iki husus etkileyici olmuştur. Birincisi çevreye sadece bir nesne olarak bakmak, ikincisi ise insanın menfaati için her şeyi mubah görmektir. Bu bağlamda insanın ve tabiatın sadece maddi açıdan ele alınması gereken varlıklar olarak düşünülmesi, modern dünyamızda en büyük yanılğı olarak ifade edilebilir.

Modernleşme ve özellikle pozitivist bilim anlayışının hâkim olması ile beraber tabiatın metafizik bir boyutunun olduğu ihmal edilmiş ve insanın ondan istifade etmesinde ona sınırsız bir yetki verilmiştir. Bu da insanın sadece maddi anlamdaki ihtiyacının karşılanmasına, manevi yönünün ise ihmal edilmesine sebep olmuştur. Oysa insanın mahiyeti üzerine yapılan

tartışmalara bakıldığında birçok kelam âlimi, insanın görünen ve görünmeyen yönüyle bir bütün oluşturduğunu, onun sadece bir boyutunun öne çıkarılmasının yanlış olduğunu savunmuşlardır. Bu bağlamda insanın vücudu, ruhu, nefsi ve kalbiyle ele alınması gerektiği vurgulanmıştır. Nasıl ki bir bütün olarak insan tüm yönleriyle ele alınmalıyken aynı şekilde insanla tabiatın da bir bütün olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Tabiatı sadece kullanan ve ondaki nimetleri tüketen anlayış yerine, tabiatla iç içe ve kendisinin de ondan bir parça olduğunu, nihayetinde her ikisinin de bir metafizik yönünün bulunduğunu hisseden anlayış daha anlamlı ve daha derinliktir.

Aslında canlı veya cansız fark etmeksizin tüm varlıklar arasında yaratılıştan gelen bir bağ bulunmaktadır. Çünkü toprak, deniz, güneş, ay, yıldızlar, ormanlar, hayvanlar ve elbette insanlar tamamen Allah'ın yarattığı varlıklardır. (Zümer, 39/62.) İbn Haldun'un (ö. 808/1406) insanın topraktan yaratılmasından hareketle iklim ve coğrafi koşulların insanların yaşamlarına etki edebileceğini ifade etmesi de insanla çevre arasındaki bağa işaret bakımından değerlidir. Dolayısıyla insan nasıl ki Allah'ın bir kulu ise toprak, deniz, güneş, ay, yıldızlar, ormanlar ve hayvanlar da Allah'ın birer mahlûkudur. İnsanın Rabbin ve kendisine karşı nasıl sorumlulukları varsa canlı-cansız diğer varlıklara karşı da sorumluluğu bulunmaktadır. Bir açıdan mümin; etrafında gördüğü her nesneyi, onu ve kendisini

yaratan ile irtibatlandırarak, dolayısıyla metafizik bir bağ kuran kişi olmaktadır.

Modern dünyanın ürettiği ve her alanda sınırsız yetki verdiği "modern bilim", insanla tabiat arasında olması gereken irtibatı/bağı ihmal ettiğinden çevre problemleri de tek taraflı ele alınmaktadır. İnsanın sadece bir yönünün öne çıkarılıp diğer yönünün ihmal edilmesi nasıl ki indirgemeci ve parçacı bir yaklaşım oluyorsa aynı şekilde insanla tabiat arasındaki ilişki de sadece maddiyat üzerine kurulunca o da aynı şekilde indirgemeci ve parçacı bir yaklaşım olmaktadır. Bundan dolayı da günümüzde tabiatla sadece maddiyat üzerinden ilişki kuran "modern insanın" meseleye parçacı yaklaştığı ve çözüm üretmekte yetersiz kaldığı görülmektedir.

Din, insanın diğer varlıklardan üstün olmasını, onun fiziki yaratılışından ziyade ahlaki boyutuna bağlarken; materyalist anlayış insanın sadece düşünme ve fiziki yönüne vurgu yapmaktadır. Dolayısıyla dinde insanların en üstünü takva sahibi olanlar kabul edilirken (Hucurat, 49/13.), materyalist anlayışta "bilim insanları" kabul edilebilmektedir. Tabii burada nasıl ki din, insanlardan takvalı olmasını istiyor da insanlardan bazıları buna rağmen yanlış yaptıklarında dinin değil kişilerin yanlış yaptıkları söylenmeliyse aynı şekilde bilime yüklenen bu anlamda da bilim değil ona bu anlamı yükleyen zihniyet sorumlu tutulmalıdır. Neticede metafizik boyutu devre dışı bırakarak tamamen zekâsına güvenen ve akıldan müteşekkil olduğu

nu kabul eden, “makine medeniyeti ve fabrika gürültüsü içinde şaşkına dönüşen” (Başgil, *Din ve Laiklik*) “modern insan”, aslında farkında olmadan çevre sorunlarının da doğrudan müsebbibi olmaktadır. İnsanoğlu sadece tüketme içgüdüleriyle hareket ettiğinden farkında olmadan kendisinin sebep olduğu yıkımlara, kıtlıklara, yıkıcı doğa olaylarına ve çevre felaketlerine maruz kalmaktadır.

Günümüzde çevre sorunlarına bağlı bazı afetlerin yaşanması bir açıdan insanla tabiat arasındaki olumsuzluğu gösteren metafiziksel bağın kopmasından veya tek taraflı bir hâle dönüşmesinden kaynaklanmaktadır. İşte tam da burada işin çözüm noktasında olan din; dünya ile ahiret, yaratan ile yaratılan arasındaki bağı koruduğu gibi insanla tabiat arasındaki bağı da koruyan en temel kutsaldır. Bu bağı kuran müessese devreden çıkarılırsa o zaman parçalanmalar (fesat) meydana gelir. Bir açıdan insanla tabiat arasındaki bağın kopmasının asıl sebebinin insanla Allah arasındaki bağın kopmasından kaynaklandığı söylenebilir. Bu bağlamda dile getirilen şu ifade aslında meseleyi özetlemektedir: “İnsanla tabiat arasındaki dengenin bozulduğunu pek çok kimse kabul etmektedir. Ama bu dengesizliğin insanla Tanrı arasındaki uyumun bozulmasından kaynaklandığını herkes fark etmiş değildir.” (Nasr, *İnsan ve Tabiat*, 18.) Dolayısıyla çevre sorunlarına çözüm olarak; İslam’ın insanla Allah arasında olmasını istediği ilişkinin yeniden kurulması, devamında insanla çevre arasındaki metafiziksel bağla ilgili İs-

lami öğretileri insanın bilincine ve inanç dünyasına taşıyarak sorumluluk oluşturup bunu uygulayacak alanları genişletmek gerekmektedir. Zira modern düşüncenin geleneksel düşüncelere yönelik tahakkümü karşısında alternatif bir düşünce ile çevre problemlerine çözüm ancak hikmete dayanan İslam dininin esaslarıyla olabilecektir.

Bugün insanlığı tehdit eden çevre sorunlarına, dizginlenemeyen ihtiraslara ve doyumsuzluklara, insanı doğadan koparan ve onu sömüren anlayışlara karşı; İslam’ın kanaat ehli olmak, israftan kaçınmak, temizliğe dikkat etmek, canlı ve cansız tüm varlıkların haklarına riayet etmek, adaletli ve sorumluluk sahibi olmak gibi öğretileri bu kargaşa ortamından kurtulmak ve sağlıklı bir yaşamı tesis açısından evrensel birer ahlak ilkeleri olarak sunulmalıdır. Zira Kur’an’da, “Göğü yükseltti ve ölçüyü koydu. Ölçüde haddi aşmayın.” (Rahman, 55/7-8.) buyularak tabiatın insanın imtihan alanı olduğu belirtilmektedir. Allah’ın evrene yerleştirdiği düzene insanların şahitlik etmesi, burada gördüğü ahenk ile yaratıcıya ulaşması ve bu ahenk/dengeyi koruması istenmektedir. Bu da ilahi olanla beşer olanın ve beşerle tabiat arasında metafizik bir bağın olduğunu göstermektedir. Metafizik bağ, duyguları harekete geçirme ve insanı eyleme yöneltmede birlikte hareket etmeye teşvik ve toplumsal bir bilinç oluşturmada son derece etkin olacaktır.

Diğer taraftan beşerin gerek tabiatla gerekse yaratıcıyla bir bağının olduğu veya olması gerektiği düşüncesi, fark-

lı İslam düşünürleri tarafından da yıllar önce dile getirilmiştir. Bunlardan biri olan Farabi (ö. 339/950), erdemli şehrin oluşmasında dinin, erdemli idarecinin ve Allah’tan gelen vahyin önemine dikkat çekmesi, meselenin ilahi boyutunun gerekliliğine işaret etmektedir.

Nihayetinde çevre sorunlarına sadece modern bilimin parametreleri üzerinden yaklaşmak eksik olacaktır. Birçok yönüyle mesele bilimin konusu olmakla beraber teolojik ve metafizik yönüyle de ele alınmalıdır. ■

Evrendeki galaksilerin, yıldızların, gezegenlerin velhasıl bütün varlıkların düzenli bir sistem içerisinde meydana gelmeleri ve ahenkle devam etmeleri, Allah’ın varlıkla arasına koyduğu mükemmel bir dengeye delalet etmektedir. Çevre ile ilişki de bu kudretin müdahalesi düşünülmelidir.

Prof. Dr. Güldane GÜNDÜZÖZ

Kırıkkale Üniversitesi
İslami İlimler Fakültesi

SAMİMİ OL VE ALLAH'A GÜVEN

İslam tarihinin sayısız olayları, iman ve dürüstlüğün, sadakat ve ahde vefanın, nihayet düşmana bile olsa söz verince bu sözün gereğini yapmanın örnekleriyle doludur. Hz. Peygamber'in sırdaşı diye tanınan sahabe Huzeife b. Yeman, "Bedir'de bulunmaktan beni alıkoyan tek şey vardı." diyerek söze başlar: "Babamla yola çıkmıştık, bizi yolda Kureyş müşrikleri yakaladılar. 'Siz Medine'ye peygamberinizin yanına gidiyorsunuz. İslam ordusuna katılacaksınız ve bizimle savaşacaksınız,' diye bize çıktılar. Onlara, 'Biz, elbette Medine'ye gidiyoruz. Zulmünüzden bıktık, orada huzur içinde yaşayacağız, gayemiz savaşmak değildir.' desek de nafileydi. Uzun münakaşalardan sonra insafla geldiler de bizi bıraktılar. Ne var ki bir de şart koşmuşlardı: 'Medine'ye gittiğinizde asla bize karşı savaşmayacaksınız.' diye... Medine'ye vardığımızda Allah Resulü'ne olanı biteni anlattık. Nebi, bize, 'Gidin, siz Bedir'e katılmayacaksınız. Biz [Müslümanlar] sözümüzü çiğnemeyiz, söz verdik mi tutarız. Allah yardımcımızdır.' buyurdu." (Müslim, Cihad ve Siyer, 93.)

Bir diğer olaya Mekke yakınlarındaki Hudeybiye'de Rıdvan ağacı şahittir. Rıdvan, ilahi rızaya boyun eğıştır. Muhemel kayıplara rağmen sadakat ve samimiyeti elden bırakmamaktır. Bu ağaç, Hudeybiye Antlaşması'nın olumsuz gibi görünen bütün hükümlerinin bir bir müminlerin lehine dönüşünü hâl diliyle anlatır. Ebu Cendel ve Ebu Basir'in gözyaşları hâlâ gözümüzün önündedir. Bu sahabeler müşriklerin elinden kaçarak Peygamber Efendimize sığınmak istemişlerdi de Hudeybiye Antlaşması hükümlerine göre Allah Resulü onların bu isteğini geri çevirmişti. Efendimiz, Ebu Basir'e, "Ey Ebu Basir! Senin de bildiğin gibi Mekkelilere söz verdik. Dinimizde vefasızlığa yer yoktur. Allah muhakkak sen ve yanındaki Müslümanlar için bir kapı açacaktır." (Ebu Abdullah Muhammed b. Ömer b. Vakid el-Vakidi el-Eslemi el-Medeni, *Kitabü'l-Megazi*, 2/608, 625.) demişti. Öyle de olmuştu. Sanki hicret sırasında Hz. Peygamber'e ve Hz. Ebu-bekir'e yönelik Allah'ın vaadi, bu sefer Ebu Basir ve Ebu Cendel için tecelli ediyordu. Çarenin kalmadığı bir anda ilahi rahmet yetişecek, gözyaşlarını sevince dönüştürecek. Ayet-

te ilan edilmemiş miydi: "Eğer siz ona (Peygamber'e) yardım etmezseniz, (biliyorsunuz ki) inkâr edenler onu iki kişiden biri olarak (Mekke'den) çıkardıkları zaman, ona bizzat Allah yardım etmişti. Hani onlar mağarada bulunuyorlardı. Hani o arkadaşına, 'Üzülme, çünkü Allah bizimle beraber.' diyordu. Allah da onun üzerine güven duygusu ve huzur indirmiş, sizin kendilerini görmediğiniz birtakım ordularla onu desteklemiş, böylece inkâr edenlerin sözünü alçaltmıştı. Allah'ın sözü ise en yücedir. Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir." (Tevebe, 9/40.) Allah'ın indirdiği güven duygusu ve melekût ordusu karşısında müşrikler kaybetmeye mahkûmdur.

Allah Resulü'nün Hudeybiye'dekine benzer bir tavrı Ebu Rafi olayında da görülür. Ebu Rafi, "Kureyşliler beni Medine'ye Hz. Peygamber'e elçi olarak gönderdiler." diye başlayan sözünde imana gelişini ve Hz. Peygamber'in yanında kalma talebini anlatırken Nebi'nin, "Tamam ama sen yine de müşrikler için bile olsa sana verilen görevi yap, sonra yanımıza gel." (Ebu Davud, Cihad, 151.) dediğini nakleder.

Ve Semerkant... Ticaret ker-
vanlarının uğrak yeri, ilim şeh-
ri... Hulefa-i Raşidin'in beşin-
cisi kabul edilen Ömer b. Ab-
dülaziz'in adaletine hayran şe-
hir... Hz. Ömer'in torunu Üm-
mü Asım'dan olma Ömer b.
Abdülaziz'in hatırası şehrin si-
lüetinde hâlâ canlıdır. Ömer b.
Abdülaziz'in görevi sırasında
[bazı kaynaklarda ise Ömer b.
Abdülaziz'in kadı olarak tayin
ettiği Cümei b. Hadır el-Ba-
ci'nin] önüne bir dava gelmiş-
tir. Mübaşir, İslam ordusu ko-
mutanlarından Kuteybe'yi ve
davacı bir Semerkantlıyı huzu-
ra alır. Kadı, "Şikâyetin nedir,
ey Semerkantlı!" diye sorun-
ca adam, "Efendim! Kuteybe
ordusuyla Semerkant'ı almak
için kapımıza dayandı. Bizi İsl-
am'a davet etmeden ve bu-
nun üzerinde düşünmemizi ist-
meden olayı oldubittiye ge-
tirdi ve Semarkant'ı aldı." der.
Kadı, komutan Kuteybe'ye dö-
nerek "Bu sözler karşısında ne
diyorsun? Kuteybe! Söyle ba-
kalım, bu anlatılanlar doğru
mu?" diye sorar. Kuteybe, ön-
ce yutkunur sonra "Savaş hile
ve stratejiden ibaret değil mi ki
Semerkant'ın çevresindeki şe-
hirler, ne İslam'a girmeyi ka-
bul etti ne de cizye verme-
yi... Bunlar da öyle ola-
cak dedim, onlara Müs-
lüman olma çağrısı yap-
madım ve cizye vermeleri-
ni de teklif etmedim." der. Ka-
dı, "Onları önce İslam'a davet
etmen sonra cizye vermelerini
istemen ve en sonunda bunla-
rı kabul etmezlerse savaşman
gerekmez miydi?" diye çıkışır.
Kuteybe, "Ama ben onları gafil
avlamak istedim." diye kendi-
ni savunur.

Kadı, "Sen açıkça yaptığını ik-
rar ettin. Dava burada sonuç-
lanmıştır. Allah bu ümmete
ancak dindarlığı, adaleti gözet-
mesi ve sözünde durması ne-
deniyle yardım eder. Sen bu-
na riayetsizlik etmişsin. Kara-
rım, bütün ordunun, komutanı,
askeri ve sivil ile Semerkant'ı
tahliye etmesidir." der. Dava-
yı izleyen Semerkant'ın rahip-
leri gördüklerine ve duyduk-
larına inanamazlar. Birkaç da-
kikada dava karara bağlanmış
ve İslam ordusunun Semer-
kant'ı boşaltması emredilmiş-
tir. Bu olacak şey değildir. Bir
müddet sonra Semerkant'ta
at kişnemeleri ve silahlı asker-
lerin toparlanma sesleri, orta-
lığı kaplayan toz bulutuna ka-
rışır, gerçekten de ordu şehir-
den ayrılır.

Kuşkusuz bunu gören Hristi-
yan halkın tüyleri ürperiyor,
Müslümanların dürüstlük ve
adaleti karşısında hayranlık-
larını gizleyemiyorlardı. Ak-
şam olduğunda şehrin sokak-
ları bomboş, meydanları ısı-
sızdı belki ama Semerkantlı-
ların kalbi, artık İslam sevgisi
ile dolu, gözleri bu yüce ada-
let karşısında ışıltı ışıltı. Der-
ken gecenin bir yarısında hal-
kın, rahipleri önüne katarak
yola düştüğü görülür. Yolda
bir menzilde konaklamış olan
Müslüman ordusunun karar-
gâhına vardıklarında artık bir
tek ses duyulmaktadır. "Lâ ilâ-
he illallah, Muhammedün Re-
sulullah!" (Ahmed b. Yahya el-Bela-
zûri, *Futuhu'l-Buldan*, nşr. Abdullah Enis
et-Tabba ve Ömer Enis et-Tabba, 593.)

Belki Semerkant o gün fet-
hedilememişti ama insanla-
rın kalbi çoktan fethedilmişti.
Zeyd b. Eslem, sonradan hal-
lifeliğe de gelen Ömer b. Ab-
dülaziz'i anlatırken "Onun ar-
dında kıldığım namazlar, ba-
na Resulullah'ın ardında kıl-
dığım namazlardaki hazzı hatı-
rlatırdı." demekten kendi-
ni alamaz. Gazzeli analar, ba-
balar ve çocuklar, Zeyd b. Es-
lem'in hazzını alıyor olmalılar.
"Üzülme Allah bizimle...
Zafer bizim." diyen baba-
ların seslenişine çocukla-
rı, şehadetlerinde tertemiz
ruhlarıyla "Babacığım iki me-
lek gördüm ve Kevser'i..." di-
ye karşılık verirken kim bilir üç
bin, hatta beş bin melek, ilahi
nusret için hazırlanıyor. Der-
ken Mekke, Medine ve Semer-
kant, Gazze'ye gülümsüyor ve
Allah Resulü'nün, "Allah mut-
laka bir kapı açacaktır." sözü-
nü Filistinli Hanzala'nın kulak-
larına şefkatle fısıldıyor. ■

Haki YILMAZ:

“Ney üfleyerek, ud çalarak ve solist olarak katıldığım birçok mecliste cami cemaatimin dışındaki halkla da iletişim kurmuş oluyorum. Gözümüzün aydınlığı yarınlarımız olan gençlerimizle de spor sayesinde yakın temas kuruyorum.”

Söyleşi: Mahir KILINÇ

Din görevlisi olmanızın yanı sıra hem spor hem musiki hem de sosyal faaliyetlerle kendinizi yetiştirmiş birisiniz. Bunca beceriyi nasıl edindiniz ve kendinizi geliştirmek adına ne gibi çalışmalar yaptınız?

Aslında bunca beceri Allah'ın (c.c.) bana sunmuş olduğu ikramlardır. Ben Kastamonu'nun Doğan-yurt ilçesine bağlı Başköy'de doğdum. İlkokulu burada bitirdikten sonra da İnebolu'nun eski adıyla Gemiciler köyü diğer ismi de Evrenye'de Kur'an kursunda hafızlığımı tamamladım. Kişilik olarak çok yerinde duramayan ve hareketli biri olmam hasebiyle Kastamonu İmam Hatip Lisesinde okurken Yılmaz Hocam beni boks sporuyla tanıştırdı. Bir arkadaşım vesilesiyle de iller arası müsabakalara katıldım. Okulu bitirdikten sonra da 1997 yılında imam olarak göreve başladım. Görev yaptığım köylerde gençlerle kendi çapımızda spora devam ettim. Ancak imam olarak görev ve başladığım bu yıllarda musikiye de merak saldım. Musiki ile kendi çapımda uğraşlar verirken Kastamonu'da din görevlisi Fikret Kuşoğlu kardeşimin tavsiyesiyle de ney enstrümanı ile tanıştım. Onunla bir süre meşk ettikten sonra hem enstrüman çalıyor olmam hem de okuduğum Kur'an-ı Kerim ve mevlitler benim musikide daha da ileri seviyelere çıkmamı sağladı. Diyanet İşleri Başkanlığımızın açmış olduğu tashih-i huruf başta olmak üzere çeşitli kurslara katıldım ve bunları başarıyla tamamladım. Başkanlığımızın bu kurslarında Türkiye'nin değişik illerinden gelen enstrüman çalan hocalarımızla ve ud enstrümanı ile tanıştım. Kısaca kendimi geliştirmek ve yetiştirmek adına Allah'ın (c.c.) bana açmış olduğu kapıları bir bir araladım ve hâlen aralamaya devam ediyorum.

Sanattan spora, dinî derslerden hafızlık eğitimine kadar gençlere yönelik pek çok etkinlik gerçekleştiriyorsunuz. Bunlardan biraz bahsedebilir misiniz? Bu kadar şeyi yetiştirmek için vaktinizi nasıl tanzim ediyorsunuz?

Rabbime sonsuz hamdolsun ki beni böyle güzel bir meslekte istihdam etti. Görevim vesilesiyle toplumun her kesimine ulaşabiliyor ve herkesle iletişim kurabiliyorum. İmametinin dışında sanat ve sporla iştigal ediyorum olmam beni biraz daha ayrıcalıklı kılıyor. Ney üfleyerek, ud çalarak ve solist olarak katıldığım birçok mecliste cami cemaati-

min dışındaki halkla da iletişim kurmuş oluyorum. Gözümüzün aydınlığı yarınlarımız olan gençlerimizle de spor sayesinde yakın temas kuruyorum. Boks adrenalini yükselten bir spor olması hasebiyle gençlerin çok ilgisini çekiyor. Cami eksensli gerçekleştirdiğimiz faaliyetlere her sabah 05.30 – 06.00 arasında görevli olduğum camide yetiştirdiğim hafızlarımın derslerini dinlemekle başlıyorum. Derslerimizin akabinde sabah namazı sonrası kahvaltıya geçiyoruz. Daha sonra hafızlarımdan okula gidenler okula gidiyor, mezun olanlar ya da açık lise okuyanlar ise camide âdeta Kur'an kursundaymış gibi öğleye kadar hafızlık derslerine çalışıyor. Her salı ve perşembe günleri de hafızlığa çalışan öğrencilerimizin dışında, ilçemizin gençlerinden bilvesile tanıştıklarımla antrenmana giriş şartımız olan yatsı namazı sonrası boks antrenmanı yapıyoruz. Bu gençlerimizle de her cumartesi günü sabah namazı buluşmaları gerçekleştiriyoruz. Sabah namazı sonrası tesbihatımızı ve duamızı yaptıktan sonra çorba içmeye geçiyoruz. Gençlerimize yönelik faaliyetlerimizin dışında cemaatimizle ve halkımızla da çeşitli programlar yapıyoruz. Allah (c.c.) âdeta zamanı bereketlendiriyor ve bana din hizmeti yapma lütfunu bahşediyor.

İmam hatip olarak din hizmetini yerine getirdiğiniz camide Kur'an-ı Kerim'i öğretmek ve okutmaktan da ileri giderek hafızlık yaptırdığınız ve hafız olarak yetiştirdiğiniz pek çok öğrenciniz var. Görev yaptığınız caminizi âdeta

bir Kur'an kursu gibi işler hâle nasıl getirdiniz ve gençleri etrafınızda toplamayı nasıl başardınız?

Ben hafızım ve hamdolsun ki hatimle teravih kıldırabilecek bir hıfza da sahibim. Rab-bim, önce Kur'an'ın hafızı sonra da hadimi olmayı bize bahşetti. Hz. Peygamber'in, "Sizin en hayırlınız, Kur'an'ı öğrenen ve öğretendir." müjdesine nail olabilmek, en büyük dileğim. Gittiğim her yerde Kur'an öğreticek ya da ezberletecek birilerini buldum. Hatta kısa süreli olarak gittiğim Almanya'da görev yaptığım bölgede hafızlık sınıfı açtım. Hamdolsun ki o sınıfı bir tane kız çocuğumuz hafız olarak bitirdi. Cemaatim ve ilçe halkı gençlerle ilgilendiğimi bildikleri için okumayı isteyen lakin imkânı olmayan çocuklarımızı bana yönlendiriyorlar ya da meslek derslerine gittiğim okullarda tespit ettiğim çocukları, "Hafızlık yapmak ister misin? Sana çok yakışır." diye teklifte bulunuyorum. Böylelikle çocuklarımızın ellerinden tutmaya gayret ediyorum. Şu an görev yaptığım camide de hafızlığını bitiren, bitirmek üzere yarıya kadar gelmiş olan 9 öğrencim var. Bunların dışında da imamlık yapan ve hafızlığa çalışan bir de yetişkin öğrencim var. Camideki öğrencilerimizin 3 öğün yemeği ve çeşitli ihtiyaçlarını da karşılama sözümüzle de ve madden destek olan kimselerle bu hizmeti sürdürmeye çalışıyorum. Ömrümce ve gücüm yettiğince de bu hizmetin hizmetkârı olmak en büyük duamdır.

Sizin çocuklara ve gençlere yönelik gerçekleştirmiş olduğunuz bu yoğun çalışmalar ve etkinlikler camii cemaatiniz ve İnebolu ilçesinde yaşayanlar tarafından nasıl bir karşılık buldu?

Camide çocukları ve gençleri gerek hafızlık yaparken gerek müezzinlik yaparken gören cemaatimiz çok mutlu oluyor. Sabah namazı buluşmaları sonrası etrafımda halkalanan gençleri gören İnebolu halkı ve esnafı da gençlere yönelik nasıl ikramda bulunabileceklerini soruyor. Etraflarında kimsesiz ya da çeşitli sıkıntılar içerisinde olan çocuk ya da gençlerin eğitim-öğretimiyle ilgilenmemi istiyorlar. Beni hayatın içerisinde insanların hayatlarına dokunabilen bir kimse olarak görüyorlar ki bu da beni çok mutlu ediyor. Gayretimi daha da arttırmama vesile oluyorlar. ■

Öz Geçmiş

Haki Yılmaz, 1975 yılında Kastamonu'nun Doğanyurt ilçesine bağlı Başköy'de doğdu. İlkokulu köyünde okuduktan sonra Evrenye Kur'an Kursu'nda hafızlığını tamamladı. Hafızlığının akabinde Kastamonu İmam Hatip Lisesini 1996 yılında bitirdi. İmam Hatip Lisesinden mezun olduktan sonra 1997 yılında Kastamonu'nun Doğanyurt ilçesine bağlı Belyaka köyünde imam hatip olarak göreve başladı. Kastamonu Eğitim Merkezinde 2009 yılında tashih-i huruf okudu. Rize Yusuf Karali Eğitim Merkezinde de 2013 yılında tashih-i huruf rehber öğreticilik kursunu bitirdi. İlahiyat ön-lisans mezunu olan Haki Yılmaz, evli ve iki çocuk babasıdır.

MEHMET AKİF ERSOY'UN ŞİİRLERİNDE

Aile

| Musa TEKTAŞ

Aile, toplumun ve kurumların başında gelen en değerli ve köklü birimlerimizdendir. Doğal olarak her insan bir ailede dünyaya gelir, gözlerini orada açar. Aile, bireyin en vazgeçilmez değeri olur. Dünya üzerinde yaşayan insanoğlu, ailenin değerini ve önemini daha ilk günden bu yana kabul etmiştir. Bununla birlikte büyüyen, gelişen aile birtakım dış ve iç değişikliklere de maruz kalmıştır.

Sanayi toplumunda aile kurumu, fonksiyonel olarak küçülmüş ve değişmiştir. Bu değişime bağlı olarak toplumda çocuk sayısı hızla azalmış, anne baba dışında aileden amca, dayı, teyze, hala gibi ikinci derece akrabalar yavaş yavaş koparak aile de “çekirdek aileye” doğru ağırlık kazanmıştır. Bu sonuç, doğal olarak sanayi toplumunun sosyolojik doğasının kaçınılmaz bir yansımasını oluşturmuştur.

Millî Şairimiz Mehmet Akif Ersoy, ailenin işlevini şiirlerinde zaman zaman dile getirmiştir. Akif, aileye çok önemli ve vazgeçilmez bir eğitim kurumu olarak bakmaktadır. Ona göre toplumdaki eğitim seferberliği önce aileden başlamalıdır:

“Bu cehalet yürümez; asra bakın asr-ı ulum!

Başlasın terbiyeniz, ailelerden oğlum”

Mutluluğun merkezi ve iyi geçinmenin esas ortamı olan aile; anlayan için bulunmaz bir sıcak yuvadır. Dünyada insan en çok aile ortamında sevinç içerisinde bulunur. Ancak bunu anlayan ve kıymetini bilenler bilebilir:

“Hayat-ı aile isminde bir maişet var;

Saadet ancak odur... Dense hangimiz anlar?

Hayat-ı aile dünyada en safalı hayat,

Fakat o âlemi bizler tanır mıyız hiç? Heyhat!”

Akif aşağıdaki şiirinde, çocuğun ailenin ilk meyvesi, ilk göz ağrısı olduğunu söyler. Çocuğa ilk eğitimin, manevî aşının burada verileceğini belirtir. Geçmişten ibret alarak ayrılıktan yana değil, birlikten yana olan insan yetiştirmenin önemine işaret eder. Böylece güzel geleceği inşa etmenin mümkün olacağını beyan eder. Toplumun ve geleneklerimizin güzel değerlerini çocuklarımıza ailede veririz. Millî terbiye, görgü kuralları bu sıcak ortamda gönüllere nakşedilir. Akif, tek çıkar yolun Allah’a dayanan, çalışan, hikmetlerden beslenen, gelecekle ilgili düşünceleri olan bir nesille tezahür edeceğine vurgu yapar:

“Mazideki hicranları susturmaya başla;

Evladına sağlam bir emel mayesi aşla,

Allah’a dayan, sa’ye sarıl, hikmete ram ol...

Yol varsa budur, bilmiyorum başka çıkar yol.”

Ailenin önemli ve tartışılmaz fonksiyonlarından birisi de çocuğa İslam dininin öğretilmesidir. İstiklal Şairimiz, dinî bilgilerin küçük yaşlarda çocuğa kazandırılmasının ailede rol model ebeveyn vasıtasıyla olduğunun önemi üzerinde durur. Akif, dinî eğitim hakkında babasının nasıl bir yol izlediğini şöyle ifade eder:

Aileleri felakete sürükleyen, toplumları da hastalıklı kılan ortamları zararlı kabul eder Akif. Uyanık olmak, dikkatli olmak gerekir diye toplumu uyarmayı da ihmal etmez. Akif, erkek ve kadının aile içinde beraber hareket etmesi gerektiğine de işaret eder.

*“Sekiz yaşında kadardım. Babam gelir “Bu gece,
Sizinle camiye gitsek çocuklar erkence.
Giderseniz, gelin amma namazda uslu durun;
Meramınız yaramazlıksa işte ev, oturun!”
Deyip alırdı beraber benimle kardeşimi.
Namaza durdu mu, haliyle koy verir peşimi
Dalar giderdi. Ben artık kalınca azade,
Ne âşıkane koşardım hasırlar üstünde!”*

Akif, vatan sevgisi, millet için çalışmanın önemi gibi millî ve manevi değerlerin çocuğa ailede verilmesini çok önemli görür. Aile ile manevi değerler arasında sıkı bir bağ kurarak mukaddes değerlerin temelini ancak ailede atıldığını, bu duygudan yoksun kalplerin hayırsızlık taşıdığını dile getirir:

*“Vatan muhabbeti, millet yolunda bezl-i hayat;
Hülasa, aile hissiyle cümle hissiyat;
Mukaddesatı için çırpınan yürekte olur.”*

Akif, aileyi sıkı korunması gereken bir kurum kabul eder. Aile kurumu da dışarıdan gelecek olumsuz etkilerden mutlaka korunmalıdır. Yoksa aile felç olur. Toplumu besleyen ana damar kurur. Ailenin öncelikle bireyi ve toplumu koruyan ve kollayan bir özelliği vardır. Her türlü kontrolsüz yenilik aileye sirayet ederse aile değer üretmez, hastalıklı hâl alır. Doğal olarak da aile çürümeye, içten içe çökmeye başlar. Aile kurumu düşerse yeniden ayağa kalkması çok zordur. Aile kurumu öyle rastgele değişiklikleri kabul edemez. Bozulur gider:

*“Biz ki her mevcudu yıktık, gayesiz bir fikr ile
Yıkmadık bir şey bıraktık... Sade bir şey: Aile.
Hangi bir bünyanı mahvettik de ıslah eyledik?
İşte viran memleket... Her yer delik, her yer deşik!
Bunların tamiri kabil... Olsa ciddiyet, sebat;
Lakin Allah etmesin, bir düşse şayet, ailat
En kavi kollarla hatta kalkamaz, imkânı yok.”*

Akif, aile konusunda bir değişiklik yapılmasına şiddetle karşı çıkar. Çünkü ona göre aile, toplumun düzenini, birliğini, huzurunu sağlayan en önemli kurumlardan biridir. Akif, aileyi toplumun birliğini, dirliğini, huzurunu sağlayan temel değerlerin merkezi olarak görür. Bugüne geldiğinde ise aileye sürekli farklı görevler yüklenmekte, değişen fonksiyonu karşısında ailenin değer ve önemi her geçen gün artmaktadır. Sanayileşmenin getirdiği yenilikler, aynı zamanda aileye karşı birçok sorun da üretmektedir.

Aileleri felakete sürükleyen, toplumları da hastalıklı kılan ortamları zararlı kabul eder Akif. Uyanık olmak, dikkatli olmak gerekir diye toplumu uyarmayı da ihmal etmez. Akif, erkek ve kadının aile içinde beraber hareket etmesi gerektiğine de işaret eder. Akif, asıl sunmak istediği mesajını şu mısralarda, tavana yuva yapmış kırlangıçlar ile vermektedir:

*“Tavanın pervazı altındaki toprak yuvadan,
Bakıyor bunlara, yan yan, iki çift ince nazar:
Ya sizin bir yuvanız yok mu? diyor anlaşılan,
Dişi erkek çalışan yavrulu kırlangıçlar..”*

İnsan, yapısı gereği görerek öğrenir. Akif bu şiirinde, kırlangıç yuvasını insanın ailesine benzetir. Erkek dişi ayrımı yapmadan çalışmalarını insan için ibretlik bir örnek olarak sunar. Ailedeki sadakati, bağlılığı, bir arada olma gerekliliğini ve önemini bu metafor üzerinden anlatır. Dua ve niyazlarla ailenin ve bütün inanan gönüllerin korunmasına işareti olan şiiri de dua mahiyetindedir:

“Ya İlahi bize tevfikini gönder!

-Âmin!

Doğru yol hangisidir, millete göster!

-Âmin!

*Ruh-i İslam'ı şedaid sıkıyor, öldürecek
Zulmü tedip ise maksud-i mehibin gerçek,
Nara yansın mı beraber bu kadar mazlumîn?
Bî-günahız çoğumuz... Yakma İlahi!*

-Âmin!

*Boğuyor âlem-i İslam'ı bir azgın fitne;
Kıtalar kaynayarak gitti o girdap içine
Mahvolan aileler bir sürü masumundur;
Kalan avarelerin hali de malumundur.
Nasıl olmaz ki tezelzül veriyor Arş'a enin?
Dinsin artık bu hazin velvele ya Rab*

-Âmin!

*Müslüman mülkünü her yerde felaket vurdu;
Bir de bu toprak kalıyor dinimizin son yurdu.
O da çiğnendi mi, çiğnendi demek Şer'i mübin;
Hâk-sâr eyleme ya Rab onu olsun.*

-Âmin!

NUR SURESİ

Doç. Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Nur suresi, Kur'an-ı Kerim'deki sıralamada yirmi dördüncü sure olup, 64 ayetten oluşmaktadır. Beni Mustalik Gazvesi'nin ardından hicretin 5. (m. 626-27) yılının sonlarında Medine döneminde Haşr suresinden sonra nazil olmuştur. Allah Resulü'nün (s.a.s.) Mustalik kabilesine karşı giriştiği seferle ilgili tarihî olaylara ilişkin yapılan muhtelif atıflar surenin bu süreçte vahyedildiğini teyit etmektedir. Dolayısıyla surenin, söz konusu seferde geçen olaylar ve bu çerçevede Hz. Aişe validemize münafıklar tarafından atılan iftira sebebiyle indiği anlaşılmaktadır. (İbn Aşur, *et-Tahrir ve't-Tenvir*, Tunus: 1984, 18/139, 140.)

Nur suresi adını, Allah'ın gökleri ve yeri aydınlatan nurunu tasvir eden 35. ayetten alır. İlgili ayette bu husus şu şekilde ifade edilmiştir: "Allah göklerin ve yerin nurudur. O'nun nurunun misali, içinde kandil bulunan bir kandiliktir. Kandil bir cam içindedir, cam inciye andıran bir yıldızdır; (bu kandil) doğuya da batıya da ait olmayan, yağmur neredeyse ateş dokunmasa bile ışık veren mübarek bir zeytin ağacından yakılır. Nur üstüne nur. Allah nuruna dilediğini kavuşturur..." (Nur, 24/35.)

Nur suresinde genel hatlarıyla birey, aile ve toplumsal yaşam açısından uyulması gereken kurallara değinilmiş; İslami değerlere bağlı güçlü bir aile ve toplum yapısının oluşturulması için takip edilmesi gereken ahlaki ilkelere vurgu yapılmıştır. Bu bağlamda surenin büyük bir bölümünde kadın ve erkek ilişkileri ile bu ilişkilerde riayet edilmesi gereken çeşitli hükümlere ve ahlaki prensiplere işaret edilmiştir. Zina ve zina iftirası hususunda bazı hükümler de içeren surede, müminlerin annesi Hz. Aişe'ye yönelik "İfk" hadisesine işaretin yanı sıra, olayın meydana getirdiği etkiler, bu konuda yapılan nasihat, kınama ve uyarılarda bulunulmuştur. İffetli kadınlara zina iftirasının kötülüğü ve cezası gündeme getirilerek bunun üzerinden Müslümanlar şiddetle uyarılmıştır. Ayrıca sosyal hayatın kurallarından olarak evlere nasıl girilmesi gerektiği, iffet ve hayâya nasıl azami dikkat edileceği, Müslüman erkek ve kadınların karşı cins karşı gözlerine nasıl sahip olacakları, nasıl örtünecekleri, evlerde ebeveynin ve çocukların nasıl davranacakları, nelere dikkat edecekleri ortaya konulmuştur. Hidayetiyle Rab-bimizin nasıl nur olduğu, O'nun ayetleri saye-

sinde müminlerin nasıl aydınlık bir dünyanın, bu ayetlerden mahrum yaşayan kâfirlerin ise nasıl karanlık bir dünyanın insanı oldukları anlatılmıştır. Bunun yanında iman, küfür ve nifakın hayattaki yansımaları ele alınmıştır.

Nur suresi, ayetlerinin Allah tarafından indirildiğini ve müminlerin bu suredeki öğüt ve emirleri düşünüp dikkate alarak yaşamaları gerektiğini vurgulayan ifadelerle başlar. Ardından zinanın birey, aile ve toplum üzerindeki olumsuz etkilerine işaret edilerek, müminlerin bu konuda hassasiyet göstermelerinin gerekliliği vurgulanır. Bu bağlamda zina fiiline ilişkin hükümlere ve bu konuda dikkat edilmesi gereken hususlara yer verilir. Sonrasında eşler arasında zina suçlamalarının çözümüne dair açıklamalar yapılır. (Nur, 24/1-10.) Daha sonraki ayetlerde Benî Mustalik Gazvesi'nden dönüş sırasında, ihtiyaç sebebiyle geride kalan ve bir sahabinin yardımıyla orduya yetişen Hz. Aişe'ye yönelik iftira (İfk hadisesi) ele alınır ve bu olayın "büyük bir iftira" ve günah olduğu vurgulanır. (Nur, 24/11-22.) Münafıklar tarafından ortaya atılan bu iftiranın amacı, henüz beş yıllık geçmişi olan Medine İslam toplumunun iç huzurunu bozmak ve Müslümanlar arasındaki güveni zedelemektir. Tefsirlerde 22. ayette zikredilen durumun Hz. Ebubekir'in başından geçen bir hadise ile irtibatlı olduğu anlatılır. Kızına atılan iftira ve ardından yayılan dedikodular nedeniy-

le büyük üzüntü yaşayan Hz. Ebubekir'den, bu eyleme karışan yakınlarını affetmesi istenir. Bu affedicilik davranışının, Allah'ın affını ve rızasını kazanmanın bir vesilesi olacağı belirtilir. (M. Kamil Yaşaroğlu, "Nur Suresi", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 33/247.) Akabindeki ayetlerde, iffetli kadınlara zina iftirasında bulunup bunu yaymaya çalışanların büyük bir günah işledikleri belirtilir ve bu kimselerin dünyada ve ahirette büyük cezaya maruz kalacakları bildirilir. Devam eden ayetlerde, başkalarının evine girip çıkarken uyulması gereken kurallar ile mahrem olmayan kadın ve erkeklerin birbirlerine karşı davranışlarında riayet etmeleri gereken ilkeler ele alınır. (Nur, 24/23-29.)

Ailenin korunabilmesi için vazgeçilmez şart eşlerin gözlerinin dışarıda olmaması, karşılıklı sadakat, güven ve iffettir. Kur'an, aileyi korumak amacıyla iffet ve sadakati öngörmüş ve bunları güvence altına almak ve korumak için yalnızca zinayı değil, insanı zinaya sürükleyen her türlü davranışı da yasaklamıştır. Surenin bu bölümüne kadar ele alınan zina ve iffetle ilgili iftiraların cezası, lanetleşme tedbiri, namus konularında dedikodu yapmanın yasaklanması, ahlaksızlığa karşı kayıtsızlığa yol açabilecek davranışların eleştirilmesi, izinsiz başkasının evine girmenin yasaklanması gibi hükümler, hep iffet ve ailenin korunmasına yönelik tedbirlerdir. (*Kur'an Yolu Tefsir*, 4/68, 69.) Bu doğrultuda, surenin 30 ve 31. ayetlerinde hem

erkeklerle hem de kadınlara yönelik bazı önemli ilkeler getirilmiş ve onları ahlaka aykırı davranışlardan uzak durmaya yönelten emirler verilmiştir. Bu çerçevede, 30. ayette erkeklerle, gözlerini haramdan sakınmaları ve iffetlerini muhafaza etmeleri emredilmiştir. Benzer şekilde, 31. ayette kadınlara da gözlerini haramdan sakınmaları, iffetlerini korumaları gerektiği öğütlenmiştir. Ayrıca, kadınlara ziynetlerini, istisna edilen kişiler dışında kimseye göstermemeleri ve başörtülerini; saçlarını, başlarını, boyun ve gerdanlarını iyice örtecek şekilde yakalarının üzerine salmaları yükümlülüğü getirilmiştir. Devamındaki ayetlerde ise toplumun temel yapı taşı olan ailenin kurulmasının tek meşru yolu olarak evlilik tavsiye edilerek toplum hayatında iffetli davranışların hâkim kılınması gerektiği vurgulanır. Bu bağlamda evlilik çağına gelip de yoksulluk yüzünden evlenemeyen kimselerin evlendirilmesi teşvik edilmiş, evlenme imkânı bulamayanların ise sabredip iffetlerini korumaları tavsiye edilmiştir. (Nur, 24/32-34.)

Surenin bundan sonraki kısmında iman, küfür ve nifak konularına temas edilir. Bu bağlamda 35. ayette mecazi bir anlatımla Allah'ın göklerin ve yerin nuru olduğu ifade edilerek O'nun ilahi hidayetine, ilim ve amele yönlendirmesine (*Tefsiru'l-Fahri'r-Razi*, Beyrut: Daru'l-Fikr, 1981, 23/224.) vurgu yapılır. Bu şekilde, Allah'ın varlığı ve yaratması sayesinde varlığımızın anlam kazandığı, O'nun bil-

gisi ve bilgilendirmesi ile karanlıktan aydınlığa çıkıp doğru yolu bulduğumuz, bir benzetme ile ifade edilir.

Devamındaki ayetlerde müminlerin ticaret ve dünyevi işlerde çalışmaları da bu durumlarının onları Allah'ı anmaktan, namazı hakkıyla kılmaktan ve zekât vermekten alıkoymadığı ifade edilir. Çünkü bunların sorumluluk duygusu ve ahiret kaygısını taşıdıkları bildirilir. Buna karşılık inkâr yolunu seçenlerin üzücü durumu, insan hayatından ve tabiat olaylarından misallerle açıklanır. Kâinattaki düzenin işleyişine yapılan göndermelerle Allah'ın varlığı, birliği ve mükemmel sıfatları vurgulanarak Allah'ın yarattığı tüm varlıkların, O'nu yücelttiği ve tesbih ettiği anlatılır. Ardından her şeyin mutlak sahibinin Allah olduğu ve nihayetinde her varlığın dönüşünün O'na olacağı hatırlatılır. (Nur, 24/36-46.) Sonraki ayetlerde, insanların inançlarının samimiyetine göre ortaya koydukları davranışlar ayrıntılı bir şekilde detaylandırılarak Allah ve Resulü'ne olan itaatleri, teslimiyetleri ile ilahi hüküm ve adalete rıza gösterip göstermedikleri karşılaştırılmalı ele alınır. Bu bağlamda münafıkların ikiyüzlü tavırlarına değinilerek onların Allah'a ve Peygamber'e itaatte samimi olmadıkları, kendileri hakkında hüküm verilmek istendiğinde yüz çevirdikleri vurgulanır. Gerçek müminlerin ise Allah'ın ve Peygamberin emir-

Nur suresinde genel hatlarıyla birey, aile ve toplumsal yaşam açısından uyulması gereken kurallara değinilmiş; İslami değerlere bağlı güçlü bir aile ve toplum yapısının oluşturulması için takip edilmesi gereken ahlaki ilkelere vurgu yapılmıştır. Bu bağlamda surenin büyük bir bölümünde kadın ve erkek ilişkileri riayet edilmesi gereken çeşitli hükümlere ve ahlaki prensiplere işaret edilmiştir.

lerine tam bir bağlılık ve içtenlikle itaat ettikleri, her durumda Allah ve Resulü'nün hükmüne boyun eğdikleri vurgulanır. (Nur, 24/45-57.)

Surenin son kısmında yer alan ayetlerde ev adabına ilişkin bazı hususlara temas edilir. Ayrıca evdeki çocukların da diğer aile üyelerinin odalarına ve özel alanlarına girip çıkarırken uyacakları davranış kuralları belirtilir. Böylece ev içindeki mahremiyetin korunması ve bireylerin özel alanlarına saygı gösterilmesi gerektiği üzerinde durulur. (Nur, 24/58-62.)

Surenin son ayetlerinde ise (Nur, 24/62-63.) müminlerin toplumsal görev ve sorumluluklarını nasıl yerine getirmeleri gerektiğine değinilerek Hz. Peygamber'e karşı uymaları gereken edep kurallarına işaret edilir. Toplumsal meselelerde, özellikle Allah Resulü ile birlikte önemli bir toplantıda bulduklarında izin istemeden ayrılmamaları emredilir. Ayrıca Hz. Peygamber'e herhangi bir kişiye hitap ediyormuş gibi hitap edilmemesi istenir, Resulüllah'ın emirlerine muhalefet edenlerin elem verici bir azaba uğrayacağı hatırlatılır. Sure, göklerde ve yerde olan her şeyin Allah'a ait olduğunu, O'nun her şeyi bildiğini, dünyada O'nun irşad ve hidayetine kulaklarını ve gönlünü kapatanlara ahirette bütün yapıp ettiklerinin haber verileceğini bildiren ayetle sona erer. (Nur, 24/64.) ■

Tahammül “edilir.”

Tahammül “gösterilir.”

Tahammülsüz olmanız hoş karşılanmaz.

Tahammül, sizi insan kılar; dünya hayatının, canınızın ve teninizin “çekilir” olduğunu hatırlatır size. Tahammülsüzsünüzse imtihandan geçemezsiniz.

Tahammülde mecburiyet yoktur; isterseniz, gücünüzün yetmediği noktada tahammül etmezsiniz. Omzunuzdaki yükü atarsınız.

Kelimeyi “eski” bulup sözlüklere gönderen “katlanmak” fiili, tahammülün yanında kırılğan kalır. Katlanırken kırılır; tahammüle göre daha cılız, daha çığırta durur.

Oysa tahammül taşıdığı/katlandığı şeyi bir “yük” olmaksızın çıkarır, bir anlam derinliğine dönüştürür.

“Ya tahammül ya sefer” deyip kurtulamayız, “sefer” de bir tahammülü gerektirir.

Tahammülün sorumluluğu, katlanma/k/tan katbekat fazladır.

Katlanmak “ezik”, “tahammül” dirençli kılar.

Dünyaya alışmamız bir tahammül hikâyesidir; dünya da bize tahammül eder.

Kelimenin “ıstılah” manası çok eskilerde kalmış olsa da tahammül eşyayı ve evreni kavramamızı sağlar. İstılah demişken: Hadis rivayet edenlerden dinleyip, yazıp, hiçbir değişiklik yapmadan talebelerine aktaranların yaptığı bu işe “tahammül” denirdi.

Bir hafız tahammüllüdür; kitabı taşımaktadır çünkü.

Hafızamızda ne varsa tahammül dairesindedir.

Buraya kadar okumaya tahammül ettiğiniz için teşekkür ederiz.

Sözü Şeyh Galib’e bırakalım:

“Yokmuş bir aha ey gül-i rana tahammülün

Bağrın ne yaktın ateşi hasretle bülbülün”

TAHAMMÜL

AHŞABIN ŞAHESER HÂLİ

Kündekârî

Rıza-i ilahiye esas alarak i'lâ-yı kelimetullah yolunda yürürken kalıcı eserler bırakmanın adıdır geleneksel İslam sanatları. Medeniyetimizde ulvi bir gayeye baş koymanın nihayetinde, daima ulvi bir sanat dalı zuhur etmiştir. Özgünlük, zarafet, madde ile beraber mana barındıran fevkalade ihtişamda bir sanat eseri oluşturmak, ecdadın kalplerinde yanan iman ateşinin şualarıdır. Hayatı güzelleştirmek, eşyaya suret vermek ve bir medeniyet inşa etmek misyonu ise kemiyeti değil keyfiyeti esas alır. Hayatın merkezinde yer alan geleneksel İslam sanatları, kaliteden ödün verilmeden icra edilen şaheserlerin adıdır. Asırlar geçse de unutulmaz onlar. Öyle ki zaman nehri silmeye güç yetiremez izini. Hatta gün geçtikçe arınır, berraklaşır. İdrak edenleri hayrette bırakır.

Geleneksel İslam sanatları içinde nadide parçalarıyla görenleri hayran bırakan, belki de en ziyade hayret uyandıran kündekârî, sekizgen, beşgen, yıldız gibi geometrik şekillerde kesilmiş küçük ahşap parçalarının çivi ve tutkal yardımı olmaksızın, yalnızca birbirleri-

ne geçirilmeleriyle elde edilen dekoratif amaçlı bir doğramacılık tekniğidir. Böylece nem ve ısı değişikliği sebebiyle yekpare ağaç levhalarda görülen eğrilme ve çarpılmalar önlenir. (Erdem Yücel, "Kündekârî", *TDV İslam Ansiklopedisi*, c.26, s.553-554.)

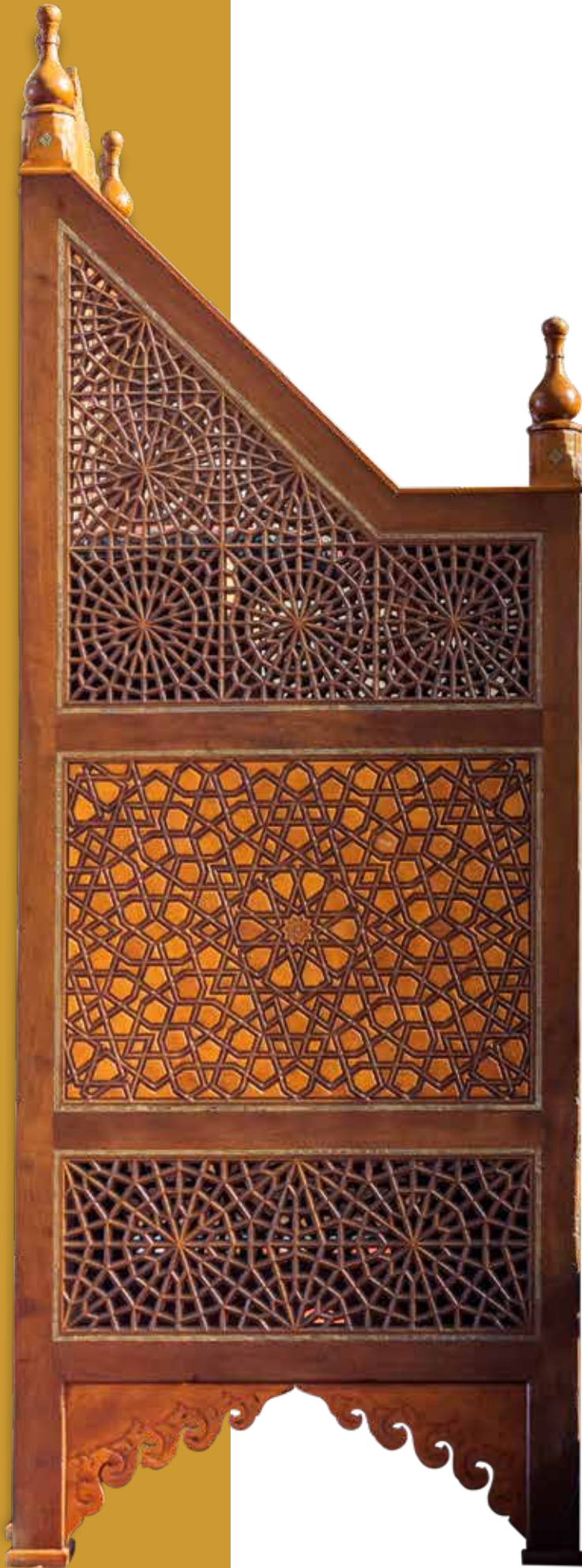
Sabırdan müteşekkil bir eserdir kündekârî. İlk hendese, matematik ilimlerinden istifade ederek hassas ölçülere dayanan bir plan yapılarak çizim tamamlanır. Ardından ince işçilikle parçalar hazırlanır. Uyum, ahenk, bütünlük kündekârînin vazgeçilmez unsurlarıdır. Kâinatta görünen hassas ölçüler, mihenk olmuştur bu sanata ve tefekkürî bir bakış açısı ile nazar eylemek ilham vesilesidir kündekârî. Yekpare duruşunda aşikâr heybet, icrası esnasında her bir parçasında görünen itina ve gayret insanda hayretler uyandırır. Atomlardan müteşekkil eşyanın vücudunu çağrıştırır.

İslam kültüründe hayvan ve insan figürlerine karşı mesafeli tutum neticesinde ortaya çıkmış "arabesk" olarak adlandırılan, geometrik ve bitkisel süslemenin bir arada kullanıldığı, sonsuza giden karmaşık ve anlaşılması zor olan süs-

lemeler, görenlerde hayranlık uyandırmasının yanı sıra, nice pozitif bilimlerin de etkisiyle oluşturulmuş üstün bir bilgi birikimini gerektiren fevkalade çizimlerdir. Bu yönüyle de kündekârî diğer sanat dallarından ayrılıp açık ara fark oluşturur. (Eryılmaz, Halil İbrahim, Bahar Selimgil. "İslam Eserlerinde Kullanılan Altıgen Tabanlı Geometrik Desenlerin Çözümlemesine Yönelik Yeni Bir Yaklaşım" *Mizânü'l-Hak: İslami İlimler Dergisi*, 12 (Haziran 2021): 217-254.)

Bursa Ulu Cami'nin minberi, kündekârînin en dikkat çeken örneklerindedir. Hâlâ tam olarak sırrı çözülememiş bu kıymetli sanat eseri, kündekârînin imanı, ilmi ve bilgeliği noktasında hayret uyandıran ipuçları vermektedir.

Müslümanlar için de nice nasihat saklıdır kündekârî sanatı ile icra edilen bir eserde. Bir olmak, farklılıklara rağmen ayrışmamak, uyum sağlamak, kendi gibi olmasa da yekdiğeri, onu farklılığına rağmen kabul edip kucaklamak ve birlikten kuvvet bulmak mesajları okunur sanatın çehresinde. Kur'an-ı Azimüşşan'da geçen, "Hep birlikte Allah'ın ipine (Kur'an'a) sınımsız sarılın. Parçalanıp bölünmeyin..." (Âl-i İmran, 3/103.) ayeti de

müminlere birliği emrederken “işittik ve itaat ettik” diyen ecdadın sanatlarına yansımaları görülür âdeta künde-kârî sanatında. Zira insan nice kıymetleri taşısa da üzerinde, ayrıldığında, dağıldığında fark edilmez olur. Bir olmanın mukavemeti kaybolur. İslam birliğini gaye edinmek ise müminleri selamete kavuşturur.

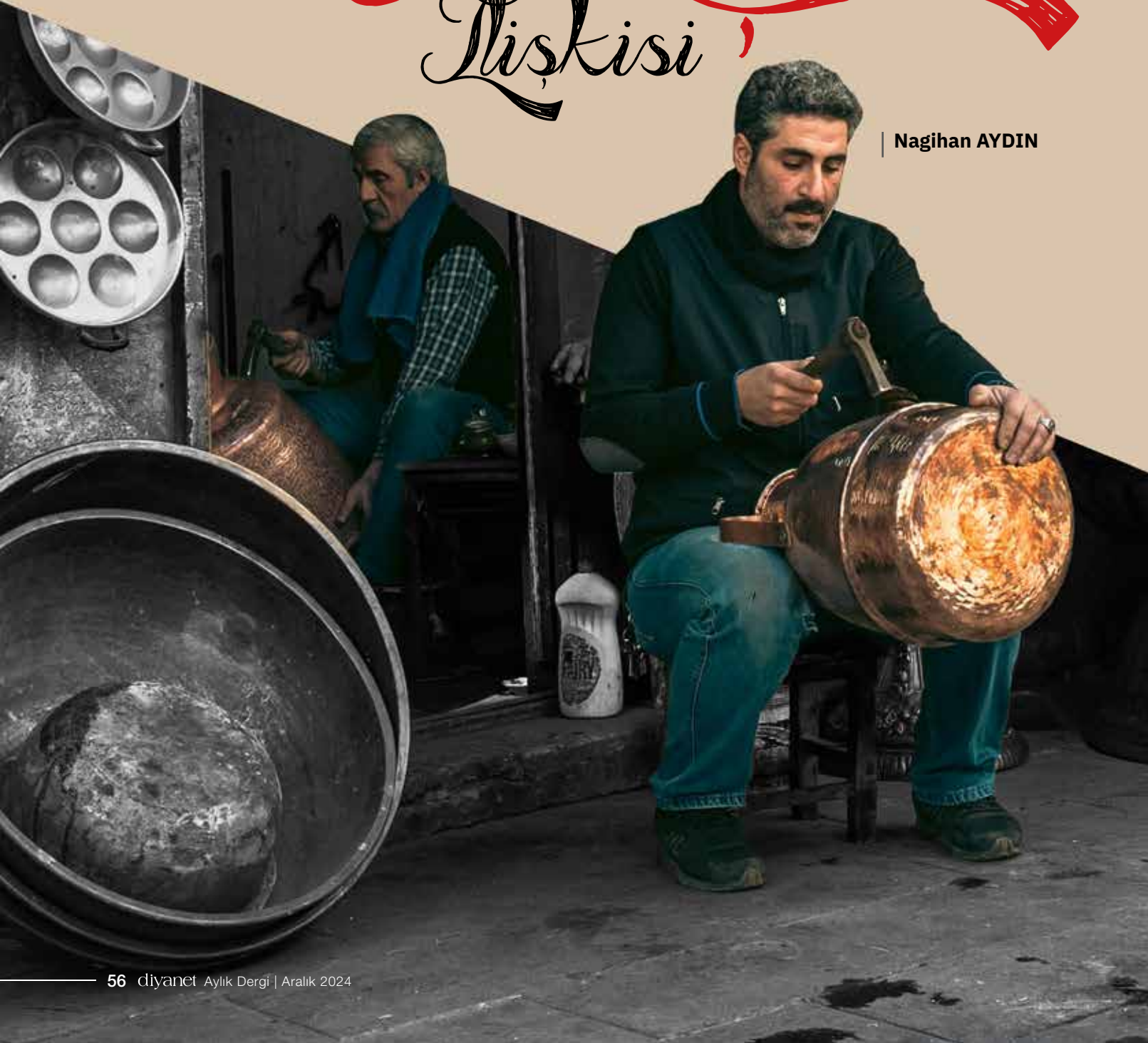
“Müminler birbirlerini sevmekte, birbirlerine acıtmakta ve birbirlerini korumakta bir vücuda benzerler. Vücudun bir uzvu hasta olduğu zaman, diğer uzuvlar da bu sebeple uykusuzluğa ve ateşli hastalığa tutulurlar.” (Buhari, Edeb, 27; Müslim, Birr, 66.) hadisi ne kadar da manidardır. Kardeşinin ayakta kalması güç bulması için yardımına koşmak, onunla kuvvet bulmak sırrı saklıdır Resulü Allah’ın bu sözünde. Künde-kârî sanatı da unutulmaz bir tablo olup Resul-i Zîşan’ın hayat bahşeden sözlerini haykırır. Âdeta “Sadakte ya Resulallah” der. Birliğin güzelliğini resmeder.

Hakikat odur ki künde-kârî sadece bir sanat değildir, künde-kârî yaşanılabilir bir hayatın resmidir. Bir araya gelmenin, bir olmanın güzelliği okunur yüzünde. Çünkü bir olana müteveccih olup yaratılanı yaratanı ötürü sevmek güzel kılar insanı ve âlemi. Teraküm eden parçalardan icra edilen bu sanat eserleri ibretlerle doludur, tıpkı harflerden müteşekkil bir öğretici metni gibi. Bu sanatı ve bize kazandırdıklarını anlamak, yaşamak ve yaşatmak duasıyla... ■

BİR KÜLTÜR AKTARIMI OLARAK

Usta-Cırak İlişkisi

| Nagihan AYDIN

Hayatin kendine özel birikimleri var. Doğduğumuz andan itibaren çevremizle kurduğumuz ünsiyetin bizler için önemi hayli büyük. İçinde yaşadığımız evin, alışveriş yaptığımız sokağın, oyun oynadığımız arkadaşlarımızın penceresinden bakarız ilkin. Ardından eğitimle başlayan uzun soluklu yolda yepyeni meraklarla yürür, çeşitli rollere sahip oluruz. Sorumluluklarımızla birlikte heybemizde birikenler aynı paralellikte artış gösterir.

İnsan sorumluluk sahasında ortaya koyduğu davranışlarıyla kendi hayat dilimine etki ederken gelecek nesillerin oluşmasına da katkı sunan bir formdadır. Dışarıdan bakıldığında bu yapı aslında bize bir çığ görüntüsünü hatırlatır. Böyle olmasındaki en önemli etken ise katlanarak yoluna devam eden canlı bir yapının varlığıdır. Bu yapı aklımıza kuşkusuz kültür ve bileşenlerini getirir.

Sosyal bilimler için kültür, “yeryüzünde beşeri hayatın başlangıcından bu yana insanoğlu tarafından üretilmiş her şey”, bir birey veya topluluğun tarzını biçimlendiren örf, âdet, gelenek ve görenek ile alışkanlıklar, davranışlar ve inançlar toplamı olarak ifade edilir. (*Sosyal Bilimler Sözlüğü*, s. 185.)

Kültürün temel ana bileşenleri maddi ve manevi olmak üzere birçok alanı kapsayan geniş bir yelpazeye sahiptir. Ayrıca felsefe sözlüğünde kültür, “insan toplumunun sosyal olarak kuşaktan kuşağa aktardığı maddi ve maddi olmayan ürünler bütünü, sembolik ve öğrenilmiş ürünler ya da özelliklerin toplamı olarak ifade edilir. (*Felsefe Sözlüğü*, s. 273.)

Kültürel açıdan ele alınan her konu, dilden tarihe, felsefeden sanata, gelenek ve görenekten millî ve dünya görüşüne uzanan bir perspektifle incelenebilir. İnsanoğlu olarak temelde sahip

Kültürel açıdan ele alınan her konu, dilden tarihe, felsefeden sanata, gelenek ve görenekten millî ve dünya görüşüne uzanan bir perspektifle incelenebilir. İnsanoğlu olarak temelde sahip olduğumuz yeteneklerimiz ve doğuştan öğrenmeye açık yaratılışımız, kültür unsurlarından her biriyle iç içe olmayı beraberinde getirir.

olduğumuz yeteneklerimiz ve doğuştan öğrenmeye açık yaratılışımız, kültür unsurlarından her biriyle iç içe olmayı beraberinde getirir. Bu hem öğrenme hem de öğretme faaliyetlerini içeren bir kültür tanımını olabilir. Ayrıca insan için kültür, kendinden önceki dönemden miras alınan ve gelecek nesillere aktarılan birikim olarak görülmelidir. Birey ve toplumun istek ve beklentilerine uygun olarak gerçekleşmesi beklenen bu süreç oldukça önemlidir.

Sanat ve zanaat, toplumların maddi ve manevi birikimlerini yansıtan kültürel birer aynadır. Öyle ki bir sanat eserinde yaşadığımız çağın estetik gelişiminin yanı sıra, ortaya konulduğu dönemin ve o güne kadar geçirdiği bütün evrelerin izlerini görmek mümkündür. Sanat ve zanaat, toplumda tarafsız bir gözle geçmiş ve şimdinin dinî, edebî, mimari gibi pek çok sosyal ve ruhsal ihtiyaçlarının karşılığını ortaya koyar. İki toplumsal alanın kuşaktan kuşağa aktarılmasında da usta-çırak ilişkisi önemli bir yer tutar.

Kültür bir millet için dil ile ifade edilen sözlü ve yazılı şeylerin toplamı olarak kabul edilir. Dilin sözlü ve yazılı olarak kullanımıdaki gösterilen hassasiyet bu açıdan çok önemlidir. Önceki yıllarda yazılan ve söylenen edebî eserler günümüzde bizler için birer kılavuzdur. Bu anlamda kültür taşıyıcılığı olarak adlandırılan usta-çırak ilişkisi edebiyatta, sanatta, mimaride ve bir zanaatın akta-

rılmasında oldukça önemli konumdadır. Özellikle edebiyatımızda yer alan “Âşık edebiyatı” usta-çırak ilişkisinin nefes alıp verişlerini anlamamızda büyük rol oynar. Anadolu’da gezip gördüğü yerlerdeki dağlar, ovalar hatta ırmaklar güzelliğiyle âşıkların gönül kabında harmanlanıp şiiire dönüşürdü. Âşık Veysel, Karacaoğlan, Köroğlu, Dadaloğlu gibi niceleleri bu terkiyle yetişmiş isimlerdi. Bu anlamda âşıkların uğradığı yerlerde var olan kültürel öğeleri yetiştirdikleri çıraklarla yaşayan bir yapıya dönüştürmesi de kültürel aktarımın bir safhasını oluşturmuştu.

Zanaatı bütün incelik ve detaylarıyla öğrenmiş olan, kendi başına onu uygulayabilen kimselere usta denilmesi, onların bu mertebeye gelmede geçirdikleri evreleri anlamamızı mümkün kılar. Toplumlar için oksijen mahiyetinde olan ustalık mertebesi, gelecek kuşaklar için yetiştirdikleri çıraklarıyla canlılık ve devamlılığın adı olmuştur. Usta yanına aldığı çırağının eğitimini, ortaya koyduğu zanaatının bütün detaylarını bir süre yanında onu takip etmesi, dikkatlice gözlem yapması süreciyle başlatırdı. Ardından ustasının geçirdiği eğitim safhalarını bizzat kendisi de tatbik etmek suretiyle aldığı icazetin hakkı olan öğrencilerine kendine özgü kısımları da ekleyerek bu aktarımı sağlardı.

Usta ve çırak ilişkisi mimaride de etkileri uzun süren kültür aktarım sürecidir. Ortaya konulan mimari eserlerin

sahipleri sanatını aktaracağı öğrencilere apayrı bir özen göstermiştir. Sadece Anadolu’da değil gittikleri ya da gidemedikleri uzak beldelerde de çırakları sayesinde eser bırakabilmişlerdir. Nitekim Mimar Sinan’ın ülkemizde çeşitli şehirlerde yer alan eserlerinin yanı sıra öğrencilerinin de hem yaşadıkları coğrafyada hem de farklı ülkelerde eserlerini görmek mümkündür. Davut Ağa, Sinan’ın önemli çıraklarından olup bir dönem baş mimarlık görevini de üstlenmiştir. İstanbul Mehmet Ağa Külliyesi, Sinan Paşa Külliyesi ortaya koyduğu önemli mimari başarıların bazılarıdır. Yine öğrencilerinden Mimar Hayrettin tarafından 1557-1566 yılları arasında Bosna Hersek’te inşa edilen Mostar Köprüsü hâlâ görenlerin ilgi odağı olmayı başarır. Öğrencileri tarafından yaşatılan ve aktarılan mimarideki sanat ve estetik üslup Mimar Sinan’ın yetiştiği topraklarda yer alan kültür bileşenlerinin de bir yansımasıdır. Bu hâliyle ustanın mahareti çırağında ortaya çıkar ve usta adını kendi yapıtlarının yanı sıra öğrencilerinin ayak izlerinin ulaştığı yerlere kadar da götürürdü diyebiliriz.

Türk İslam sanatlarında hocadan alınan icazetle sanat eserleri ortaya koymak esastır. Yıllarca süren usta-çırak eğitiminin görüldüğü bu sanat türleri öğrencisinin künyesinde hocasına bir atıftır. Özellikle hat, tezhip, minyatür gibi sanatların temelinde yer alan bu ilişki sağlıklı bir kültürel yapının oluşması ve devam

etmesine büyük katkı sağlamıştır. Hat sanatının başta gelen isimlerinden biri olan Şeyh Hamdullah, yine hocası Yesarizade İzzet Efendi tarafından yetiştirilen Kazasker Mustafa İzzet Efendi bu sanatın incelik ve eşsizliğinin günümüze kadar ulaşmasına vesile olacak öğrenciler yetiştirmiştir. Özellikle Kazasker Mustafa İzzet Efendi ustasından icazet aldığı bu sanattaki maharetini Aya-sofya-i Kebir Camii Şerifi'nde yer alan hat levhalarında da göstermiştir.

Ahilik teşkilatıyla başlayan ve daha sonra esnaf teşkilatıyla devam eden usta-çırak ilişkisi ise ekonomik ve ahlaki yapıda toplumun huzurunu korumaya yönelik atılan adımlardır. Ahilik teşkilatında yer alan fütüvvet olgusunda mayalanan usta-çırak ilişkisi, mesleklerin yaşatılmasında büyük katkı sağlamıştır. Ahilikte yer alan bu düşünce sayesinde mesleki açıdan yeterliliklerin sağlanması, sanat ve zanaatların öğretilmesi aynı zamanda da ahlak sahibi bireyler yetiştirerek toplumun bekası hedeflenmiştir. Sosyal ve ekonomik dengenin usta-çırak yoluyla korunması esasını besleyen düşünce sayesinde marangozluktan nalbantlığa, demir ustalığından oymacılığa kadar hatırı sayılır birçok meslek ve zanaat uzun süren çıraklık eğitimi sayesinde canlı kalabilmiştir. Bu sadece esnaf ve zanaat erbabı için değil aynı zamanda hat, tezhip ve nakkaşlık için de geçerli olan bir yapıydı. Bir ustanın yanında çırak olarak başlayanlar önce kalfalığa, ardından da ustalığa

Sanat ve zanaat, toplumda tarafsız bir gözle geçmiş ve şimdinin dinî, edebî, mimari gibi pek çok sosyal ve ruhsal ihtiyaçlarının karşılığını ortaya koyar. İki toplumsal alanın kuşaktan kuşağa aktarılmasında da usta-çırak ilişkisi önemli bir yer tutar.

yükseliyordu. Bu çoklu ve uzun süreçte kişi hocasından aldığı beraatla hem bir sanat ya da zanaatı öğreniyor hem de ahlaki yönden eğitiliyordu. Eğitim bitiminde toplum için oldukça önemli olan yalan ve hileye bulaşmamak, sözüne sadık kalmak, kul hakkına riayet etmek ve harama el uzatmamak noktasında göstereceği hassasiyet için yemin ederdi.

Kültür aktarımında eskiden usta-çırak ilişkisinde gözetilen hassasiyetler günümüzde de yaşatılmaya çalışılıyor. Güzel sanatlar bölümünü kapsayan lise ve üniversiteler, çeşitli kurum ve kuruluşlar hatta bireysel çabalarla yürütülen eğitimler, bu çabanın bir tezahürü. Öğrencilerin uygulayıp öğrendiği mimari, çini, ahşap oyma, hat, tezhip gibi sanat eserlerinin ortaya konulduğu uzun yıllara yayılan devamlılık hâli, bu kültürü yaşatmak adına yapılan çalışmalardır. Bunun yanı sıra Karagöz-Hacivat gibi oyunların perde arkasında asırlardır süren bir usta-çırak ilişkisinin var olduğunu, teknolojinin yoğun etkilerine rağmen devam ettirilen bu çalışmaların, sahip olduğumuz kültürel değerlerin yaşatılması adına oldukça önem arz ettiğini hatırlatmakta fayda var. Ustanın yaşayan en kıymetli eserinin çırağı olduğunu düşünürsek toplumun ortak ahlaki yapısının, sanatsal ve estetik zevklerinin kültür mirası içinde gelişerek devam etmesi, bu yapının korunması ve aktarılmasıyla sağlanacağını da bilvesile belirtmek isteriz. ■

DİVAN ŞİİRİNDE AHLAKİ DEĞERLERİMİZ TEVEKKÜL

Dr. Halil İbrahim HAKSEVER

Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

*Ey Fuzuli çekme sen rah-ı tevekkülden kadem
Menzil-i maksuda yetmekdir mukarrer ben zaman*

(Fuzuli)

Günümüzde mana bağlamından koparılan kavramlarımızdan biridir tevekkül. Din bahsinde doğru bir anlama sahipken olumsuz bir manaya hamledilerek bazılarınca sanki tedbirsizliğin (bazen de tembelliğin) mazereti gibi kullanılır dilimizde. Dinî kaynaklarda tevekkül, kişinin kendini Allah'ın irade ve takdirine teslim etmesi, bütün işlerinde Allah'ı vekil bilip sadece O'na güvenmesi, O'ndan gelene razı olmasıdır. (Mustafa Çağrırcı, Tevekkül, *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 41, s.1.) Kelimenin kader anlayışıyla da yakın ilgisi vardır. İnsanoğlu, işlerini yürütürken uyması gereken tedbirin sınırı nedir, hangi safhada tevekkül ile hareket edecektir? Kişinin alacağı tedbirin takdiri değiştirip değiştirmeyeceği gibi hususlar dinî alanda kelami müzakerelere de konu edil-

miştir. Kul olarak üzerimize düşen görevleri yaptıktan sonra işin sonucunu Yaradan'dan beklememiz gerektiği şeklinde özetleyebileceğimiz tevekkül kavramı, elbette klasik şairlerimizin de gündeminde olmuş; aynı inanışa sahip oldukları toplumun düşünce ve kabulleriyle ters düşmeyecek tarzda beyitlerde kullanılmıştır.

Divan şairi mütevekkil midir?

Şiirlerinde tevekkülü tanımlamayan şairler, kelimeyi, sadece Allah'a dayanıp güvenme şeklinde de hiç kimseye (hele de namerde) minnet etmeme düşüncesi ile de anlamışlardır. Rindane bir eda ile olana/vuku bulana gönülden razı olup yüksek bir teslimiyet duygusunu dile getirmişlerdir. Gazelinde tamamen bu duyguyu işleyen Baki, O'ndan gayrısını devreden çıkarmış; فرمانına ve kazanın hükmüne tabi olduğunu, dünyaya ve değersiz kimselere boyun eğmediğini gururla yazmıştır:

Ferman-ı aşka can iledir inkıyadımız

Hükm-i kazaya zerre kadar yok inadımız

Baş eğmeziz edaniye dünya-yı dûn için

Allah'adır tevekkülümüz itimadımız (Baki)

Yaptıklarıyla söyledikleri arasında (varsa) bir çelişki görülebilecek şairler, bunun hesabını şüphesiz Yaradan'a verirler ama okuyucularına söyledikleri, hakikate ters şeyler değildir. Tevekkül köşesinde daima kanaatle oturmayı tavsiye eden Müridi, öğretici bir üslubu benimsemiş, belki kendi de böyle yapmıştır:

Gel tevekkül kuşesinde tut makam

Ol kana'at eşğinde müstedam (Müridi)

İtikadi anlamda “mutlak” iltica makamının Rabbimiz olduğuna inanan Azmi, belki umduğuna kavuşamayınca daha bir istekle o makama işaretle bulunur:

Ne derviş ü ne zahidden ne mir ü şâhdan iste

Yürü yokdan seni var eyleyen Allah'dan iste (Azmi)

Şiir diliyle “Sen hele ihlas gemisine tevekkül yelkenini çek; emel denizinde uygun bir rüzgâr elbette çıkar.” diyen Fitnat Hanım da samimi bir mütevekkil edasındadır:

Tevekkül badbanın kıl küşade fülk-i ihlasa

Eser bahr-i emelde bir muvafık ruzgar elbet (Fitnat Hanım)

Tevekkül düşüncesi beraberinde güçlü bir sabır ve kanaat duygusu gerektirir, bunu başaramayanların iki tarafta da zararlı çıkacağı ifade edilir. Yani ekseriyetini elde edip sonuncu arzusuna kavuşamayanlar için de “zillet” hâlinde bir türlü kurtulamayanlar için de tevekkül duygusu bir teselli sığınağı kabul edilmiştir.

Şair olup da şu dünyanın (ve içindekilerin) cefasını dile getirmeyen olmaz herhâlde. Kendilerine reva görülen davranışları veya

**Kul olarak
üzerimize düşen
görevleri yaptıktan
sonra işin sonucunu
Yaradan'dan
beklememiz
gerektiği şeklinde
özetleyebileceğimiz
tevekkül kavramı,
elbette klasik
şairlerimizin de
gündeminde
olmuş; aynı inanişaya
sahip oldukları
toplumun düşünce
ve kabulleriyle
ters düşmeyecek
tarzda beyitlerde
kullanılmıştır.**

yaşadıkları zorlukları katlanılabilir hâle çevirmenin yollarını gösterirken insanlara karşı “müdanasız”, varlığın sahibine karşı da “mütevekkil” bir tavır tercih etmişlerdir onlar. Şüphesiz onların duyguları da zaman zaman iniş çıkışlar göstermiş; bazen abid gibi bazen rintçe edalarla kaleme sarılmışlardır. Şairlerin değişken tavırları, hangi rolde samimi olduklarında bizi şüpheye düşürse de her bir hâlin hakikate yakınlığı söz konusudur.

Aslında bütün şairlerin temel düşünceleri “aşk” olduğundan her ne söyleyeceklerse bu mana ile söylerler; lafızda belirtmeler de belirtmeseler de bu ana “tema” ile irtibatlı olarak kanaatlerini ortaya koyarlar. Öyle ki aşk/şair yoluna girmede esas olanın tevekkül duygusu olduğuna inanan şair, bu dayanma gücüne güvenirse şu beyti neden söyler:

Rah-ı aşka girmede maye tevekküldür heman

Haletî yohsa müfid olmaz bu yolda ihtiyat (Haletî)

Bir başka şair de gönlü kederle dolu aşk yolcusuna hitabında, yola girerken tevekkül şalını omuza alıp Mevla'ya yönelmesini tavsiye eder:

Gir rah-ı aşka şal-ı tevekkül be-duş olup

Gör ey dil-i sitem-zede Mevla ne gösterir (Vahyî)

Beyitleri bizlere hediye eden şairlerin dünyada işlerinin tamamen rast gittiğini ya da ters gittiğini düşünmeyelim. Onların da hayatı herhâlde zikzaklar çizmiş olmalıdır. Fakat izlenecek doğru tutumu bizlere işaret etmeleri yerindedir. Belki zor bir anında işleri asıl sahibine havale etmeyi salık veren Baki de O'na sığınmaktan daha iyi bir tercih olamayacağını ilan ediyor:

Umurun Hakk'a tefviz et tevekkül eyle ey Baki

Ki cay-ı iltica olmaz Cenab-ı Kibriyadan yeg (Baki)

Zühd ve aşk duyguları arasında seçme yapan üstatlar, bazen adresi açıkça yazarak bütün ahvalde O'na yönelmenin lüzumunu telkin etmişler; kimi kez de kavrama pek vurgu yapmadan, hiç kimseden beklentilerinin olmadığını minnetsizlik duygusuyla yazmaktan zevk almışlardır. Şu beytimiz tam da böyledir:

Cihanın ni'metinden kendi ab u danemiz yegdir

Elin kâşanesinden kuşe-i viranemiz yegdir (Nadiri)

Minnetsiz şairler

Daha çok fakirliğe ve hayatın çeşitli zorluklarına dayanma tavsiyesiyle tevekküle işaret eden şairler, başkasına minnet etmemeyi mertlik saymışlardır. Söylediklerinin zımında, güvencelerinin sadece Allah olduğu inancı şüphesiz vardır; lakin onlar kişilere müdanasız davranmaktan ayrı bir zevk almış olmalılar. Kimseye (namerde) muhtaç olmamayı salık veren şair şu dünyada can sağlığıyla yaşayıp mert olduktan sonra giyecek (elde edilecek) külâh eksik olmaz diye kanaat belirtmiş:

*Külâhın sat yine lakin yokuncul olma na-merde
Cihanda kelle sağ olsun külâh eksik değil merde (Necib/3.
Ahmed)*

Şiirimizin mertlik ve yiğitlikte öne çıkan şairlerinden Nefi, her mihnete katlanabileceğini, lakin vuslat zevkinin hatırına yârin ayrılık derdini çekmek istemediğini haykırıştır. İstiğna ile karışık bir tevekkül edası kendisine çok yakışan şairimiz, bu ahlaki terime kendisi üzerinden örnek vermek istemiştir:

*Cana minnet ne çekersem çekeyim ey Nefi
Lezzet-i vuslat için firkat-i yâri çekemem*

Söyledikleriyle hayatı pek uyumlu olan aynı şairimiz, zaten dünyada sefa bulmadığını, onun ehli olanlardan da bir beklentisinin olmadığını söylemiştir:

*Ne dünyadan safa bulduk ne ehlinden recamız var
Ne dergâh-ı Huda'dan ma'ada bir ilticamız var (Nefi)*

Dünya izzeti için kimseye minnet edip onun yükünü çekmeyeceğini belirten Şeyhülislam Yahya da benzer duyguya sahiptir:

*İzzet-i dünya için memnunu olmam kimsenin
Çekmeğe bar-ı bela-yı minneti takat mi var (Şeyhülislam
Yahya)*

Şairler makam sahibi de olsalar diğer şairlerle aynı kulvarda yarıştıklarından onlarla benzer dili kullanmak zorundadırlar. Ragıb Paşa, “Demirden de olsa feleğin yayını çek fakat dünyada alçakların minnetini çekme.” der mesela:

*Ahenden olsa da feleğin çek
kemanını*

*Çekme felekde siflelerin imtınanını
(Ragıb Paşa)*

Minnet etmeme duygusu ilk bakışta şahsi bir kapris gibi görünse de iyiliğinin kibrini taşıyanlar veya yansıtanlara karşı “müstağni” davranmak da ahlaki bir erdem değil midir?

Gayrıya minnetsiz, tam bir tevekkül edasıyla yazılmış şu beyte ne dersiniz?

*Minnet Huda'ya devlet-i dünya fena bulur
Bâkî kalır sahife-i âlemde adımız*

Yaratıcıya mütevekkil, fânilere minnetsiz şuaranın ervahına rahmetler niyaz ederiz... ■

NAMAZ VE HAYAT

Abdurrahman AKBAŞ
DİB Başkanlık Müşaviri

İnsanın varoluş gayesi, Allah'ı tanımak, bilmek ve yalnız O'na ibadet etmektir. Kendisini bu gayeye ulaştıracak imkân ve kabiliyetle donatılmış olan insanın Allah'a yönelmesi, haddizatında fitri bir ihtiyaca da karşılık gelmektedir. Zira insan, varlığın aşkın boyutuyla irtibat kurma, yüce bir varlığa inanma ve ibadet etme duygusuyla yaratılmıştır. Kur'an-ı Kerim, bu fitri duygunun iradi bir eyleme dönüşmesini, insanın hayat serüveninin başlangıcına tarihlemektedir. İlk insan Hz. Âdem'in fitri bir temayül göstererek Allah'a yöneldiğini ve nasıl ibadet edeceğini Allah'tan öğrendiğini haber vermektedir. (Bakara, 2/36-37.)

İlk insanın aynı zamanda ilk peygamber olduğu düşünüldüğünde, ibadetlerin ilahi bir yönlendirmeye belli bir amacı gerçekleştirmek için emredildiği anlaşılmaktadır. Bu anlamda ibadetlerin en temel amacı, Allah'a saygı, sevgi ve bağlılığı göstermek, O'nun emrini yerine getirerek rızasını kazanmaktır. Bu amaçla gerçekleştirilen bütün ibadetler, aynı zamanda Allah'a yaklaşma vesilesidir. Cenab-ı Hakk'ın, "Secde et ve Rabbine yaklaş!" (Alâk, 96/19.) fermanı ve buna istinaden Hz. Peygamber'in (s.a.s.), "Kulun Rabbine en yakın olduğu

hâl, secde hâlidir.” (Müslim, Salât, 215.) beyanı, bu bağlamda namazın diğer ibadetler arasında belirgin bir ayrıcalığı olduğunu göstermektedir. Pek çok ayette imanla birlikte zikredilmiş olması ve neredeyse hiçbir mazeret kabul edilmeksizin akıl baliğ olan bütün müminlerin sorumlu tutulmuş olması ise namazın Müslüman hayatındaki yerini ve önemini ifade etmektedir.

Diğer taraftan bütün ibadetlerde olduğu gibi namaz ibadetine de dünyevi ve uhrevi pek çok fayda ve hikmet barınmaktadır. Bu çerçevede namaz, kişinin iman, istikamet ve güzel ahlak üzere sabitkadem kalmasını temin etmek gibi bir işlev ile öne çıkmaktadır. Zira kişinin Allah ile irtibatını kuran, pekiştiren ve canlı tutan bir ibadet biçimi olarak namaz ile hayat arasında güçlü bir ilişki vardır. Kılınan namazın kalitesi ile yaşanan hayatın kalitesi doğru orantılıdır. Namazdaki niyet, samimiyet ve istikrar, aynı oranda hayata yansır. Örneğin namazdaki niyetin duruluğu ve beş vakit namazın muhafaza edilmesi, gıpta edilecek nice güzellikler olarak söz, tutum ve davranışlara yansırken niyetin bulanıklığı veya namazların ihmal edilmesi, hem bireysel hayatta hem de sosyal ilişkilerde yozlaşma şeklinde kendini gösterir.

Dosdoğru kılınan bir namaz, Allah bilincini her dem diri tutacağından tüm kötülöklere karşı muhkem bir siper olur. İnsanı istikametten saptırabilecek her türlü iç ve dış tehli-

İhlas ve huşu ile kılınan namaz, insana hayatın her alanını kuşatacak etkin bir şuur ve seçkin bir duruş kazandıracaktır. Onu malayani şeylerden uzaklaştırıp maruf ve meşru çerçevede nezih bir hayata yöneltecek ve yaratılmışlar arasındaki mümtaz konumuna yaraşır bir erdeme ulaştıracaktır.

keden muhafaza eder. Nitekim “(Ey Muhammed!) Kitaptan sana vahyolunanı oku, namazı da dosdoğru kıl. Çünkü namaz, insanı hayâsızlıktan ve kötölükten alıkoyar. Allah’ı anmak (olan namaz) elbette en büyük ibadettir. Allah yaptıklarınızı biliyor.” (Ankebut, 29/45.) ayet-i kerimesi, bu hakikatin açık bir ifadesidir. Bu sebeple bir Müslümanın kötü ve çirkin işlerle arasına koyduğu mesafe, namazla ilişkisi hakkında önemli ipuçları verir. Bir başka ifadeyle kişinin günah ve isyandan uzak durması, namazın ona kazandırdığı vakarın ve onu Allah’a yaklaştırmış olmasının bir yansıması olarak görülebilir.

Namazın insanı aklın ve dinin meşru ve muteber görmediği şeylerden uzaklaştırması, vahyin bildirdiği önemli bir hakikattir. Ancak düzenli bir şekilde namaza devam edildiği hâlde kötü ve çirkin işlerden tam anlamıyla uzaklaşamadığı da zaman zaman karşılaşılan bir durumdur. Böyle bir durumun yaşanmasında, namazın Müslümana şuur, duruş, itibar ve istikamet kazandıran bir ibadet olmaktan çıkarılıp şekle indirgenmiş bir âdet hâline dönüştürülmesinin rolü büyüktür. Bu bir yozlaşmadır ve bu yozlaşma, namazın mahiyetiyle ilgili bir idrak sorununun varlığına da işaret etmektedir. Zira insan namazın mahiyetini idrakten yoksun kaldığında namaz da ruhundan mücerret bir yapıya bürünmektedir. O zaman namaz, Yüce Allah ile yapılan kutlu bir buluşma ve özel bir konuşma imkânı değil (Buhari, Salât, 36.), sorumluluk duygusundan kur-

tulmak için belli hareketleri yapmak suretiyle yerine getirilen zorunlu bir görev olarak telakki edilmektedir. Böylece ibadet şuuruyla kılınan namazın kalpleri saran huzur iklimi, yerini, sadece şekle indirgenmiş bir davranışa terk etmektedir. Hâliyle böyle bir namazın hayata dair olumlu bir etkisinden söz etmek oldukça zordur. Bunun içindir ki namazın gaye ve ruhundan gafil olanlar, insanı iyileştirici tabiatından mahrum kalanlar ve görsünler, duysunlar, desinler diye namaz kılanlar, Kur'an-ı Kerim'de sert bir dille yerilmektedirler. (Maun, 107/4-5.)

Namaz, elbette şeklî boyutu da olan ve birtakım beden sel hareketlerle eda edilen bir ibadettir. Bu sebeple onun abdest, temizlik, tesettür, kıbleye yönelmek, vakit, niyet, tekbir, kıyam, kıraat, rükû, secde ve ka'de gibi biçimsel boyutunun ve buna istinaden teşekkül eden fıkhi hükümlerin önemsenmesi ve itinayla yerine getirilmesi dinî bir yükümlülüktür. Nitekim bütün bu hususları bizzat uygulayarak ashabına öğreten Hz. Peygamber (s.a.s.), "Beni nasıl namaz kılarken görüyorsanız öyle namaz kılın!" (Buhari, Ezan, 18.) tembihiyle namazın sıhhati için öncelikle şeklen meşru olması gerektiğini beyan etmiştir. Bununla birlikte Kur'an ve sünnette namazın daha çok manevi boyutu üzerinde durulduğu da asla göz ardı edilmemesi gereken bir gerçektir. Dolayısıyla namazın muteber olabilmesi için şekil, şart ve rükünleri hususunda Hz. Pey-

gamber'e uymak gerektiği gibi mana boyutuyla da Allah Resulü'nün yaklaşımını örnek almak gerekir.

Mana boyutu ihmal edilecek tamamen şekle indirgenen bir ibadetin, zamanla ağır bir yük olarak algılanıp külfet olarak görülmesi kaçınılmazdır. Özünden koparılan, gayesi unutulmuş, anlamı buharlaşmış bir namaz, belli bir süre sonra kolaylıkla ihmal edilecektir. Bu da nihayetinde namazın zayi edilmesine sebebiyet verecektir. Esasen bu çift taraflı bir ziyandır. Namazın zayi edilmesiyle birlikte aslında hayat da zayi edilmiş olmaktadır. Zira Cenab-ı Hak, namazı zayi eden fert ve toplumların mutlaka ziyana uğrayacağını beyan etmektedir. Peygamberlerden sonra gelen nice toplulukların namazı ihmal ve zayi ederek kötü arzularına uyduklarını ve bu yüzden de elim bir azaba müstahak olduklarını haber vermektedir. (Meryem 19/59.) Bu sebeple Allah, "Namazlara ve orta namaza devam edin. Allah'a gönülden boyun eğerek namaza durun." (Bakara, 2/238.) fermanıyla, ziyandan kurtuluş için namazın muhafaza edilmesini emretmektedir.

Namazı tam anlamıyla muhafaza etmenin yolu, bu büyük ibadetin usul, adap, şart ve erkânıyla birlikte ruhunu da muhafaza etmekten geçmektedir. Peki, namazın ruhu nedir? Bu bağlamda Kur'an-ı Kerim'e ve hadis-i şeriflere bakıldığında namazın ruhunu işaret eden iki temel kavram dikkat çekmektedir. Bunlardan biri, ihlas diğeri ise huşudur. Di-

ni yalnız Allah'a has kılmayı ve ibadet ederken Allah'ın o ibadeti emretmesindeki maksada uygun bir niyet ve samimiyet taşımayı ifade eden ihlas, namaz kılarken tevhid inancıyla çelişen duygu ve düşüncelerden, şirk, riya ve dünyevi kaygılardan kalbi arındırmak ve yalnız Allah'ın rızasına yönelmektir. Huşu ise namazda Allah'ın huzurunda olmanın bilinciyle sükûnet hâlinde bulunmak, O'na gönülden boyun eğmek ve ihlas ile başlanan namazı, derin bir saygı, tam bir teslimiyet ve samimiyetle kılmaktır. Bir başka ifadeyle huşu, namaz kılarken bu sınırlı hayatın sonunda mutlaka Allah'a kavuşulacağı ve O'na dönüleceği bilincini kuşanmaktır. (Bakara, 2/45-46.) Kuşkusuz namaza hayat, hayata istikamet kazandıracak olan en temel unsur da budur.

İhlas ve huşu ile kılınan namaz, insana hayatın her alanını kuşatacak etkin bir şuur ve seçkin bir duruş kazandıracaktır. Onu malayani şeylerden uzaklaştırıp maruf ve meşru çerçevede nezih bir hayata yöneltecek ve yaratılmışlar arasındaki mümtaz konumuna yaraşır bir erdeme ulaştıracaktır. Böylece namaz, İslam'ın hakikatleri doğrultusunda bir disiplin kazandırdığı hayat sayesinde mümin yürekler için dünyada huzur, ahirette ebedî kurtuluş vesilesi olacaktır. Çünkü iman, ihlas ve huşu ile Allah'a yönelen bir kalp, nazargâh-ı ilahidir. O'nun rahmet ve inayette nazar ettiği yerde ise ne hüznü ne de korku olur.■

ŞANLI MÜDAFAA: PLEVNE

Alparslan AKÇA

28 Nisan 1877'de Rus İmparatorluğunun gönderdiği nota ile "93 Harbi" diye de bilinen 1877-78 Osmanlı-Rus Harbi başladı. Rusya'nın planları, Osmanlı himayesindeki Romanya üzerinden yürümek, böylece Balkanlar'dan aşağı inerek İstanbul'a giriş yapmaktı. Savaşın başlangıcında Osmanlı'nın yanında olsa da daha sonra taraf değiştiren Romanya'nın da safına katılmasıyla Rusya'nın işi iyice kolaylaştı ve hem Kafkasya'dan hem Balkanlar üzerinden Osmanlı'ya saldırdı.

İlk anda Tuna Nehri üzerine yığılan kuvvetler Türklere üstüdü ve Romanya gibi Sırbistan, Karadağ da Rusların safındaydı.

Savaş başladığında Vidin'de bulunan Müşir Osman Paşa, Sırp isyancılarını bozguna uğratmakla meşguldü. Ruslar henüz tam toparlanamamışken ve Tuna'ya iyice yerleşmeden muharebeyi Romanya tarafına çekmeyi ve savaşı, daha başlamadan orada bitirmeyi planladığı için derhal Romanya'ya geçmek istedi.

Savunmada kalmak istemeyen Paşa, düşmanı geri püskürtme niyetindeydi.

Fakat Osman Paşa'nın bu talepleri başkomutan ve heyeti tarafından reddedildi. Üstlerini aşarak bizzat padişaha ulaşmak zorunda kalan Osman Paşa, Niğbolu Kalesi'ndeki birlikleri de yanına almak suretiyle bir kolordu oluşturmanın elzem olduğunu ve Rusları ancak böylece bozguna uğratabileceğini padişaha ilettili.

Onun bu isteği Sultan II. Abdülhamid tarafından onaylansa da bu onay kendisine, bilinmeyen bir nedenle iki gün geç iletildi.

Bu gecikme de Paşa'nın planlarında aksamalar yaşanmasına ve Niğbolu'ya yetişememesine neden oldu.

Rusların kendisinden önce Niğbolu Kalesi'ni ve Şıpka Geçidi'ni ele geçirdiğini öğrenen Paşa, bu kez Plevne'ye yöneldi.

Böylece Vidin'den hareket eden Osman Paşa, Plevne'ye ulaşır ulaşmaz, burada konuşlanmaya başlayan az sayıda Rus askerini bertaraf ederek çok kısa bir zamanda sağlam bir savunma hattı oluşturdu ve burada bir tarih yazmaya başladı.

Savunma alanını korumayı başaran Osman Paşa ve şanlı bir mücadele veren Türk kuvvetleri, Rusların Balkanları aşarak İstanbul'a doğru ilerleyişini 5 ay süreyle durdurmuş oldu.

Aylarca mücadele ederek düşmanı bozguna uğratan taktikleriyle savunmaya devam eden Osman Paşa'nın askerî gücü iyice tükenmişti. Bir ara kuşatmayı yarararak Sofya'ya çekilmeyi denese de başaramadı.

Şehit düşen ve yaralananları görünce daha fazla vatan evladını yitirmek istemediği için 13 Temmuz'da Vidin'de başlattığı mücadelesini 12 Aralık'ta teslim olarak sonlandırmak zorunda kaldı.

Neticede Osmanlı, bazı politik sebepler yüzünden 93 Harbi'nden mağlup çıktı.

Plevne kumandanı Müşir Osman Paşa, İstanbul'a dönüşünde büyük bir coşku ve sevinçle karşılandı, Sultan Abdülhamid Han tarafından kendisine gazilik ünvanı verilerek Saray Mareşalliğine terfi ettirildi.

Gazi Osman Paşa ve şanlı askeri, Plevne'de göğsünü düşmanın amansız top atışlarına siper etmiş, sadece zaferlerin ve fetihlerin değil yenilgiyle sonuçlanan savaşların savunma hattında dahi destan yazılabileceğini; direnerek mücadele etmenin de bir milletin tarihinde

kırılma noktası olabileceğini Tuna kıyılarından bütün dünyaya duyurmuştur. Aziz şehitlerimizin ruhları şâd olsun.

Hocam, insanların üstünlük iddiası ve soyuyla sopuyla övünmesi kafama takılıyor. Gerçekte insanın üstünlüğü ne iledir? “İnsan en güzel ve en üstün varlıktır.” diyoruz ama bunu sağlayan ve ölçen şey nedir? Hayvanlardan daha kötü vahşet sergileyen ile kendini insanlığa adanmış; iyilik, güzellik ve iyilik peşinde koşan insan bir tutulabilir mi?

Doğru söylüyorsunuz. Tüm insanları aynı kefeye koyduğunuzda sorunuzun sonundaki çelişkili ve çarpık eşitleme durumu ortaya çıkıyor. Önce insanı tanımak lazım ki hangi konuda eşit, hangisinde farklı ve ne bakımdan üstün olduğunu bilebilelim.

Peki, insanı nasıl tanırız?

İnsanoğlu yaratılış itibarıyla ya erkek ya kadın cinsinden biri olarak dünyaya gelir. Üreme ve insanlığın devamı bu iki farklı cinsin birlikteliğine bağlıdır. Bu, insanın var olma şartı ve gereğidir. Cinslerden biri yok olduğunda üreme süreci durur. Öte yandan insan bir toplum içinde bulunur. Bu toplum da boy ve millet gibi yapılardan oluşur. Bu yapılar insanoğlunun varlığını sürdürmesinin şartı ve gereğidir. Bir başka deyişle kadın ve erkekten oluşan anne baba yani aile, insanın varlığa gelmesini sağlarken ailelerin birleşmesiyle oluşan boy ve milletler hem ferdin hem de ailenin varlığını güvence altında alır. Hatta bunun için

devlet şeklinde içe dönük düzenleyici, dışa dönük savunma işlevi gören organize yapılar oluşur. Çünkü boy ve millet yardımlaşma ve dayanışma ruhuyla ortaya çıkar. Yardımlaşma ve dayanışma da iyilik ve dürüstlük zemininde olmalıdır. Bu zemin fertlerin özelliklerinin bilinmesi, haklarının tanınması, hak ve görev sınırlarının tanımlanmasıyla oluşturulur. Bunun için de özel ve tüzel otoritelere ihtiyaç duyulur.

Bu yapıları insanlar kendileri mi oluşturmuştur?

Toplumsal yapıların temelini Yüce Allah'ın kurduğu iki unsur oluşturur. Birincisi insanın varlığının sebebi olan aile, ikincisiyse varlığını sürdürmesinin güvencesi olan soy ve millettir. Bunları insan doğduğunda hazır bulur. İslam'da sıla-i rahim denilen akraba ilişkilerinin sıkı tutulmasına yapılan vurgu bundan dolayıdır. Çünkü bu ilişkiler doğal/fitri aidiyetlerdir. Bunlar üzerinden ırkçılık türü üstünlük değeri üretilemez veya bunlara üstünlük değeri yüklenemez. Zira Allah katında insan olmak bakımından kadın-erkek, yöneten-yönetilen, kral-tebaa, hür-köle farkı yoktur. Namazda ayrımsız saf tutuş bunun bir göstergesidir. Mahşerde de durum böyle olacaktır. Bu fitri/doğal aidiyetler olduğu gibi kabul edilir, korunur ve saygı duyulur. Böylece insaniyet korunmuş olur. Bu tutum aslında Yaratıcıya duyulan saygının da bir gereğidir.

Bu tür ayrı yapıların nedeni nedir?

“Ey insanlar! Şüphe yok ki biz sizi bir erkek ve bir diğiden ya-

rattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdar olandır.” (Hucurat, 49/13.) ayetinde “birbirini tanımanız” anlamı verilen “teâruf” kavramı marifet veya maruf anlamlarının ikisini de içinde barındırır. Marifet bilmek, tanımak ve tanışmak; maruf ise iyilik ve güzellik demektir. Buradaki anlamı ise iyilikte ve güzellikte dayanışma ve yardımlaşma içinde olmaktadır. Demek ki aile, boy ve toplum kişinin aidiyetini bilmesi, soyunu sopunu tanınması, yardımlaşma ve dayanışma içinde olmasıdır. Bunlar üzerinden ayette üç husus insanın dikkatine sunulmuştur: Birincisi doğal insani yapı ve aidiyetleri korumak, ikincisi bu doğal aidiyetlere ırkçılık benzeri keyfi değer yüklenerek istismar edilmesi hususunda uyararak, üçüncüsü ise değer ve üstünlüğün insanın kendi kazanımı olan takvayla gerçekleşeceğini bildirmektir.

Ayette esas vurgulanmak isteyen takva mı?

Doğrudur. Çünkü doğal aidiyeti korumak, saygı duymak ve bunlar üzerinden sağlıklı ve düzenli bir şekilde yardımlaşma ve dayanışma ortamı oluşturmak ancak takvayla mümkündür. Takva, sakınmak ve korunmak demektir. Buradaki anlamı doğal özellikleri korumak ve ilahi bildirimle belirlenmiş hak ve sorumluluk sınırlarını gözeterek yaşamaktır. Bunlardan birinin eksikliği ve

ya istismar edilmesi toplumsal yapıda bozulmaya yol açar, insanlığın huzur ve mutluluk ortamını bozar, halklar arasında fitne ve fesada sebebiyet verir.

Bu gerçeğe rağmen neden bazıları doğal aidiyetler üzerinden üstünlük taslar?

Bu da insanın garip eğilimidir. İnsanoğlu aile, soy, millet ve doğduğu toprak gibi doğal ve fitri yapılar üzerinden değer üretmeye veya onlara kendince keyfi değerler yüklemeye meyillidir ve meraklıdır. Hâlbuki insanın ailesi, toplumu ve toprağı doğduğunda hazır bulunduğu doğal yapılar ve ortamlardır. Bunlar üzerinden kafadan değer üretmek, diğer insanlara ve milletlere karşı üstünlük iddiasında bulunmak boş ve geçersizdir.

Öyleyse üstünlüğü sağlayan nedir?

Üstünlük ancak kişinin kendi kazanımları üzerinden sağlanabilir. Bu kazanımlar da geçici veya kalıcıdır. Sahip olunan mal, mülk ve makam geçicidir. Çünkü bunlar her zaman kazanmayla değil bazen bağışlama, veraset, vasiyet ve atanmayla da gerçekleşir. Bu yüzden elden gitmesi, bitmesi, yok olması veya başkaları tarafından ele geçirilmesi her zaman mümkün ve muhtemeldir. Mutlak kazanmayla elde edilen bilgi ve beceri bile zaman içinde unutulur veya zayıflayabilir.

Geriye bir şey kalmadı sanki.

Aksine, yegâne kalıcı olan inanç ve ahlaktır. İnanç düşünme, tercihte bulunma ve karar

vermeyle; ahlak ise tutarlılık ve dürüstlikle kazanılır. Aynı zamanda inanç ve ahlak kişinin şahsiyetini belirler ve asla yok olmaması gerekir. Takva dediğimiz de kişinin inancı ve ahlakıdır. İnançın göstergesi ibadet, ahlakın göstergesi ise tutarlılık ve dürüstlüktür. Ailesi, toplumu, makamı, malı, bilgisi ve becerisi ne olursa olsun kişinin değerini olumlu ya da olumsuz belirleyen işte bu inanç ve ahlaktır. Bu da kişinin ne ise o şekilde görünmesi ve nasılsa öyle davranmasıdır.

İnanç ve ahlak arasında da bir öncelik sıralaması var mıdır?

Bu ikisi arasındaki öncelik ve belirleyicilik kalbin niyeti, kasıtı ve tercihiyle ortaya çıkan inançtır. Bu yüzdendir ki Hz. Peygamber, “Ameller (işler ve davranışlar) niyetlere göre belirlenir.” (Buhari, Bedü'l-vahy, 1.) buyurmuştur. Demek ki ahlakın doğru ve yeterli işlev görmesi arka planındaki inanca bağlıdır. Zaten üstünlük vesilesi olan takva Yaradan'a inanan, kendini bilen, doğal aidiyetlerine saygı duyan, yardımlaşma ve dayanışma bilinciyle hareket eden, Allah katında her insanın eşit olduğu ve yaşama hakkına sahip bulunduğu gerçeğini kabul eden kişide tam anlamını bulur. Günümüzde küçücük bir toprak parçasına sıkıştırılmış Gazze'deki Filistin halkına karşı Siyonist İsrail tarafından sergilenen vahşet bu konuda turnusol vazifesi görüyor. Orada işlenen insanlık suçuna karşı vicdanında bir sızı hissetmeyen kişi bütün insani hasletlerini kaybetmiş demektir. ■

MUHAMMED SAİD RAMAZAN EL-BÛTÎ

MODERN ÇAĞIN ÇOK YÖNLÜ BİLGİNİ

Enbiya YILDIRIM

S

on yüzyıllık süreçte, İslam dünyasını kitapları ve konuşmalarıyla etkileyen bilginlere baktığımızda, büyük bir birikime sahip olduklarını ve bilgiyi çok güzel bir şekilde işleyerek zamanımız insanına sunduklarını, başka bir ifadeyle mütefekkir olduklarını görmekteyiz. Kitapları farklı dillere çevrilen bu bilginler İslam'ın güzelliklerini yeni bir üslup ile zamanın insanına sunduklarından ve karşılaşılan sorunlara çözüm ürettiklerinden dolayı çok önemli bir hizmet gerçekleştirmişlerdir. Onlar dinimizin çağlar üstü oluşunun canlı şahidi olmuşlardır, olmaktadırlar. Ramazan el-Bûtî de onlardan biridir.

1929 yılında Cizre'de doğdu. Bu bölge Botan içinde yer aldığından ailesi Bûtî nispetiyle tanınmıştır. Babası Molla Ramazan, âlim kimliği yanında şeyh olan bir insandı. Babasının kararıyla ailece 1934 yılında Şam'a göç ettiler. Babasının tek oğlu olan küçük Muhammed o sıralar dört yaşındaydı. Şehirde özel bir okulda eğitime başladı. O dönemin meşhur hocalarından dersler alarak kendisini yetiştirdi. Ancak kendi ifadesine göre yetişmesinde en büyük pay, ona çeşitli dersler okutan babasına aittir. Her zaman halkın arasında olacak olan Muhammed Hoca, eğitimine devam ederken on yedi yaşından itibaren vaaz vermeye de başladı.

Üniversite öncesi öğrenimini Hasan Habenneke riyasetinde İslami Rehberlik Enstitüsünde tamamladıktan sonra 1953 yılında Ezher Üniversitesi Şeriat Fakültesine kaydoldu. Arap Dili Fakültesinden de 1956 yılında pedagojik formasyon aldı. Memleketine döndükten sonra 1958-1960 yıllarında Humus'ta öğretmenlik yaptı. Birikimi sayesinde Şam Üniversitesi Şeriat Fakültesine asistan oldu. Buradayken Ezher'e gönderildi ve "İslam Şeriatında Maslahatın Kuralları" teziyle doktorasını tamamladı. Döndükten sonra fakültesinde görevine devam etti ve sırasıyla doçentlik ve profesörlük ünvanlarını aldı.

Üniversite hocalığı yanında Şam Emevi Camii ile diğer mescitlerde dersler, vazalar ve hutbeler veren Bûtî, 1993'te emekli olduktan sonra da üniversitedeki ve camilerdeki derslerini sürdürdü. Dünyadaki pek çok kuruluştaki yer aldı ve uluslararası toplantılara katıldı. Bunun yanında çalışmaları nedeniyle ödüller kazandı. 2013 yılında Şam'daki İman Camii'nde ders verdiği sırada patlatılan bomba ve ardından açılan ateşle hayatını kaybetti. Önünde açık olan Mushaf, kanına bulandı. Cenazesi Selahaddin Eyyubi'nin türbesinin yanına defnedildi.

On üç yaşında annesini kaybetmesinin ardından babasının evlendiği Türk hanımefendi nedeniyle Kürtçeye ilave olarak Türkçe de öğrendi. Bûtî, on sekiz yaşında evlendi ve altısı erkek biri kız, yedi çocuk sahibi oldu. Kendisi babasının tek oğluydu.

İlmî çizgisi

Ramazan el-Bûtî'nin gerek konuşmalarına ve gerekse kitaplarına bakıldığı zaman şöyle bir tavır takındığı görülür: İslam medeniyetini bir ağaca benzetecek olursak bu ağacın korunması ve bakımının yapılması, bu arada kesilmesi gereken kurumuş dallar varsa bunların da budanması... Dolayısıyla o, ümmetin bu çağa taşımış olduğu değerlerin korunmasını isterdi. Bu yüzden ümmete mal olmuş şahsiyetlerden ve tarihsel mirasımızdan fedakârlık yapmazdı. Velhasıl kuşatıcı bir yaklaşımı vardı. Bunu yaparken de eleştirdiği kişi ve fikirlere karşı dışlamayan bir dil kullanır, İslam coğrafyasının daha iyi bir hâle gelmesi için çalıştığını karşıdakine hissettirirdi.

Bir örnek verecek olursak: Belirli kesimlerde İbn Teymiyye düşmanlığı yapılmasına rağmen o, zaman zaman ilim dairelerinde eleştirdiği bilgini asla bir hasım konumuna indirmemiştir. Tam tersine ehl-i sünnetin bir değeri olarak kabul etmiştir. Onun bu kucaklayıcı tutumu geniş birikiminden ve İslam dünyasının sorunlarını çok yakından bilmesinden kaynaklanmaktaydı. Ümmete yeni dert üretmek değil tam tersine problemleri çözümlerini peşindeydi.

Çağı ihmal etmeden geleneği korumak

Ramazan el-Bûtî, İslam toplumlarındaki çağdaş problemleri yakından takip eden biri olarak meseleleri yoğun bir şekilde ele almıştır. Bunu yaparken geleneği her zaman öne çıkarmış, gelenekselin korunması hususunda hassasiyetle durmuştur. İslam ümmetinin genel yapısını temsil eden ehl-i sünnet yoluna tabi olduğundan Batılı çağdaş felsefeciler, müsteşrikler, İslam dünyasında onlardan etkilenenler, Müslüman ıslahatçılar, Selefiler ve radikal dinî gruplar her zaman onun eleştirileri üzerlerine çekmiştir.

Özellikle çağdaş Selefiliğe cephe alan ve *Selefilik Değerli Bir Merhale* adlı kitabı yazan Bûtî, bu hareket karşısına alternatif olarak fıkıh usulünü koymuş ve içtihat kapısının açık olduğunu bu nedenle günümüzde farklı fetva veren uzmanların Selefin yolundan çıkmış olarak nitelenemeyeceğini

belirtmiştir. Ayrıca günümüzde kendilerini Selefi olarak görenlerin, Selef olarak tanımlanan geçmiş ulemanın her konuda aynı şekilde düşünmediklerini bilmeleri gerektiğini söyleyerek ümmetin hareket alanının daraltılmasına karşı çıkmıştır. Keza yine o, aynı zamanda Selefiliğe de bir cevap olan *Mezhepsizlik İslam Şeriatını Tehdit Eden En Büyük Tehlikedir* adıyla kaleme aldığı kitabında, içtihat yapamayacak durumda olanların dinî zorunluluk olmasa bile bir mezhebe bağlı kalmalarının gerekli olduğu üzerinde durmuştur. Bununla birlikte herhangi bir tikel meselede içtihat edecek düzeyde birikime sahip olan ve farklı bir sonuca ulaşan kimsenin mezhep imamını taklit etmesinin zorunlu olmayacağı söylemiştir. İchtihat hususundaki merakını şöyle özetlemiştir: “Bizim zamanımıza has olan şartları ve problemleri çalışmak mutlak olarak zorunludur. Bizim ciddi ve samimi olarak eskiden olduğundan daha farklı hâle gelmiş değer ve âdetleri incelememiz gerekir. Bunun Allah’ın bize yüklediği temel vazifelerden biri olduğunda şüphe yoktur.”

Mezhebe uymanın önemi bağlamında, “İnsanlar, imamlarına uymayı bırakırlarsa ne olur?” sorusuna şu mantıklı cevabı vermiştir: “Bu, insanların evlerini inşa ederken mühendislerin bilgisini, hastalarını tedavi ederken doktorların bilgisini, fabrikalarını işletirken uzmanların bilgisini yok saymaları gibi bir şeydir. Bunun sonunun nereye varacağına

bir şüphe yoktur: Tehlikeli bir kaos! İnsanlar kendi evlerini yıkacaklar, sağlıklarını kaybedecekler ve fakirliğe maruz kalacaklar. Bütün bunlar insanların içtihadı gerçek yerinden indirip hiçbir kurala uymaksızın onu kullanmalarından ve toplu iş birliği, yardımlaşma, öğretim ve farklı insan gruplarına danışmaktan oluşan fıkhi uygulamaları yok saymalarından kaynaklanır.”

Tasavvuf

Sufi bir ailede yetişen ve İbn Atullah İskenderî’nin *Hikem*’ini harika bir şekilde şerh eden Bûtî, tasavvufu İslam’ın özünün hayata yansımaları olarak görmüş, insanı imanında kemalata ulaştıracak olanın tasavvuf olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte tasavvuf adına ortaya konan her şeyin Kur’an ile sünnete dayanması gerektiğini belirtmiştir. Bu nedenle ölçüye uymayan tüm anlayışları ve bidatleri şiddetle eleştirmiştir. Son dönemlerdeki yapılanmalarda var olan bidatler hususunda dikkat çekmiş ve uygulanan hâliyle rabitanın yanlış olduğunu ifade etmiştir. Bu yaklaşımı büyük tepki toplasa da düşüncesinden geri adım atmamış ve yardımına koşan babası da oğlunun haklı olduğunu söylemiştir. Keza o, tasavvufun bencil menfaatlere alet edilmesi hususunda insanları uyarmış, para, siyasi etkinlik ve manevi lider olarak güç kazanmak isteyenlere dikkat çekmiştir.

Eserleri

Geride İslami ilimler, edebiyat, tasavvuf, felsefe, sosyoloji

ile medeniyet sorunlarını kapsayan çok geniş yelpazede altmıştan fazla çalışma bırakan ve bunların bir kısmı üniversitelerde ders kitabı olarak okutulan, bir âlim olarak yazdıkları mutlaka dikkate alınan, vaaz ve hutbeleri kasetlerle çoğaltılarak binlerce insana ulaşan Bûtî'nin kitaplarından birkaçı şunlardır:

1. *İslam'da Cihad: Nasıl Anlamalıyız ve Nasıl Tatbik Etmeliyiz?* Cihad konusuna nasıl baktığını ele almaktadır. Cihadın savaş dışında da çeşitleri olduğunu belirtmektedir. Ayrıca cihadın gerekçesinin Müslümanlara yönelik iç ve dış tehditlere önlem almak ve İslam'ı yaymak amacıyla konulduğunu söylemektedir.

2. *Fıkhu's-Sireti'n-Nebeviyye*. Hz. Peygamber'in İslam'ı nasıl uyguladığını ele aldığı bir eserdir. Oryantalistler ile onların etkisinde kalanları yeri geldikçe eleştirmektedir.

3. *Müminlerin Annesi Aişe*. Müminlerin annesinin hayatını edebî bir dille anlatmaktadır.

4. *İslam'a Dönüş Yolunda*. İnsanları dinimize davet etmenin yöntemini ele almaktadır.

5. *Batı Sisteminin Zorbalığı ile İlahi Yasanın İncelikleri Arasındaki Kadın*. İslam ile Batının kadına yaklaşımını karşılaştırmaktadır.

Rejimle ilişkileri: Tedbirlil ve diplomatik

Arap milliyetçisi Baas Partisi 1963'teki darbeyle Suriye'de iktidara geldi. 1966'da yönetim büyük oranda Nusayrilerin eline geçti. 1971'de de Ha-

fız Esed cumhurbaşkanı oldu. Bu süreç yaşanırken gençlik döneminde İhvan-ı Müslimin hareketine sempati duyan, etkinliklerine katılan Bûtî, babasının da yönlendirmesiyle olabildiğince siyasetten uzak kalmaya gayret etti.

Rejim, dindarlara ve İslami faaliyetlere karşı baskı ve şiddet uygulamaya başladı. 1976'da rejim muhalifi Mervan Haddid'in hapisanede işkenceyle öldürülmesiyle olaylar çığırından çıktı. Çeşitli kurumlara silahlı saldırılar düzenlenmeye ve ölümler olmaya başladı. 1979'da Halep Topçu Okulunda seksen üç Nusayri asker bu saldırılardan birinde öldürüldü. Bûtî, kendisini siyasetin dışında tutmaya çalışsa da bu hengâmede yönetimden yana tavır almaya başladı ve söz konusu eylemlerin meşru olmadığını söyledi.

1980'li yıllardan itibaren muhalifler ülkeyi terk etmeye başlamışken o iktidarla ilişkilerini daha da güçlendirme yoluna gitti. Hatta 1982'deki Hama katliamı da dâhil olmak üzere yönetimin gerçekleştirdiği tüm silahlı-silahsız eylemlere sessiz kaldı. Bunun yanında zaten idare tarafından konulmuş olan Müslümanlara yönelik kamu kuruluşlarındaki başörtüsü yasağı ile sıkı sansür ve benzeri bazı kısıtlamaların kaldırılması nedeniyle de Hafız Esed'e teşekkür etti. 2000'de her zaman hayırla yâd ettiği Hafız Esed'in cenaze namazını kıldırmasından sonra da -Suriye müftüsü Ahmed Hassun ile birlikte- oğlu Beşşar'ın yanında yer almayı sürdürdü. Hatta

2011'de Tunus'ta başlayıp Suriye'ye de sıçrayan Arap Baharı eylemleri döneminde eli tutan herkesin silahla Suriye ordusuna katılması ve muhaliflerle çatışması fetvasını verdi. Onun yukarıda tanıttığımız *Cihad* kitabını burada yazdıklarımızla birlikte değerlendirmekte fayda vardır.

Rejim muhalefeti tarafından hiç sevilmeyen, halkın zulümle mücadelesini engelleyerek sistemi meşrulaştıran kimse olarak görülen Bûtî'nin öldürülmesindeki sis perdesi bugüne kadar aralanmamıştır.

Sonuç olarak Bûtî, içeriden yenilenme ve değişim taraftarı biriydi. Çatışmaların ülkeyi felakete sürükleyeceğini ve bir sonuç getirmeyeceğini, İslam'ın öğrenilmesinde bir engel bulunmadığını, dış güçler tarafından memlekette bir oyun sergilendiğini, bu nedenle eylemlerin anlamsız olduğunu kabul ediyordu. Zaman, kimin haklı olduğunu elbette gösterecektir ancak onun şu sözünü bu bağlamda mutlaka zikretmemiz gerekmektedir: "Benim devamlı yazmamı sağlayan nedir, diye kendime soruyorum. Şöhretimle ilgili olarak diyebilirim ki umduğumdan daha çoğunu elde ettim. Mülk ve zenginliğimle ilgili diyebilirim ki Allah bana ihtiyaç duyduğumdan çok fazlasını ihsan etti. İnsanların saygısını hususunda da layık olduğumdan ötesini elde ettim. Bütün bunların sonunda fark ettim ki meçhul Müslüman kardeşlerimin benim için yaptıkları ferdi dualar dışındaki her şey faydasız ve zevksiz." ■

KURAL TANIMAYAN ÇOCUKLAR

Kural tanımayan çocuklar, ebeveynlerin, öğretmenlerin ve toplumun karşılaştığı en büyük zorluklardan biridir. Bu çocuklar genellikle otoriteyi reddeder, kurallara uymakta zorluk çeker ve sınırları zorlamayı alışkanlık hâline getirirler. Bu davranışlar, hem çocukların hem de çevresindekilerin yaşamını olumsuz etkileyebilir. Peki, çocukların bu tutumlarının ardında yatan psikolojik sebepler nelerdir?

Çocukların kurallara uyma davranışında en önemli faktörlerden birisi ebeveynlerin tutumudur. Çocuğun gelişimi üzerinde ebeveynlik tarzlarının önemli bir etkisi vardır. Diana Baumrind'in 1966'da ebeveynlik tarzları üzerine yaptığı araştırma, otoriter, izin verici ve demokratik ebeveynlik tarzları arasında farklılıklar olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle izin verici ebeveynlik tarzı, çocuğun sınırları zorlaması ve kural tanımaması ile ilişkilendirilir. İzin verici ebeveynler, çocuklarına yeterince sınır koymaz ve disiplin uygulamazlar, bu da çocukların kurallara uymama eğilimlerini artırabilir.

İhmalkâr ebeveynlerin çocukları da kurallara uymayarak ebeveynlerinin dikkatini çekmeye çalışabilirler. İhmalkâr ebeveynlerin her hafta düzenli olarak baş başa "anne-çocuk saati/ baba-çocuk saati" yapmaları; çocukların görülme ihtiyacını azaltacaktır. Her gün muhabbet etmek ve çocuğun sevgi dilinden iletişim kurmak ihmal edilen çocuğun kurallara uymasını sağlayacaktır.

Peki, ebeveynler kural koyarken nelere dikkat etmelidir?

• Kurallar, çocuğun yaşına ve gelişimine uygun olmalıdır. Bu açıdan ebeveynler ço-

cuklarının gelişimlerini hassas bir kalibratör gibi takip etmeli; çocuğunun gelişimine göre güncellemelidir. Bu açıdan; kardeşler arasında eşit değil, adil bir yaklaşım ile kural koymak gereklidir. Ağır kurallar kadar kapasitesinin altında olan kurallar da çocuğa zarar verir.

• Kurallar katı olmamalı, esneklik payı her zaman olmalıdır. Katı bir kural koyuculuk, obsesif bir harekettir. Çocuğa esneme alanları verilmelidir. Esnemeler çocuğun kapasitesini ve gelişimini izlemek için güzel fırsatlardır. Fakat esnemeler sıklaşmamalı ve esnemenin nedeni çocuğa açıklanmalıdır. Aksi takdirde çocuk bu zafiyeti fark edip kullanmaya başlayacaktır.

• Kurallar konulurken yapılmaması istenen şey yerine yapılması istenen şey belirtilmelidir. "Sınıfta konuşmayın." demek yerine, "Sessiz olun." demek güzel bir örnektir. "Odanız dağınık olmayacak." yerine, "Odanı her gün sen toplayacaksın." demek gibi. Kuralları hatırlatırken normal bir ses tonu kullanmak gereklidir.

• Kurallar sonradan belirlenmemeli, önceden konuşulmalıdır. Kurallar belirlenirken net ifadeler kullanılmalıdır. Örneğin, markette bir kuralı aniden koymak yerine markete gitmeden önce kural belirlenmelidir. Kurallar konulurken bir aile toplantısı yapmak en güzel yöntemlerden birisidir. Tüm aile üyelerinin adil sorumluluk aldığı kurallar; toplantının sonunda bir kâğıda yazılmalı/resmedilmeli ve eve asılmalıdır. Kuralların net ve tutarlı bir şekilde belirlenmesi, çocukların sınırlarını anlamalarına yardımcı olur. Kuralların takibi sabırla, şefkatle ama kararlılıkla devam etmelidir. Kural koymada en önemli faktör istikrar-

dır. Anne babanın sakin ama kararlı tavrı, çocuk için önemli bir mesaj ve rol modelidir.

- Çocuğun olumlu davranışları fark edilip ödüllendirildiğinde, bu davranışların tekrarlanma olasılığı artar. Örneğin, bir çocuk kurallara uyduğunda ebeveynlerinin takdirini kazanıyorsa bu davranışı sürdürme eğiliminde olacaktır. Ancak bu ödüllerin maddi değil, manevi olması, çocuğun içsel motivasyonunu geliştirmesi açısından daha etkilidir.

- Kuralların takibinde en önemli konulardan bir diğeri de kurala uyulmadığı zaman ne yapılması gerektiğidir. Kurala uymayan çocuğa ceza vermek, bağırarak, kızdırmak hem kurallara uyumu zorlaştırır hem de çocuğu rencide eder. Bunun yerine uyulmayan kuralın yerine “bedel ödeme”yi tavsiye ediyoruz. Ödenen bedel kuralın cinsinden olmalıdır. Mesela, televizyon süresini aşan çocuğun ertesi gün fazladan izlediği dakikaların kesilmesi gibi... Bedel ödetme, sakin bir şekilde ve yine kararlılıkla yapılmalıdır.

- Kuralların uygulanmasında ebeveynlerin rol model olması da bir başka ehemmiyetli konudur. Ebeveynlerin ve öğretmenlerin çocuğa doğru model olma sorumluluğu büyüktür. Çocuklar, kurallara saygı gösteren ve toplumsal normlara uyan ebeveynlerinden olumlu davranışları öğrenirler.

- Çocuğun içinde bulunduğu sosyal çevre de kurallara uymamasını etkileyebilir. Okul, arkadaş çevresi, medya ve toplumsal normlar çocuğun

davranışları üzerinde büyük bir etkiye sahiptir.

- Çocuğun duygularını anlamak ve ona saygı göstermek, onunla daha sağlıklı bir iletişim kurulmasını sağlar.

Bazı çocuklarda kural tanımazlık davranışları, nörolojik ya da psikolojik faktörlerle ilişkili olabilir. Örneğin, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (DEHB), çocuklarda kural tanımayan davranışların ortaya çıkmasında etkili olabilir. Bu durum, çocuğun kurallara uymasını zorlaştırabilir ve sosyal etkileşimlerde sorunlar yaşamasına yol açabilir. Böyle durumlarda profesyonel destek alınması gereklidir.

Kural tanımayan çocuklarla başa çıkmak zor olabilir ancak bu çocukların davranışlarının ardındaki nedenleri anlamak, onları yönlendirmek için önemli bir adımdır. Hem biyolojik hem de çevresel etkenlerin bu davranışlarda rol oynadığı göz önünde bulundurulmalıdır. Ebeveynler ve eğitimciler, çocuklarla kurdukları iletişimde empatiyi, pozitif disiplini ve tutarlılığı ön plana alarak onların kurallara uyma becerilerini geliştirebilirler. Her çocuk farklıdır ve her birine uygun stratejiler geliştirmek, onların sağlıklı birer birey olarak topluma kazandırılmasında kritik rol oynar. Unutmayınız, kurallar çocuklara güvende olma hissini verir. Çocuğunuzun kurallara ihtiyacı var. Kurallar çocukların özdenetim, disiplin, otokontrol ve iradelerini güçlendirmelerine destek olur. ■

Ebeveynler ve eğitimciler, çocuklarla kurdukları iletişimde empatiyi, pozitif disiplini ve tutarlılığı ön plana alarak onların kurallara uyma becerilerini geliştirebilirler. Her çocuk farklıdır ve her birine uygun stratejiler geliştirmek, onların sağlıklı birer birey olarak topluma kazandırılmasında kritik rol oynar.

DERDE DEVA OLABİLME MUTLULUĞU

Şenol KÜÇÜKKAHVECİ

Susurluk Göbel Mahallesi Çarşı Camii İmam Hatibi

Genç yaşımda Yahyalı'nın şirin bir köyü olan Çavdaruşağı'nda göreve başladım. Doksanlı yıllar... Evden ilk defa ayrılmışım. Eski bir lojman, üzeri toprak, çatısız. Muhtar, lojmanı ve camiyi gösterdi. Yanında bir ihtiyar da bize eşlik etti. Öğle vakti yaklaşıyordu. İhtiyar amca, köyde çoktandır ezan okunmuyor, ezan oku da şeytanları bir dağıt demişti. Anadolu topraklarında ezan sesi kutsaldır. Köy camisini ezansız bırakmamışlardı ama usulüne, makamına göre okunan ezana da hasret kalmışlardı.

İlk ezanı okuyarak göreve "bismillah" demiştim. Ezanı duyan insanlar, köye yeni hoca gelmiş diye köy meydanında toplandılar. Gözleri ışık saçıyor, çehreleri mütebesimdi. O kucaklayıcı tavırları, samimiyetleri, fedakârlıkları gerçekten takdire şayandı. İlk günden itibaren bana kol katnat gerdiler. Gençliğime bak-

madan ifa ettiğim göreve hürmet gösterdiler.

Uzak diyardan gelen yalnız bir gençti karşılarındaki. Köy camilerini mahzun bırakmayan imamı onlar da yalnız bırakmıyordu. Görev sürem boyunca yalnız yemek yemedim desem abartmış olmam. Her sabah çocuklardan biri yahut birkaç

çı ellerinde sıcak ekmekle gelirler, bir eksik olup olmadığını ailelerinin sorduğunu söylerlerdi. Kahvaltılarda muhakkak bana eşlik ederlerdi. Allah rahmet etsin bir Hasan dedemiz vardı. Namaz çıkışı, haydi hocam, gözünü sevdiğim Allah ne veriyse birlikte yiyeceğim, der beni evine davet eder-

di. Sadece o da değil köydeki her hane âdeta sıraya girmişti. Hepsi ikramda bulunmak istiyordu. Elimden geldiğince davetlerine icabet ettim. Her biriyle tanışmak, onları daha yakından tanımak istiyordum.

Komşum Hasan amcayı unuttamam. Ramazan ayıydı. Köyde ramazan pürneşe içinde

geçiyordu. Genci yaşlısı, oruçlarına sıkı sıkı bağlıydı. Teravih kılıyor ardından da camide sohbet ediyorduk. Kadir Gecesi yaklaşıyordu. O gecenin kıymetini anlatmış, cemaate bin aydan hayırlı Kadir Gecesi'ni uyku ile heba etmeyelim, ibadetle bezeyelim demiştim. Hasan amca sabaha kadar uyumak yok öyleyse diye cevap verdi. O kadar yorma kendini dediysen de dinletemedim. Herkes gücü nispetinde bu geceyi ibadetle tefekkürle geçirsin diye ekledim.

Hep birlikte Kur'an okuduk, ilahiler söyledik. Dualar ettik. Sahur vakti yaklaşırken dağıldık. Sabah namazından sonra eve geçtim. Sabahın erken saatleri bir ayaz çökerdi köye. Üzerime bir battaniye alıp uzandım. Bir baktım dışarıdan tak tuk sesleri geliyor. Camdan baktım Hasan amca çalışıyor. Ne yapıyorsun amca, dedim. Mütebbessim cevap verdi: İmam efendi sen demedin mi bu geceyi ibadetle geçirin, Kur'an'ımı okudum, tespihimi de çektim, hem çalışmak da ibadet, bunu da sen dedin. Onun cevabı beni de güldürdü.

Bir de Ramazan amca vardı. Her gün katırına biner, 10 km uzaklıktaki bir köye iğneye giderdi. Köyümüzde ne ebemiz ne de hemşiremiz vardı. Üzüldüm ama elden gelen bir şey yoktu. İğne yaptırmak için bir gününü harcıyordu. Muhtarla konuştum, ilçeye gittiğimde kaymakamlığa çıktım. Bizim köye de bir sağlıkçı gelse dedim. Sağ olsun ilgilendiler.

Mevsimler yıllar geçiyor, köye de camime de giderek daha çok bağlanıyordum. Ben köyün eksikliğini gediğini hesap edip ilgilendikçe onlarda imamlarına, camilerine daha bir sahip çıktık.

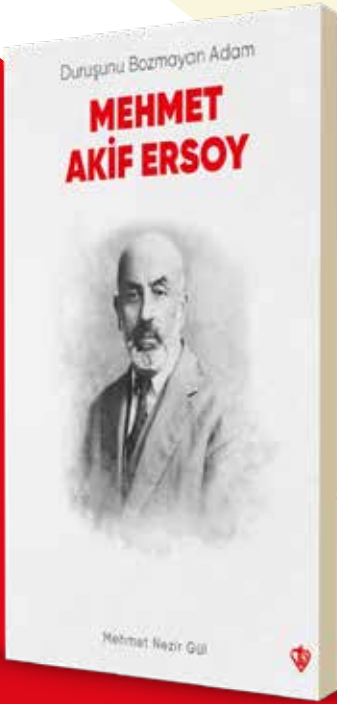
Artık yalnız da değildim. Evlenmiş, yuva kurmuştum. Eşim ebe olarak başka bir köyde görev yapıyordu. Bir gün bizim köye ziyarete geldi. Yağmurlu bir gündü. Kara bulutlar sürekli olarak yüklerini boşaltıyordu. Köyü diğer köylere ve ilçeye bağlayan köprüyü sel aldı. Köyün bütün ulaşımı kesildi. İlk defa böyle bir şeye şahit olmuştum. O sırada bir haber geldi. Komşunun gelininin doğum vakti gelmiş. Hocam yetiş, dediler, sen bir çare bulursun. Allah'tan eşim yanımdaydı. Hemen kadının yanına gitti. Eşimin o yağmurda köyde mahsur kalması bir başka insanın derdine şifa oldu.

Eşim de ben de görevimize aşkla bağlıydık. Sıkıntılar yok muydu, vardı elbet. Evde telefon yok, eşin bir başka köyde ebe, nasılsın diye arayıp sormazsın. Elektrik kesilir günlerce gelmez, gaz lambasıyla idare edersin. Ama güzellikler de vardı. Her evde televizyon olmaması bile toplanıp bir araya gelmek için bahaneydi. Haberler birlikte izlenirdi. Çay eşliğinde sohbet edilirdi.

Zaman geçti. Eşimle çok şükür bir araya gelebildik. Aynı yerde görev yaptık. Nice imkâna kavuştuk ama o köyü de oradaki samimiyeti de asla unutmadık. ■

DURUŞUNU BOZMAYAN ADAM MEHMET AKİF ERSOY

Mustafa Mirza DEMİR |

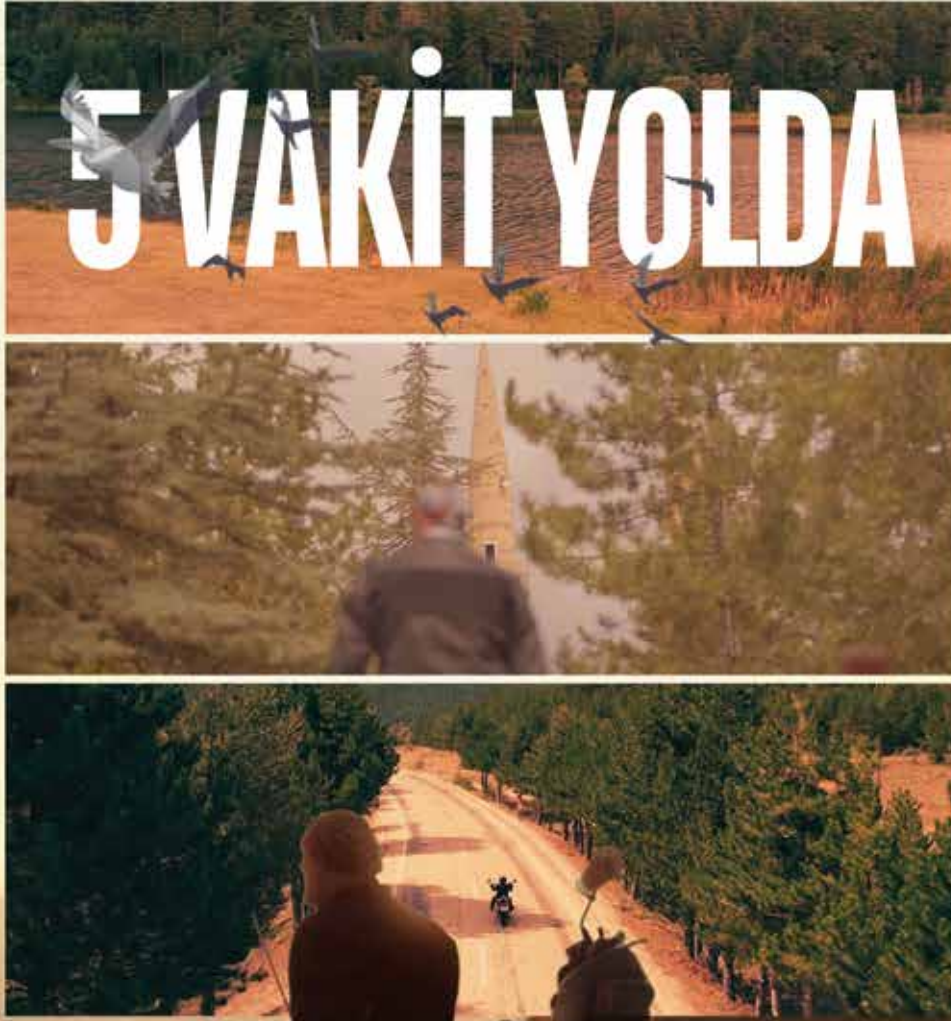
İstiklal Şairi Mehmet Akif Ersoy, bu milletin zihninde ve gönlünde taht kurmuş, hafızasında ve ruhunda derin izler bırakmıştır. Akif, kuvvetli kalemi, eserleri ve maneviyatıyla kendini aziz milletine adanmış, gerek hissiyatı ve fikriyatıyla gerekse öncülüğüyle Millî Mücadele'nin âdeta manevi önderlerinden olmuştur. Anadolu insanının yeniden dirilişine ve küllerinden doğan bir milletin şahsiyet inşasına bayraklık eden Akif, her zaman Müslüman duruşunu ilke edinmiş; "Gerçek bir mümin asaleti nasıl olmalıdır?" sorusunun en güzel cevabını varlığıyla ve eserleriyle ortaya koymuştur.

Vatanını, milletini ve tarihini seven, haksızlığa ve zulme asla tahammülü olmayan asil duruşunu hiçbir zaman bozmamış, her zaman milletini bir arada tutma, ayrılık ve çatışmaları bertaraf etme gayretini göstermiş, sadece milletin değil ümmetin de birlik ve beraberliğinin en büyük savunucusu olmuştur. Yüce Allah'a bağlılığını, kendi milletine güvenini ve bağımsızlığa olan inancını kaleme almakla kalmamış, âdeta bütün dünyaya haykırmıştır. Sadece eserleriyle değil, örnek hayatıyla da çağlar aşan bir etki alanına sahip olan Akif duruşuyla, eserleriyle, hayatıyla gönüllerde ve zihinlerde hiçbir boşluk bırakmayacak şekilde yaşadı ve 27 Aralık 1936'da sessizce Hakk'a yürüdü. Ruhu şâd olsun.

Millî Şair Mehmet Akif'in vefatının 88. seneidevriyesinde okurlarımıza takdim etmek istediğimiz eser, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları arasında yerini alan ve Mehmet Nezir Gül'ün kaleminden, *Duruşunu Bozmayan Adam: Mehmet Akif Ersoy*. Gül, eserin ön sözünde yer alan, "...Akif'i tanımamız gerekiyor. Hakkında binlerce kitap ve makale yazılmış bir insan olmasına rağmen yine de onu yeterince tanıdığımızı söyleyemeyiz... Milletimizin, özellikle gençlerimizin onu tanınması, örnek alması gerekiyor. Bu bizim için dinî, millî, tarihî ve edebî bir görevdir." ifadeleriyle kitabın yazılış amacını özetliyor. Yazar, Mehmet Akif'i ve eserlerini bütün yönleriyle inceleyen çalışmasını dört bölümde ele alıyor. Eserin giriş kısmında şairin portresini çizmeye çalışırken onun yokluk ve hasretle geçen hayatına değiniyor. "Örnek Kişiliği" başlıklı ilk bölümde şairin doğruluğu, dürüstlüğü, sözünde duruşu, nezaketi, samimiyeti, dinine ve milletine olan bağlılığı, mizahı, musikiyi ve sporu seven yapısı gibi karakteristik özelliklerini anlatıyor. İkinci bölüm, "Sosyal ve Mücadeleci Kişiliği" başlığıyla genel olarak Akif'in "aksiyoner" tarafını ele alırken "Fikir Dünyası" başlıklı üçüncü bölüm ise şairliği, hikâyeciliği, vatan ve millet sevgisi, kültür ve medeniyet anlayışı gibi şairin fikrî yönünü inceliyor. Son bölüm, *Safahat, İstiklal Marşı ve Çanakkale Şehitlerine* eserleri başta olmak üzere Akif'in pek çok kıymetli eserini içeriyor. Mektupları, tercüme çalışmaları ve yarım kalan yazı işleri de dâhil... Mehmet Akif kronolojisi, hakkında söylenenler, şiirlerinden bir seçki ve kaynakça kısımlarıyla eser son buluyor.

Mehmet Akif'i bütün yönleriyle ele alan ve onu her neslin tanıyıp anlaması için önemli katkılarda bulunan bu kıymetli eseri okurlarımızın istifadelerine sunar, herkese keyifli okumalar dileriz. ■

DIYANET TV

Pazar

17.00

Yeni

FREKANSLAR

4A(HDI)
FREKANS: 12.380 MHZ
POLARİZASYON: DİKEY (V)
SEMBOL ORANI: 27.500
FEC: 3/4

FREKANS: 12.422 MHZ
POLARİZASYON: YATAY (H)
SEMBOL ORANI: 30.000
FEC: 3/4

4A(SDI)

Digiturk - 68. kanal

D-Smart - 104. kanal

Kablo - 555. kanal

TV+ - 133. kanal

tv8 - 49. kanal

“İslam'ı ilk önce kabul eden muhacirler ve ensar ile iyilikle onlara uyanlar var ya, Allah onlardan razı olmuş; onlar da O'ndan razı olmuşlardır. Allah onlara içinden ırmaklar akan, içinde ebedî kalacakları cennetler hazırlamıştır. İşte bu büyük başarıdır.”

(Tevbe, 9/100.)

